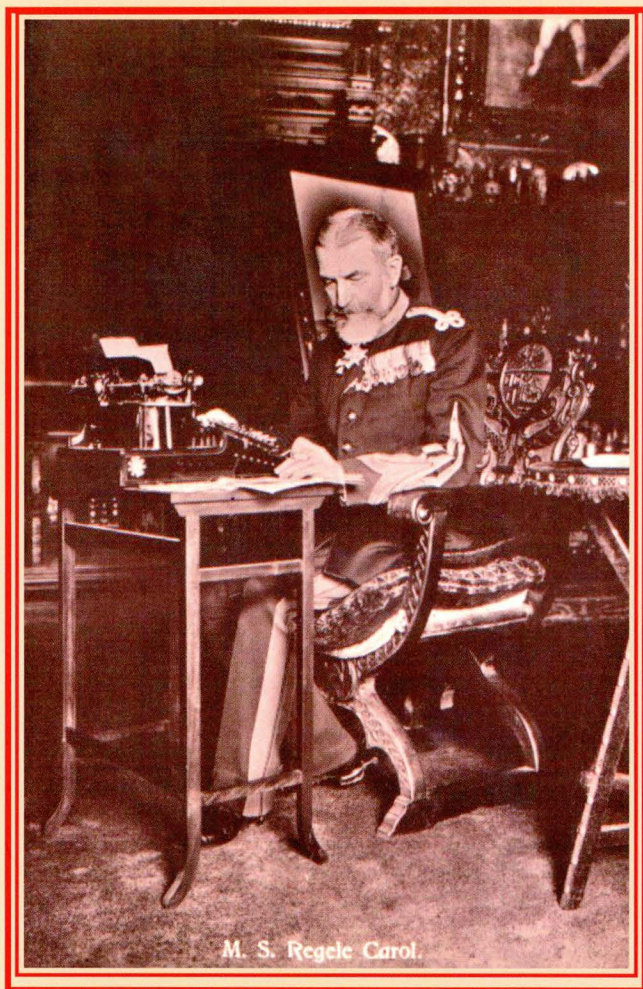

MUZEUL NAȚIONAL COTROCENI

MĂDĂLINA NIȚEA

**CEREMONIALUL LA CURTEA
LUI CAROL I DE HOHENZOLLERN (1866 - 1914)**

<https://biblioteca-digitala.ro>

Muzeul Național Cotroceni

Mădălina Nițlea

**CEREMONIALUL LA CURTEA LUI
CAROL I DE HOHENZOLLERN
(1866 – 1914)**

**București
2009**

**Coordonator proiect:
Adina Rențea - Director
Muzeul Național Cotroceni**

**Tehnoredactare:
Marilena Scafeș**

**Prelucrare imagini:
Radu Ciubotaru**

Acest volum este tipărit cu sprijinul

ISBN 978-973-0-06979-2

CUPRINS

<i>Cuvânt înainte</i>	5
<i>Prolog</i>	7
Capitolul I <i>Înscăunarea Domnului. Vechi și nou</i>	11
Capitolul II <i>Solemnități de primire</i>	26
Capitolul III <i>„Cuvântul de ordine: datorie“</i>	44
Capitolul IV <i>Mondenităști</i>	52
Capitolul V <i>Festivități</i>	65
Capitolul VI <i>Regina Carmen Sylva</i>	76
Capitolul VII <i>Doliul Curții</i>	84
<i>Epilog</i>	91
<i>Anexe</i>	93
<i>Bibliografie</i>	101

Cuvânt înainte

Odinioară...

Regalitatea română s-a retras în umbra istoriei. Faptele, oamenii, întâmplările din *La belle époque* revin însă stăruitor în mintea noastră. E reverberația unui timp dominat de ordine și bună creștere, prins în chingile protocolului -acel ansamblu de reguli minuțios urmate, în primul rând de Curtea regală, ce oferea lumii întregi imaginea unei țări civilizate.

Muzeul Cotroceni își urmează nedezmintit vocația de a aduce la cunoștința societății actuale ce a însemnat instituția monarhică în istoria României.

Politica obișnuită, relațiile internaționale, operele de binefacere, susținerea creatorilor, patronajul unor instituții ca și viața de zi cu zi a Curții- toate s-au supus, într-un fel sau altul, protocolului. Cu practici preluate de la vechile curți domnești de la București și Iași, imitații ale ceremoniilor desfășurate la Berlin, Petersburg sau Londra, dispoziții categorice ale regelui Carol I și reguli izvorâte din diversitatea manifestărilor publice ale lumii oficiale s-a constituit un cod, uneori scris, alteori transmis prin viu grai -„așa se cuvine“, „așa trebuie“- ce avea să ritmeze viața elitelor țării până în ajunul primei conflagrații mondiale. Iată substanța cărții de față.

O cercetare atentă, directă, de un profesionalism remarcabil îngăduie dr. Mădălina Niștelea să înfățișeze o instituție care unora s-ar putea să li se pară un adevărat pat al lui Procut. Și totuși...

Mulțumită, între altele și acestor tipare și reguli stricte, Principatele române au evoluat în mod exemplar de la lănceda lume orientală a anului 1866 spre România modernă, arbitra Balcanilor, de la sfârșitul domniei regelui Carol I. Azi, preluarea unui atare protocol ar putea părea desuetă. Spiritul lui însă înseamnă apologia stăpânirii de

sine, a bunei cuviințe, a comunicării civilizate. Iar cartea pe care o aveți acum în mână îndeamnă la reflecție.

dr. Georgeta Filitti

Prolog*

La începutul secolului al XVIII-lea Țările Române, Muntenia și Moldova aflate sub dominație otomană își pierdeau dreptul de a-și alege domnitorii. Aceștia până la 1821 vor fi aleși direct de către Poartă din rândurile unei oligarhii grecești ce trăia în cartierul Fanar din Constantinopol și care aducea în Principate moda și obiceiurile din capitala otomană¹.

După restaurarea domniilor pământene, asistăm la reorientarea întregului cadru de dezvoltare al Țărilor Române, la o accelerare a procesului de occidentalizare. Transformările în mentalitățile europene la începutul secolului al XIX-lea s-au făcut simțite și în această parte a Europei. Franța, Italia, Germania – unde unde tot mai mulți tineri români începeau să studieze – se vor constitui în adevărate modele pentru societatea românească.

Idei democratice pătrundeau astfel în Principate. Un exemplu în acest sens a fost adoptarea Regulamentului Organic (în 1831 în Țara Românească și în 1832 în Moldova)². A urmat unirea Munteniei cu Moldova în 1859, prin dubla alegere a Domnitorului Al. I. Cuza (1859 – 1866), unitate ce va fi consolidată prin venirea pe tronul țării a Principelui Carol I de Hohenzollern (1866 – 1914).

Aducerea unui „prinț străin” pe tronul Principatelor nu a constituit o noutate pentru societatea românească. Marile puteri, ori alteori românii au cochetat încă de la sfârșitul secolului al XVIII-lea cu ideea aducerii unui principe străin la conducerea Țărilor Române. Un grup de boieri munteni solicitase într-un memoriu din 1802 numirea Ducelui de Toscana ca Domn al Țării Românești, soluție ce ar fi reprezentat pentru aceștia un factor pozitiv în evoluția țării. Consulul francez la București constata, în ianuarie 1824, că moldovenii „nu pot să se guverneze singuri, ei au nevoie de un conducător străin”³.

În 1857, reunirea Divanurilor ad-hoc de la Iași și București

susținea ideea unirii Principatelor sub un Prinț ereditar. Adunarea de la Iași motiva că „Pentru ca unirea să se realizeze în interior cât și în exterior este nevoie să se creeze un guvern stabil, respectat de toți în interior și susținut în exterior de marea familie a caselor princiare; un asemenea guvern nu va trebui să se bazeze pe vechiul regim din Principate unde anarhia, corupția și abuzurile aspiranților la tron au cauzat multe neajunsuri românilor”⁴.

La începutul anului 1863 s-a vehiculat alegerea Ducelui Serghei de Leuchtenberg ca succesor al lui Cuza, idee care nu s-a bucurat de sprijinul puterilor occidentale preconizându-se o sporire a influenței rusești⁵. În anul următor o delegație de români avea să plece la Paris pentru a obține asentimentul lui Napoleon al III-lea la detronarea lui Cuza și aducerea Prințului Jerôme Bonaparte pe tronul Principatelor.

Când la 11/23 februarie 1866 Domnitorul Cuza a abdicat, ca succesor s-a propus candidatura Contelui Filip de Flandra, care nu a acceptat tronul. Astfel, situația devenise extrem de dificilă pentru România întrucât Puterile garante recunoscuseră unirea doar pe timpul domniei lui Alexandru I. Cuza. Turcia considera că unirea nu mai este valabilă, Franța susținea menținerea unirii sub conducerea unui Prinț străin, iar Rusia se bucura de influența sa pe lângă moldoveni pentru a încuraja separarea lor. În acest context România depunea toate eforturile pentru salvarea unirii și desemnarea unui succesor. Din Paris, Ion Bălăceanu agentul diplomatic al Principatelor Unite încerca să afle un răspuns în privința desemnării unui candidat și tot din Paris Ion C. Brătianu comunica guvernului în martie 1866 atmosfera prielnică din capitala Franței și convingerea Angliei în posibilitatea alegerii unui prinț străin⁶.

S-a propus candidatura lui Carol de Hohenzollern. Cine era acest străin Carol de Hohenzollern? Acesta aparținea unei familii cu vechi tradiții în Europa, familia Hohenzollern–Sigmaringen reprezentând una dintre cele mai vechi case domnitoare europene⁷. Carol de Hohenzollern se născuse la Sigmaringen, la 8/20 aprilie 1839, și era cel de-al doilea fiu al Prințului Carol Anton de Hohenzollern–Sigmaringen.

Mama sa era Principesa Joséphine, fiica Marelui Duce de Bade Charles-Louis Frederic și a Marii Ducese Stéphanie de Beauharnais. Bunica sa paternă, născută Murat, era fiica fratelui celebrului mareșal naplonean Joachim Murat, Regele Neapolelui.

După mai multe tergiversări, cu acordul Împăratului Napoleon al III-lea și cu consimțământul tacit al Regelui Prusiei, după o călătorie spre Principate demnă de scenariul unui film de aventuri, deghizat pentru a nu-și demasca identitatea în fața autorităților austriece, Carol de Hohenzollern a pus piciorul pe pământ românesc acceptând tronul României în mai 1866⁸.

Note:

* Anumite texte ale capitolelor, au mai fost publicate în diverse reviste de specialitate.

1. Vezi Neagu Djuvara, *Între Orient și Occident. Țările Române la începutul epocii moderne*, București, Edit. Humanitas, 1995, p. 11.

2. Regulamentul Organic – text cu norme similare pentru ambele Țări Române – stabilirea, pentru prima dată în Principatele Române, o nouă organizare a statului pe baza principiului modern al separării puterilor: cea executivă îi aparținea Domnului, cea legislativă era exercitată de Domn împreună cu Adunarea Obștească și cea judecătorească era independentă față de puterile executivă și legislativă. A constituit legea fundamentală a Principatelor până în anul 1858 când a fost înlocuită cu un nou act constituțional, Convenția de la Paris. Conform Convenției de la Paris, Principatele Dunărene se organizau sub forma unei uniuni sub numele de Principatele Unite ale Moldovei și Țării Românești, creându-se astfel premisele unirii de la 1859.

3. Paul Henry, *L'abdication du prince Cuza et l'avènement de la dynastie de Hohenzollern au trône de Roumanie*, Paris, 1930, p. 33.

Pentru „problema prințului străin“ vezi Sorin Liviu Damean, *Carol I al României 1866–1881*, București, Edit. Paideia, 2000.

4. Comte Léon de Montesquiou, *Notes sur La Roumanie*, Paris, Nouvelle Librairie Nationale, 1914, p. 12-13.

5. Paul Henry, *op. cit.*, p. 43-44; Sorin Liviu Damean, *op. cit.*, p.35
6. Vezi Catherine Durandin, *Istoria românilor*, traducere din lb. franceză, Iași, Institutul European, 1988 p III; Sorin Liviu Damean, *op. cit.*, p. 38-60.
7. Prima atestare a Conților de Zollern apare într-o cronică medievală din secolul al XI-lea. Existau mai multe ramuri: linia suabiană, franconiană. În 1576 linia suabiană, de religie, catolică se împarte la rândul său în patru ramuri: Hohenzollern–Hechingen (ce se va stinge în 1869), Hohenzollern–Sigmaringen, Hohenzollern–Haigerloch (stinsă în 1634) și cea sileziană (stinsă în 1617). Vezi Sorin Liviu Damean, *op. cit.*, p. 46-47.
8. În noiembrie 1869, Carol I s-a căsătorit cu Prințesa germană Elisabeta de Wied, cunoscută mai târziu cu pseudonimul literar de Carmen Sylva.

CAPITOLUL I

Înscăunarea Domnului. Vechi și nou.

Pentru un Hohenzollern acceptarea suzeranității turcești era de neconceput. Românii erau însă obișnuiți de veacuri cu dominația otomană, cu amestecul Orientului în modul lor de viață.

O analiză de la începutul secolului al XIX-lea prezintă o situație complexă. Societatea românească se confrunta la acest început de veac cu pătrunderea unor idei și moravuri apusene dar încă destul de timid. Treptat însă elementele orientale au fost abandonate în favoarea celor occidentale. La început, adoptarea formelor de viață europene a fost primită cu reticență de marii boieri legați de tradiția orientală, de stilul de viață turcesc, de la vestimentație și mobilier până la arta culinară.

O înscăunare de Domn în Țările Române, la începutul secolului al XIX-lea era o împletire a elementelor bizantine și turcești ce ne ofereau o imagine de mare fast oriental. Interesant este faptul că anumite elemente s-au menținut și la Curtea Principelui Carol, aspect de care Prințul nu era prea mândru.

La sfârșitul epocii fanariote, Domnitorii din Moldova și Țara Românească, erau înscăunați cu mare pompă conform unui ritual moștenit de la fastul încoronării Împăraților bizantini. S-a păstrat acest ritual chiar și după ce turcii au suprimat dreptul boierilor de a-și alege Domnitorul, singura deosebire fiind că pe viitor, vor fi două încoronări: una la Constantinopol, alta la București ori la Iași. „O parte din ceremoniile de la Constantinopol se desfășurau la Serai, unde noul domnitor primea umil investitura de la sultan“¹. Ceremonia se desfășura cu solemnitate. Marele vizir îl anunța pe noul ales, prin intermediul unui ofițer că Sultanul avea să-i dea Principatul Moldovei (sau al Țării Românești)² și tot Marele vizir îi acorda investitura Principatului și-l îmbrăca în caftan³, iar un întreg alai înveșmântat de asemenea în caftane îl însoțea pe Domnitor până la palatul unde acesta locuia.

Domnitorul primea la un interval de câteva zile, tot în cadrul unui alai, elementele distinctive potrivite rangului său: tuiurile⁴; stindardele, hangerul sau pumnalul împodobit cu diamante. O altă ceremonie avea loc atunci când Domnitorul se îndrepta către Patriarhia din Constantinopol pentru a fi uns de către patriarhul ecumenic asemenea vechilor Împărați ai Bizanțului. Un întreg alai îl conducea pe Domnitor la Patriarhie. Aici turcii nu aveau voie să intre, iar Domnitorul călare era întâmpinat de reprezentanții clerului și de patriarh, care îi da binecuvântarea. Dar ceremonia importantă era audiența pe care i-o acorda Sultanul viitorului Domnitor, care primea în dar de la acesta, o haină de blană scumpă(cabanița) și o cucă (căciulă cu pene de struț).

Părăsirea Constantinopolului de către alaiul domnesc ne oferea un spectacol grandios. Mai întâi venea un corp de călăreți albanezi, „urmau stindardele purtate de slujbașii militari, apoi diferiți slujbași ai casei sale, în ordinea gradelor, solia trimisă de Principat pentru a-l slăvi în numele locuitorilor, prapurii Sfântului Gheorghe, ai Sfântului Mihail și cei ai Sfintei Fecioare precum și stemele Principatului”⁵. Urmău fii Domnitorului și doisprezece cai frumoși cu valtrapuri, ai căror călăreți duceau fiecare câte un scut din aur bătut cu nestemate obicei preluat de la prinții tătari. Apărea și Domnitorul, îmbrăcat cu mantia de blană și având pe cap cuca, iar tuiurile erau duse înaintea lui. Toți slujbașii purtau mantii roșii, culoarea Porții. Marșul era încheiat de un grup de muzicanți turci, iar cortegiul se destrăma la ieșirea din Constantinopol⁶.

Alaiul ajungea în apropierea capitalei – București sau Iași după mai multe săptămâni de călătorie. „La București, Domnitorul și alaiul care-l însoțea făceau un popas de câteva zile la porțile orașului la mănăstirea Văcărești“, după care intrau triumfal în oraș pe podul Beilicului (Calea Șerban Vodă)⁷ în sunetul a zeci de clopote. Alaiul era format din „pedestrimea cu halebarde, urmată de marele agă, de ceaușii⁸ lui, de jandarmii călare, de marele spătar și de ceaușii acestuia, de poliția pedestră, de ceaușii domnitorului și de pajii înveșmântați în roșu; veneau apoi delegațiile tuturor breslelor de negustori și de meseriași, fiecare cu starostele ei, și, în urmă, călare pe cai cu valtrapuri

scumpe, marii dregători în funcțiune, după ei venind foștii (și adesea viitorii) dregători; venea în sfârșit Domnitorul precedat de fiii săi și urmat de toată ostășimea călare, roșiorii și călărașii. Marșul era încheiat de muzica militară, mai întâi meterhaneaua turcească (aceasta cânta într-un fel ce-i înspăimânta pe rarii musafiri occidentali), și, după ea, tilincile și trâmbițele românești⁹. Se îndreptau către dealul Mitropoliei, unde Domnitorul era uns de mitropolitul Țării Românești. Urma instalarea la Palat, unde în sala de audiențe boierii după rang erau admiși să sărute mâna Domnitorului sau doar o pulpană a hainei acestuia, obicei care cu timpul va dispărea complet.

De un anumit fast s-au bucurat și Domnii regulamentari. La înscăunarea lui Alexandru Ghica (25 iulie 1834) întâlnim un „nou alai, adică căpitanul de dorobanți al agii cu dorobanții lui, după dânsul comisarii cu ipocomisarii și aga, în urmă din toate isnafurile câte cinci oameni cu steagul fieștecăruia isnaf, ce acum le-au făcut, ca la patruzeci stegari și maiestratul orășenesc, în urmă militarimea călăreață și apoi domnul în caretă domnească după vechiul obicei, arnăuți înainte între militari și cu doi oameni cu iniformă nou înaintea cailor, cu alți șase pă jos pă lângă cai și cu alți doi dinapoia carăti, toți într-un port, apoi pă-împrejur ofichiliata cu pene în cap, iar domnul singurul în carătă, cu iniforma militărească, cu pălărie și pană albă mare în cap, carea o ținea jos în carătă¹⁰.

Cu timpul, fastul și încărcătura orientală vor dispărea treptat, fiind înlocuite de eticheta caselor princiare europene. Simplitatea și sobrietatea vor fi trăsături dominante ale curții Principelui Carol I de Hohenzollern.

În momentul în care i se oferise Tronul României, Prințul Carol de Hohenzollern-Sigmaringen era tânăr căpitan în Regimentul de dragoni al gărzii prusiene și abia împlinise 27 de ani („Avea o statură mijlocie, talie zveltă, părul negru, ochi albaștri pătrunzători și în continuă mișcare, iar nasul era ușor acvilin. Persoana sa degaja o oarecare mândrie princiară, încântând asistența cu gesturile și manierele elegante¹¹). Tânărul Prinț nu cunoștea nimic, despre țara și

poporul asupra cărora urma să domnească. Părăsindu-și patria de origine, Prusia și Castelul de la Sigmaringen, Prințul a ajuns în România în mai 1866 la Turnu Severin: „La opt ore punct prințul cu Brătianu se urcară în trăsură deschisă cu opt cai mici – însoțitorii germani urmară – și trăsură porni prin noapte cu o iuțeală turbată. Înhamarea era mai mult decât primitivă; în tot momentul se rupea câte ceva din hamurile subțiri ca niște fire de păianjen. Cei doi poștalioni (numiți surugii), dintre care fiecare încăleca pe câte unul din cei 4 cai, strigau și chiuiau într-una ca să-și îndemne micile animale; în galopul cel mai sălbatec urcară, pe un drum șoselit, înălțimile de lângă Turnu-Severin, dindărătul cărora începe tereasa Valahiei mici. De două ori în decursul nopții se schimbă caii și la 4 ceasuri dimineața ajunseră la râul Jiu, unde trebui să se aștepte câțva timp până să pregătească pluta... După o așteptare d'o jumătate de ceas, pluta, care fusese într-o stare din cele mai fragile se dresă cel puțin atâta ca să poată fi trecuți dincolo prințul cu suita lui; pluta rezistă totuși curentului puternic... După un popas de trei sferturi de oră, călătoria se continuă; trăsură princiară fu escortată acum de două plutoane de dorobanți (cavaleria milițienească în uniformă de husari), după care urmă nenumărați călăreți și un șir nesfârșit de trăsuri, în frunte mergea prefectul județului. Tot timpul cât trăsură trecu prin oraș se aruncară mereu flori prințului de pe la ferestre“¹².

Privind întregul ceremonial de aducere a noului Domn în Principate la începutul secolului al XIX-lea și urmărind alaiul domnesc ce l-a însoțit pe Domnitorul Carol de la Turnu Severin la București nu putem să nu remarcăm o disproporție uriașă între fastul celei dintâi și „timiditatea“, celei din urmă. Numai că între timp românii desăvârșiseră unirea Munteniei cu Moldova, erau pe cale să adopte o constituție europeană¹³; se pregăteau de independență, iar noul Domnitor nu mai era un „călător străin“ în Țările Române, precum înaintașii Domni fanarioți.

La 10 mai 1866 Prințul Carol I de Hohenzollern se apropia de București într-o trăsură împodobită cu cununi de flori care era trasă de

12 cai mânați de trei surugii în costume bogat colorate. Impresurat de o trupă de călăreți și însoțit de 20 de trăsură, aclamat pretutindeni, Carol I a fost primit la Băneasa de primarul Bucureștilor Dimitrie Brătianu care i-a oferit pe o pernă de mătase, roșie cheiele orașului¹⁴.

Principele a ținut o cuvântare de mulțumire în limba franceză exprimându-și speranța că va putea duce la bun sfârșit prosperitatea României. După primirea făcută de autoritățile orașului la Băneasa, „prințul se urcă cu generalul Golescu și cu Ion Ghica într-o trăsură de gală deschisă, trasă de șase cai frumoși și porni înspre oraș, impresurat de un Stat Major strălucit din care făceau parte, între alții, colonelul Haralamb, membru al guvernului provizoriu, ministrul de războiu locotenent-colonel Leca și ofițerii de stat-major din toate armele în uniforme bogate, ba chiar prea bogate, cu nenumărate galoane și ceaprazuri de aur. Un regiment de ulani mergea în fruntea convoiului, apoi veneau ministrul de interne, primarul Capitalei și prefectul poliției George Ghica... Convoitul trecu prin așa zisa șosea, loc de preumblare al societății bucureștene, unde infanteria de linie și două batalioane de vânători formau spalier; la unul din ronduri era postat regimentul de artilerie. Îndărătul trupelor sta om lângă om mulțimea, cât ținea aleea și strigătele de ura! se propagau fără sfârșit, după cum înainta trăsura prințului. În curând se ajunse la bariera de accise a orașului, casele însă, mai puțin decât modeste și pavagiul îngrozitor nu păreau de loc a arăta ca Bucureștii să se fi numărat printre orașele cele mai mari din Orient. Pe trotuarele nesfârșitului pod al Mogoșoaiei... casele de pe pod erau foarte frumos decorate cu steaguri, coroane și ghirlande, dame în haine de sărbătoare, aruncau din ferestre și balcoane tânărului prinț, flori, porumbei și poezii cu panglici tricolore. Alături de una din casele pe lângă cari trecea convoiul, era postată o gardă de onoare cu steag. Prințul întrebă pe însoțitorii săi: Qu'est qu'il y a dans cette maison ? Generalul Golescu răspunse cam încurcat: C'est le palais...”¹⁵.

Ajuns astfel în București Carol I a rămas surprins de aspectul oriental și de așa-numitul Palat domnesc, o clădire cu un singur etaj, cu drapel și gardă de onoare. Chiar în fața reședinței princiare pavajul era

„nespus de primitiv“, iar „apartamentele domnești erau orientate spre o piață murdară unde se instalaseră câteva familii de țigani și unde porcii se tăvăleau prin noroi“¹⁶.

După ce a făcut cunoștință cu palatul său, Carol s-a îndreptat spre Mitropolie, o tradiție în înscăunarea Domnilor fiind ungerea de către Mitropolit. Aici Mitropolitul Nifon, înveșmântat în aur, cu tiara pe cap, cu un toiag de argint și înconjurat de o mulțime de preoți îmbrăcați în „odăjdii scumpe ieșea în întâmpinarea Prințului“. S-a oficiat un serviciu divin, iar Prințul Carol a sărutat Evanghelia. După Te-deum Carol însoțit de mitropolit și de guvernul provizoriu s-a îndreptat spre Adunarea Constituantă pentru a depune jurământul pe legile țării: „Mitropolitul puse crucea și evanghelia pe masa așezată în fața tronului și invită pe principe să depună jurământul pe legile țării... Prințul Carol puse mâna dreaptă pe Evanghelie și rosti cu vocea fermă pe românește jur“¹⁷.

Acum se impunea recunoașterea de către Marile Puteri a noului Principe Carol pe tronul României. În urma numeroaselor tratative, Turcia s-a supus deciziei franco - prusace ratificată de Marea Britanie și Italia și i-a acordat lui Carol recunoașterea. Rangul și prerogativele nu i-au fost conferite, ca în trecut, cu titlu viager ci cu titlu ereditar, Turcia garanta astfel cuceririle din 1859, recunoscând chiar o instalare dinastică. „Ereditatea tronului confirmă unirea și slăbește considerabil mijloacele de acțiune ale marilor familii“¹⁸. Scena primirii firmanului de investitură de la Constantinopol, din octombrie 1866, a marcat un pas decisiv în emanciparea Principatelor.

În octombrie 1866, Marele Vizir îi aducea la cunoștință Principelui Carol condițiile prin care Înalta Poartă îl invită pe acesta la Constantinopol pentru a-i înmâna firmanul de investitură. Principele Carol va fi însoțit la Constantinopol de o numeroasă asistență, o suită compusă din personalitățile politice ale vremii: Dumitru Brătianu, Dimitrie Ghica, George Costa Foru, Vasile Boerescu, generalul Ioan Ghica și ofițeri superiori. A călătorit pe Dunăre cu vaporul „România“, până la Rusciuc, unde avea să fie întâmpinat, cu onorurile cuvenite,

rangului său princiar de către Midhat Pașa reprezentantul vilaetului. Delegația și-a continuat drumul cu trenul până la Varna, unde s-a îmbarcat pe iahtul imperial „Issedin“, fiind întâmpinați de aghiotantul Sultanului, Gemil Pașa. Principele Carol a ajuns la Constantinopol la 12/24 octombrie 1866, fiindu-i pus la dispoziție Palatul de la Apele Dulci, reședința imperială și tot în aceeași zi s-a prezentat în ținută de general român, la Palatul imperial Dolma Bagce, pentru întrevvedere cu Sultanul Abdul-Aziz¹⁹. Celebra întâlnire cu Sultanul este relatată de însuși Domnitorul Carol în *Memoriile* sale: „Lângă sofa pe care se așezase sultanul s-a pregătit un scaun pentru prinț; prințul Carol însă face uz de privilegiul său de prinț de sânge, dă scaunul la o parte, ceea ce produce o clipă de confuziune și se așează lângă suzeranul său. Afară de marele vizir e de față și dragomanul imperial, deoarece sultanul nu știe nici o boabă franțuzește; firește prin reciproca tălmăcire, această întâia convorbire trăgănează. Sultanul e de 31 de ani, pare cu mult mai în vârstă, scund, îndesat și cam corpulent, expresia feței cu toată amabilitatea pe care se silește s-o arate întunecată. În convorbire nu se atinge politica; se schimbă numai asigurări de prietenie. La sfârșit sultanul întinde cu un gest cam încurcat tânărului Prinț o hârtie, firmanul; acesta fără a-l desface, îl pune pe masă înaintea sa și cere voie să prezinte pe miniștrii săi rămași în camera de alături și cari, după programul stabilit, trebuie să rămână acolo, dimpreună cu cealaltă suită, până avea să se arate Sultanul. Fără a aștepta încuviințarea, prințul Carol deschide el însuși ușa și cheamă înăuntru pe cei doi miniștri ai săi. După ce îi prezintă, însărcinează pe ministrul său de externe, prințul Știrbei să ia cu dânsul „hârtia“. După aceasta urmează prezentarea numeroasei suite, care dimpreună cu funcționarii curții turcești umple o sală întregă“²⁰. Comportamentul Principelui Carol ne-a demonstrat o atitudine demnă de adevărat suveran.

Carol I a primit în dar de la Sultan o sabie de Damasc cu briliante și cinci cai arabi. A urmat o a doua întrevvedere cu Sultanul în cadrul căreia a fost decorat cu cea mai înaltă decorație otomană, ordinul Osmanie, și invitat să participe la trecerea în revistă a trupelor gărzii

imperiale de către chiar fiul Sultanului, Prințul Iusuf. De altfel în timpul vizitei la Constantinopol Carol I a participat la întâlniri cu diferite oficialități prezente în capitala Imperiului. Prin această vizită România a câștigat o anumită poziție internațională și un nou statut.

Încă de la începutul domniei sale Carol I și-a făcut cunoscută dorința de a modifica raporturile cu Imperiul Otoman și de a obține independența, în 1873 ridicând de altfel deschis în consiliul de miniștri această problemă. Independența României a fost declarată în 1877 și consfințită internațional prin tratatul de la Berlin din 1878, deschizând astfel națiunii române noi perspective. De altfel formarea națiunii române a fost un proces complex ce a culminat cu crearea României Mari în anul 1918. Hotărârea guvernului de a acorda Principelui Carol titlul de „Alteță regală“ a fost primul act politic înfăptuit fără consultarea prealabilă a puterilor europene. La 9 septembrie 1878 Carol adopta acest titlu, recunoscut în scurt timp de toate statele europene.

În anul 1881, guvernul condus de Ion C. Brătianu a hotărât proclamarea României ca Regat, act înfăptuit de altfel la 14 martie același an. Străinătatea a privit cu simpatie încoronarea Regelui Carol trimitând guvernului român scrisorile de recunoaștere oficială a acestei decizii. Telegramme de felicitare soseau din toate părțile Europei și din America. Franța i-a conferit medalia militară franceză, iar printr-o dispoziție a Împăratului Austriei, Franz Ioseph, Regimentul 6 de infanterie care până atunci purta numele de „Principele Carol al României“ se va numi „Regele Carol al României“.

În țară se auzeau multe propuneri ca serbarea încoronării să fie pompoasă, coroanele să fie foarte scumpe. Regele era împotriva acestui fast, hotărând ca pentru sine să se confecționeze la Arsenal o coroană din oțel dintr-un tun cucerit la Plevna, iar pentru Regina o coroană simplă din aur lucrată în București²¹.

De altfel Carol primea și o scrisoare de la tatăl său (10/22 aprilie 1881) care-l sfătuia să recurgă la o încoronare modernă, unde simbolistica medievală a ceremonialului de încoronare să fie simplificată: „Toți ar regreta dacă Regatul Român, curat democratic și

ieșit din unanimitatea voinței naționale, ar vrea să se întoarcă la tradițiuni și uzanțe învechite, care nu-și găsesc justificarea decât în principiul legitimității și al moștenirii... Înălțarea la demnitatea de Rege, care e acum nedisputată după drepturile ginților, e recunoscută pretutindeni ca o condiție de independență și statornicie”²².

Programul desfășurării ceremonialului încoronării de la 10 mai 1881 se stabilise din luna aprilie a aceluiași an. Data de 10 mai nu era întâmplător aleasă. Era ziua în care, în 1866, la București, Principele Carol jurase că va fi credincios legilor țării. În același timp era ziua proclamării independenței României.

Serbările încoronării au început încă din 9 mai când s-a hotărât și înființarea unui nou ordin - cel al „Coroanei“. Ordinul avea cinci clase și insignele sale constau dintr-o cruce cu 4 brațe emailate alb și roșu, cu un C dublu între fiecare spațiu din câte două brațe. Scutul mijlociu avea pe față Coroana de oțel și inscripția: Prin noi înșine 14 martie 1881, iar pe revers datele 10 mai 1866, 1877, 1881. Panglica era albastră cu marginea argintie²³. În seara acelei zile, două trăsură de gală ale Curții escortate de două plutoane de jandarmi și un escadron de roșiori au mers la Președinția Consiliului de Miniștri acolo unde fuseseră aduse cu câteva zile înainte coroanele regale. Coroana din oțel a Regelui, lucrată la Arsenal se compunea dintr-un cerc surmontat de opt emisfere care susțineau globul regal cu „Crucea Dunării“. Oțelul era strălucitor, iar în interior coroana era căptușită cu catifea roșie. Coroana Reginei, de mai mici dimensiuni era confecționată numai din aur. Coroanele regale au fost luate cu cele două trăsură și transportate la Mitropolie. Președintele Consiliului de Miniștri – Dumitru Brătianu și ministrul de Finanțe au luat loc în prima trăsură, ținând coroanele regale pe perne de catifea roșie. În cea de-a doua trăsură au luat loc miniștrii de Război, de Interne, de Justiție și de Lucrări publice. Pornirea cortegiului la Mitropolie a fost anunțată prin 21 de lovituri de tun.

La Mitropolie la intrarea în biserică, Mitropolitul Primat înconjurat de clerul mitropolitan au primit coroanele și le-au așezat în fața iconostasului, în mijlocul celor 4 drapele ale armatei, decorate cu

„Steaua României“. O gardă de onoare compusă din elevi ai școlilor militare s-a așezat în jurul Coroanelor și Mitropolitul Primat a oficiat rugăciunile de priveghere. De altfel în toată țara au avut loc slujbe religioase. Un public numeros se adunase pe străzi și în tribune pentru a asista la trecerea Cortegiului. La ora 8.30 seara drapelul armatei însoțite de muzică militară au fost aduse la Palat, de unde s-a făcut apoi o mare retragere cu torțe, familia regală urmărind din balcon desfășurarea întregului ceremonial²⁴.

Așa cum am amintit deja, Marile Puteri își exprimaseră felicitările, iar la ceremonialul de încoronare își trimiseseră și reprezentanți. Lt. feld-mareșal Bauer, comandantul suprem al armatelor din Transilvania împreună cu șeful Statului Major General, colonel Pfeiffer de Ehrenstein și cu alți doi ofițeri erau trimiși de Împăratul Frantz Ioseph ca să asiste la serbările încoronării. De asemenea tot pentru a fi prezenți la încoronare Principele Carol–Anton i-a trimis pe Principele Moștenitor de Hohenzollern Leopold (fratele Regelui Carol) cu fiii săi Principii Ferdinand și Carol la București. Aceștia au sosit pe 7 mai însoțiți de consilierul intim al Principelui de Hohenzollern–Werner, Șambelanul Principelui, guvernorul militar, și guvernorul civil al Principilor Ferdinand și Carol și vor fi oaspeții Palatului Cotroceni.

Zorii zilei de 10 mai au fost salutați în Capitală prin 21 de salve de tun.

Regele și Regina, împreună cu Principele Leopold de Hohenzollern și fii săi, Principii Ferdinand și Carol, au pornit la ora 10.15 din gara Palatului Cotroceni cu un tren al Curții, condus de Directorul Regal al Căilor Ferate și au sosit la ora 11 la gara Târgoviște (Gara de Nord). Au fost întâmpinați pe peron de întregul personal superior al Căilor Ferate. S-a format un cortegiu, care se prelungea din Curtea Gării până în Calea Griviței. Cortegiul a pornit spre Mitropolie în următoarea ordine: un pluton de jandarmi călări, Prefectul de poliție, un pluton de jandarmi comandat de un ofițer, un escadron de roșiori, doi furieri ai Curții, Mareșalul Curții și doi adjutanți regali, 62 de

drapele ale armatei precedate de muzica roșiorilor, Regele călare, Marele Stat Major al armatei, casa militară, Regina cu Principele Moștenitor de Hohenzollern și fiii săi într-o trăsură de mare gală acoperită cu catifea roșie cu torsade de argint, având coroana regală deasupra. Atelajul se compunea din opt cai cu hamuri îmbrăcate în argint și împodobite cu pene în frunte, în coamă cu panglici și rosete tricolore. La dreapta și la stânga mergeau pe jos servitorii Curții în livrele de mare gală. Drapelul regimentului II de roșiori din escortă cu comandantul regimentului în dreapta și locotenent colonelul în stânga urmau trăsura Reginei după care veneau ofițerii superiori ai armatei și un pluton de ofițeri din trupele călări. Un escadron de roșiori închidea cortegiul. Trupe ale garnizoanei erau așezate pe ambele laturi ale străzilor până la colina Mitropoliei și dădeau onorurile militare. Cortegiul era salutat cu entuziasm de mulțimea imensă de pe străzi, numeroase tribune fiind construite cu această ocazie, iar balcoanele și ferestrele caselor erau împodobite în culorile naționale.

La orele 12 cortegiul regal ajungând la poalele dealului Mitropoliei, Majestățile lor au fost întâmpinate de Mitropolitul Primat, de Mitropolitul Moldovei, de Episcopii eparhioți și înaltul cler în veșminte sacerdotale, de miniștrii, și de Președinții ambelor Camere. Curțile Majestăților lor și aceea a Principelui Moștenitor de Hohenzollern s-au așezat în cortegiu la poalele Dealului Mitropoliei. Cortegiul a început să urce, trecând prin mijlocul șirurilor delegațiilor județene și comunale din toată țara care aclamau cu nesfârșite urări pe Majestățile lor.

La Mitropolie Regele și Regina, Principele Leopold și fiii săi, însoțiți de Mitropolitul Primat și de Mitropolitul Moldovei au intrat în biserică, s-au închinat la icoane, apoi prin portalul cel mare al catedralei, suveranii și familia lor s-au îndreptat spre estrada Regală în fața căreia urma a se celebra oficiul divin. Pe ambele laturi ale acestei estrade frumos împodobite erau tribune. În dreapta acestor tribune se aflau după rang corpul diplomatic fiind reprezentat de Excelența sa locotenentul feld Mareșalul Bauer, trimisul extraordinar al Împăratului

Austriei, iar în stânga Corpurile Legiuitoare, Înalta Curte de Casație și toate oficialitățile superioare și înalții funcționari ai statului. În jurul estradei se aflau miniștrii, Curtea majestaților lor, iar în urma suveranilor se aflau doamnele înalților demnitari ai statului și doamnele societății de binefacere „Regina Elisabeta“²⁵. Patru generali, însoțiți de purtătorii steagurilor regimentelor 4 și 6 de infanterie și 9 și 12 de dorobanți au adus coroanele înaintea perechii regale. Cei doi mitropoliți asistați de episcopi și de înaltul cler au dat coroanelor binecuvântarea solemnă, 101 de lovituri de tun anunțând acest eveniment. Prim ministrul Dumitru Brătianu a prezentat Regelui și Reginei spre iscălire un pergament pe care erau înscrise următoarele date: a alegerii lui Carol de Hohenzollern prin plebiscit Principe al Principatelor Unite, a intrării sale în capitală, a jurământului său pe Constituție, ale victoriilor sale în Războiul de Independență, a proclamării sale ca Rege. Documentul a fost iscălit de Rege, de Regină, de Principele Moștenitor de Hohenzollern, de mitropoliți, de miniștri, de președinții Corpurilor Legiuitoare și de Primul Președinte al Curții de Casație, aplicându-se pe el marele sigiliu al statului și a fost dat ministrului Cultelor pentru a-l depune la Arhivele Statului²⁶.

După sfîntirea coroanelor, întreg cortegiul regal, în aceeași ordine în care venise, s-a întors la Palat, în uralele mulțimii. Aici, Regele și Regina au primit felicitările miniștrilor, ale membrilor corpului diplomatic cu soțiile lor, ale delegațiilor societății Elisabeta, ale soțiilor demnitarilor statului, precum și ale Comisiei Dunărene.

În acest timp pornise de la Mitropolie spre a veni la Palat cortegiul coroanelor având următoarea ordine: un pluton reprezentând toate armele având în frunte muzica militară, veteranii de la 1848, răniții din Războiul de Independență, membrii în viață ai Divanurilor Ad-hoc, mitropoliții, în trăsura de gală, membrii Senatului cu președintele, coroanele purtate de patru generali asistați de 4 colonei și însoțite de cele 4 drapele decorate cu „Steaua României“, membrii Camerei, cu Președintele, Înalta Curte de Casație și Înalta Curte de Conturi, Consiliul Municipal al Capitalei cu delegația Consiliilor

comunale din Iași și Craiova, membri ai Academiei, rectorii Universităților din București și Iași și decanii respectivi, funcționarii superiori, Curțile și Tribunalele, delegațiile comunale și județene, directorii școlilor publice secundare și primare și delegația tinerimii universitare, corporațiile de meseriași din capitală cu drapelele lor, un pluton de dorobanți încheind Cortegiul. La sosirea Cortegiului la Palat, generalii au aranjat coroanele în fața tronului, alături de steagurile armatei. Regele și Regina s-au așezat pe tron, iar pe treptele lui de partea Regelui au luat loc Principii Ferdinand și Carol, iar de partea Reginei Principele de Hohenzollern. Președintele Senatului în numele ambelor Corpuri Legiuitoare a rostit o alocuțiune, după care înaintând în fața tronului a depus coroana în mâinile Regelui. La rândul său Președintele Camerei a prezentat coroana Reginei. Carol a rostit un discurs²⁷, iar în momentul când a adresat o călduroasă unire tuturor românilor în jurul Coroanei Regatului, Regele a ridicat Coroana deasupra capului în urări entuziaste. Timp de o oră și jumătate a urmat defilarea delegațiilor județene care l-au felicitat pe Rege. După defilare, suveranii s-au retras din Sala Tronului, iar delegații s-au îndreptat în afara Palatului unde erau pregătite grandioase festivități. Seara, Bucureștiul a fost splendid iluminat²⁸. A doua zi, serbările au continuat, cu defilarea cortegiului istoric, a carelor alegorice, pentru ca la, 13 mai 1881 să se încheie cu parada militară. S-a încheiat astfel o nouă pagină din istoria României ce avea să întărească unitatea și independența tânărului stat.

Note:

1. Vezi Neagu Djuvara, *op.cit.*, p 41; Nicolae Iorga, *Byzance après Byzance*, București, 1935.
2. Vezi Neagu Djuvara, *op. cit.*, p. 41-42; Vezi Dimitrie Cantemir, *Descriptio Moldaviae*, București, Editura Academiei R.S.R., 1973.
3. Caftan - mantie lungă cu flori, pe care sultanul o oferea Domnilor Munteniei și Moldovei, în semn de cinstire potrivit rangului lor.
4. Tui – dreptul înalților demnitari otomani de a purta un semn distinctiv potrivit rangului lor format din cozi albe de cal împletite, legate la capătul unei lănci roșii.
5. Neagu Djuvara, *op. cit.* , p. 43

6. *Ibidem*, p. 43
7. *Ibidem*, p. 47. Intrarea tuturor trimișilor turci avea loc până în 1797 pe Calea Șerban Vodă (Podul Beilicului – numele unui han), stradă elegant amenajată pentru acea vreme. După 1797, intrarea triumfală a Domnitorilor se va face pe Podul Mogoșoaiei (Calea Victoriei).
8. ceaș – curier al Porții; grad militar inferior.
9. Neagu Djuvara, *op. cit.*, p.48.
10. Ștefan Cazimir, *Alfabetul de tranziție*, București, Edit. Cartea Românească, 1986, p. 37.
11. Sorin Liviu Damean, *op. cit.*, p. 59
12. *Memoriile Regelui Carol I al României (ale unui martor ocular)*, vol. I, București, Editura Tipografiei Ziarului Universul, p. 38-39.
13. Constituția din 1866, inspirată după cea belgiană din 1831, este prima Constituție românească concepută de reprezentanții națiunii române. Tratează elementele constitutive ale statului, teritoriul, populația, finanțele, puterea armată și se referă la drepturile cetățenilor. Constituția introduce trei principii fundamentale: principiul suveranității naționale potrivit căruia toate puterile emană de la Națiune, principiul guvernării reprezentative, art 31 „Toate puterile statului emană de la națiune, care nu le poate exercita decât prin delegațiune” și principiul separării puterilor în stat- legislativă, executivă și judecătorească.
14. *Memoriile Regelui Carol I al României ...*, vol. I, p. 43-44.
15. *Ibidem*, p. 46-47.
16. Sorin Liviu Damean, *op. cit.*, p. 223.
17. *Memoriile Regelui Carol I al României ...*, vol. I, p. 49. Interesantă de urmărit este atitudinea lui Carol I față de ortodoxie. Vom întâlni o deprindere a Domnitorului cu ritul ortodox, vizitează des biserici, dar rămâne credincios confesiunii sale catolice.
18. Catherine Durandin, *op. cit.*, p. 17.
19. Sorin Liviu Damean, *op. cit.*, p. 94.
20. *Memoriile Regelui Carol I al României ...*, vol. II, p. 58.
21. *Ibidem*, vol. XVII, aprilie 1881, p. 387-388.
22. *Ibidem*, p. 390.
23. *Ibidem*, p. 394.
24. *Ibidem*, p. 87; Th. Văcărescu, *Ceremonialul Curții Regale a României*, București, Tipografia Curții Regale, 1882, p. 151-153.
25. Th. Văcărescu, *op.cit.*, p. 151-153; *Memoriile Regelui Carol I al României ...*, vol. XVII, p. 88.
26. Th. Văcărescu, *op.cit.*, p. 159.
27. „Majestatea Sa Regele, luând coroana a rostit următoarele cuvinte: Serbarea de astăzi consacră o epocă de cinci - spre dece ani, plină de lupte grele, de fapte mari. Sub puternicul scut al Constituțiunei, România a crescut, s'a desvoltat, s'a întărit. Stăruința Națiunei, vitejia armatei și credința care am avut'o în bărbăția poporului, au împlinit dorințele noastre cele mai ardinte prin proclamarea Regatului, care este garanția cea mai sigură pentru viitor. Priimesc dar cu mândrie ca simbolu alu

independenței și alu țării României această Coronă, tăiată dintr-un tun stropit cu sângele vitejilor noștri sântită de Biserică. Ea va fi păstrată, ca o comoră prețioasă amintind momente grele și timpuri glorioase ce am străbătut împreună; Ea va arăta generațiunilor viitoare voinicia Românilor din estimpi și unirea care a domnit între țera și Domn. Pentru Regină și pentru mine însămi, Corona cea mai frumoasă este, și remâne dragostea și încrederea poporului, pentru care n'avea decât un gând: Mărirea și fericirea lui.

Să ne unim, dar în facia acestor steguri care au strălucit pe câmpul de onore; în facia acestei Corone, emblema Regatului împregiurulu căreia națiunea strângă-se ca ostași împregiurulu drapelului; în facia acestei mărețe manifestări pentru care țera întreagă a alergat în capitală, spre a fi martoră acestei di fericită, să ne unim în strigarea scumpă înimilor noastre, și care va găsi un răsunset puternic în acest loc sântit prin proclamarea celor mai însemnate acte: Să trăiască iubita noastră Românie, astădi încoronată prin virtuțile sale civice și militare“. (Ibidem, p. 167-168).

28. *Ibidem*, p.154-173.

CAPITOLUL II

Solemnități de primire

Așa cum arătam într-un capitol precedent la intrarea în București în 1866, Carol I de Hohenzollern a fost primit cu onor în fața unui palat modest¹. Cu toate acestea, viața la curtea lui Carol I ne va oferi imaginea unei Români, care nu se putea afla decât în Europa. „De fapt, în Europa la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea, tot ceea ce se petrecea la curțile monarhice nu era lăsat la voia împlării. Recepțiile, audiențele, primirile de oaspeți, baluri, uniforme militare și sclipiri de diamante, ceremoniile de încoronare, ar putea fi receptate de oamenii zilelor noastre ca niște spectacole. În realitate erau mai mult decât atât. Vorbim în fond de o istorie curentă ce se desfășura după reguli bine stabilite. Deci, în orice monarhie existau reglementări și dispoziții legale privind prezența autorităților statului, onorurile ce li se cuvin acestora în ceremoniile publice, precum și eticheta ce se observa la reședința suveranului“².

De altfel, încă din perioada medievală în Țările Române existau reguli și obiceiuri fixe pentru solemnitățile publice, pentru serbările laice și bisericești. În Țara Românească logofeția de obiceiuri a fost înființată de Alexandru Ipsilanti în a doua domnie prin hrisovul din 20 iulie 1797. Logofătul de obiceiuri era un mare dregător însărcinat a aduna „toate obiceiurile și orânduielele politicești“, înființându-se și o Condică de obiceiuri. Hrisovul reglementa ceremonialul Curții Domnești de la București, urmând să fie redactat și un cod al protocolului. Proiectul conceput de Alexandru Ipsilanti a fost reluat de Constantin Hangerli și viza în primul rând ceremoniile domnești: „în cele ce se cuvin la Domnu, de la începutul Domniei până la sfârșitu, adică venirea Domniei de la Țarigrad, până se așază pe scaunul Domniei, ținerea ceremoniilor ce se obicinuescu a să face mai ales sau mai rar, precum alaiuri, serbări, felurimile ieșiri ale Domnilor din curtea

domnească afară, cununii și botezuri domnești, întâmpinări de soli și alți musafiri“. Alături de logofătul de obiceiuri aveau un rol în acest sens și marele cămăraș și marele comis în ale căror atribuții intra și pregătirea de solemnități, iar „copiii din casă“ erau un fel de paji care purtau steagul Domnului și aparțineau și Casei militare³.

Cu trecerea timpului, numeroase reguli ale ceremonialului de la curte s-au schimbat, unele s-au pierdut, altele au fost înlocuite de elemente moderne.

Principele Carol pentru o scurtă perioadă de timp a lăsat să funcționeze vechea curte domnească a lui Alexandru Ioan Cuza păstrând și personalul fostului Domn. Timp de un an a folosit trăsurile găsite trase de patru cai, a ieșit însoțit de doi ofițeri de ordonanță, un adjutant stătea lângă Prinț, iar două plutoane de cavalerie precedau și urmau alaiul domnesc. Era o escortă grea, nelipsită de la orice deplasare fie și de cinci minute de palat sau când se mergea la teatru. Carol a desființat în curând acest obicei considerat oriental, iar la ocazii obișnuite ieșea într-o trăsură trasă de doi cai însoțit numai de adjutantul său⁴.

Carol I și-a impus de la început să fie sobru și exigent în chestiunile protocolare de la Curte. Iată cum i se înfățișa viitoarei Regina Maria⁵, pentru prima dată Domnitorul Carol: „Părea aspru și nicidecum falnic ... înainte de toate era un om tăinuit, neânduplecat, impunându-se față de toți, foarte pătruns de însemnătatea sa, de fapt un om creat de propria sa voință“⁶. Amestec de tradiție românească și etichetă europeană, viața la Curtea României era considerată prea rigidă de tânăra prințesă.

Pe umerii noului Domn apăsa o imensă responsabilitate, România trebuia să se înscrie pe făgașul modernității europene. Importanța respectării uzanțelor de la curte era semnalată lui Carol chiar de tatăl său. Carol Anton de Hohenzollern într-o scrisoare trimisă în aprilie 1867, făcea următoarea remarcă cu privire la delegația română care a participat la nunta fiicei sale Maria cu Filip de Flandra: „... delegația celor patru români care l-au reprezentat pe Domnitor la nuntă

fusese bine primită și apreciată dar ... a fost prea numeroasă, ceea ce poate să se întemeieze pe felul oriental de a vedea, pentru obiceiurile și rapoartele noastre de Curte“7.

Carol I îi va încredința, în 1875, lui Theodor Văcărescu sarcina elaborării unui ceremonial al Curții: „Ceremonialul Curții Domnesci ne fiind pene acum formulat într-un mod precis și hotărît, Măria Ta mi-ai ordonat a aduna într-o lucrare complectă tote regulile și formele care se păstrează în diferitele ceremonii, primiri și solemnități ce se petrecu la Curte ... Ceremonialul Curții Domnesci coprinde reguli care se observă în locuința suveranului, fie la solemnități și primiri oficiale, fie în serbări sau recepțiuni care au un caracteru privat. Ceremonialul Curții României se compune din reguli și forme stabilite prin tradițiune și obicei sau prin ordine speciale de Înălțimei Sale Domnitorului“8.

Theodor Văcărescu îndeplinise funcția de agent diplomatic la Belgrad și ofițer de ordonanță în serviciul Domnitorului Alexandru I. Cuza, devenind Mareșal al Curții lui Carol I în 1873. Ca urmare a marilor schimbări survenite în societatea românească (obținerea independenței statului (1877), proclamarea Regatului (1881) și încoronarea Regelui Carol), Theodor Văcărescu a completat aceste reglementări, publicând în anul 1882 un Ceremonial al Curții regale a României cu referiri la solemnități și primiri oficiale, solemnități religioase și serbări de curte.

Curtea era locul de reședință al Suveranului, iar capitala locul puterii prin excelență și potrivit ceremonialului Curții Domnești (Regale) a României Serviciul Curții se împărțea în Casa Civilă (Demnitarii, Cancelaria, Administrația, Intendența Palatului), Casa Militară a Regelui, Casa Reginei, precum și Casa Prințului și a Prințesei. Viitoarea Regină Maria semnala că sub Regele Carol Casa Regală era aproape toată militară această tradiție păstrându-se și în timpul Regelui Ferdinand.

Mareșalul Curții și al Casei Domnești (Regale) era primul demnitar, supraveghea Serviciul Curții, primea și comunica ordinele suveranului pentru ceremonii, serbări sau primiri.

Casa civilă a Regelui se compunea dintr-un administrator al domeniilor Coroanei (care după 1884 a fost Ioan Kalinderu în același timp și Mareșal al Curții), un secretar, un director al reședințelor regale, un casier, un bibliotecar și doi contabili⁹.

Casa militară era formată dintr-un general de brigadă șef al Casei militare și 6 ajutoare¹⁰.

Casa Reginei era constituită din marea doamnă a Curții, două doamne de onoare, un secretar, o cititoare și o mare maestră a veșmintelor.

Casa Prințului¹¹ și a Prințesei era formată dintr-un general al Curții, o doamnă de onoare și guvernantele copiilor.

Privind solemnitățile de primire de la curtea Regelui Carol, sosirea în țară a tinerei Prințese Maria, căsătorită cu urmașul tronului Prințul Ferdinand oferă o imagine interesantă: „Ceasul cel de cumpănă se apropia ... Ajunserăm la Predeal, pe atunci granița între România și Ungaria, steaguri, gardă de onoare, muzică, multă lume, urale. Persoane oficiale în frac și joben ținură discursuri, pe când muzica militară cânta din răspuțeri imnul național. Sute de țărani cu școlile lor veniseră din satele învecinate ... Era un frig cumplit, iar țărani, bărbați și femei, erau acoperiți cu mantale lungi, înflorate în culori diferite; femeile purtau pe cap văluri albe sau basmale viu colorate“¹².

Ajuns la București la gară, cuplul a fost așteptat de însuși Regele Carol, care era cu câțiva pași înaintea celorlalte oficialități. Viitoarea Regină își amintește că de față erau prezenți primul ministru Lascăr Catargiu cu membrii guvernului, era primarul Capitalei Nicu Filipescu, administratorul domeniilor coroanei – Ioan Kalinderu, rectorul Universității, președintele Camerei și al Senatului, reprezentanții justiției, ai armatei, ai bisericii, șeful poliției și soțiile acestora: „Muzica nu înceta de a cânta, nici soldații de a striga ura. Zgomotul era asurzitor. Primarul își făcu drum și ne prezentă după datină pâine și sare, ne ținu un discurs de bună venire ... Îndată după aceea, am mers la Mitropolie unde se oficia un Te-Deum. În România toate ceremoniile oficiale încep printr-un Te-Deum în biserică“¹³. Au urmat prânzuri, baluri, ceremonii:

„În fiecare zi era câte o ceremonie oficială, toate în cinstea mea; prânzuri, baluri, mari primiri oficiale și delegații din cele patru colțuri ale țării, care rosteau discursuri în grai bogat înflorit și uneori îmi aduceau câte un dar; cusături românești, scoarțe, sipete dăltuite sau zugrăvite, cărți și icoane și alte lucruri ce deosebesc industria națională. S-au perindat în fața noastră toate gradele de demnitari ai statului, reprezentanți ai tuturor neamurilor, ale tuturor credințelor, ale tuturor meseriilor, ale tuturor profesiilor, ale tuturor porzurilor; civili, militari preoți și chiar călugări până și o delegație a birjarilor muscali, ca să-mi prezinte pe o tavă de argint tradiționala pâne și sare”¹⁴.

Pentru suveranii și principii străini care erau primiți în România nu exista un regulament anume „hotărât și invariabil” ci pentru fiecare caz în parte se urmăreau întocmai ordinele Regelui. În acest caz politica externă dusă de tânărul stat a jucat un rol primordial. Slăbiciunea franceză de după 1871 și dezinteresul Parisului și a Londrei pentru Balcani, l-au îndreptat pe Regele Carol, el însuși un principe german spre o apropiere de Austro–Ungaria și Germania singurele țări care puteau reprezenta o contrapondere față de influența rusă. Față de Balcani, România a manifestat puțin interes; relațiile cu Grecia au fost în general timide, mai ales din pricina problemei aromânilor, cu Bulgaria relații destul de reci, mai apropiate au fost legăturile României cu Serbia.

La 30 aprilie/12 mai 1873 Domnitorul Carol se pregătea de primirea Alteței sale Regale Carol August Marele Duce moștenitor de Saxa–Waimar¹⁵: Alteța sa Regală urma să fie întâmpinată la Giurgiu de generalii Florescu și Radovici, de lt. colonel A. Schina – adjutantul domnesc și de maiorul N. Grădișteanu. Un tren special îl conducea pe Marele Duce la București, unde avea să sosească la gara Filaret. Aici cu înalte onoruri militare A.S. Regală a fost întâmpinată de către Domnitorul Carol, alături de miniștri, primarul capitalei, comandantul diviziunii a II-a teritoriale și prefectul poliției capitalei.

După prezentarea persoanelor mai sus menționate, Domnitorul Carol l-a condus pe Marele Duce în trăsură domnească, escortată de un

escadron de jandarmi la Palatul Domnesc, unde Prințesa Elisabeta înconjurată de doamnele Curții l-a așteptat în capul scării de onoare.

O altă primire are loc tot în anul 1873, de data aceasta în luna decembrie, așteptat fiind Principele Frederic de Hohenzollern, fratele Domnitorului Carol¹⁶.

Vineri 21 decembrie 1873 la ora 8 dimineța, la Giurgiu A.S. Principele Frederic de Hohenzollern a fost întâmpinat de lt.-col. Grigore Polisu, aghiotant domnesc și de căpitanul I. Lahovary, alături de autoritățile civile și militare ale județului Vlașca. Cu un tren special, înaltul oaspete va fi condus la gara Filaret din București unde se va urma același protocol ca la primirea precedentă.

Un eveniment deosebit a fost inaugurarea Porților de Fier, duminică 15 septembrie 1896 când au fost invitați să participe Împăratul Austro-Ungariei, Franz Ioseph și Regele Alexandru al Serbiei. În cercurile politice, în presă, prezența Împăratului Franz Ioseph pe pământ românesc stârnise multe discuții. Se vorbea de o întărire a relațiilor cu Tripla Alianță, iar pe de altă parte, Împăratul era văzut ca un adversar al șovinismului, simpatizând cu românii din Ardeal.

Toată țara, de la Vârciorova la Predeal și până în capitală era împodobită cu flori și steaguri tricolore spre a da un aspect grandios acestei vizite împărătești mai ales că Franz Ioseph urma să-și continue vizita de la Porțile de Fier la București¹⁷. Iată desfășurarea ei:

În data de 15 septembrie 1896, Împăratul Franz Ioseph a sosit la gara din Orșova însoțit de Conte de Goluchowski, de Arhiducele Ioseph, de Conte de Paar aghiotant general, de gen. Baron de Beck șef al Statului Major general, de ministrii unguri și austrieci. Membrii corpului diplomatic se aflau la gară, alături de cler, generali și funcționarii înalți din România și Ungaria. Franz Ioseph purta uniformă de general de husari unguri cu dolman alb și colbak. Nu peste mult timp a sosit și Regele Alexandru care purta uniformă roșie de general sârb cu căciulă mică de astrahan alb. Regele Carol se afla în ținută de colonel al regimentului al șaselea de infanterie austriacă având și marele cordon al

ordinului austriac al Lânei de aur. Suita regală română se compunea din generalul Vlădescu, colonelul Manu, D.A. Sturdza președintele Consiliului de miniștri și ministru al Afacerilor Străine și D. Stoicescu ministru al Lucrărilor publice¹⁸. După trecerea în revistă a companiilor de onoare, suveranii cu suitele lor s-au îmbarcat pe vaporul „Franz Ioseph“ care precedat de o corabie pilot s-a îndreptat spre Porțile de Fier. Toată lumea a admirat lucrările excepționale de la Stânca la Rigrada care necesitaseră scoaterea a milioane de metri cubi de stânci, săparea de canale și construirea de zăgazuri. În cinstea înalților oaspeți la bordul vasului „Franz Ioseph“ a fost dat un dejun. După inaugurarea canalului Porțile de Fier cei trei suverani cu suitele lor au plecat cu un tren special la Mehadia unde s-a organizat o masă festivă, după care înalții oaspeți s-au despărțit, Franz Ioseph continuându-și călătoria spre București, Regele Alexandru urmând să viziteze capitala Regatului nu peste mult timp.

Presa vremii semnala faptul că nici o gazetă românească din Transilvania nu fusese invitată la aceste serbări, iar între participanții români și maghiari era o stare tensionată¹⁹.

La București în acest timp aveau loc numeroase pregătiri în vederea primirii înaltului oaspete. Acesta era așteptat luni 16 septembrie în jurul orei 3 după amiază²⁰. Lumea se îndrepta spre Calea Victoriei și Calea Griviței pentru a asista la sosirea lui Franz Ioseph. Pe trotuare era înșirată armata pe două linii, iar pe străzile unde avea să treacă coloana oficială era interzisă trecerea pietonilor în afara ziaristilor. Edificiile de pe Calea Griviței și Calea Victoriei erau decorate, la balcoane și la ferestre erau atârinate covoare și steaguri, ghirlande de brad și de flori. La ora 3, 30 p.m. trenul imperial intra în Gara de Nord și era salutat de uralele trupelor, iar muzica intona imnul imperial. O baterie din apropierea gării și o alta din Dealul Spirii salutau sosirea cu salve de tunuri. Împăratul Franz Ioseph și Regele Carol au coborât din tren în onorurile militare date de regimentul de Vlașca. Pe peron suveranii au fost întâmpinați de Regina Elisabeta, de Principi și de Ducele de Saxa Coburg aflat în București. Primarul Capitalei, înconjurat

de întreg consiliul, i-a oferit înaltului oaspete pâinea și sarea tradițională; doamnele i-au prezentat buchete de flori.

După prezentarea autorităților, Franz Ioseph însoțit de Regele Carol s-au urcat într-un landou deschis tras de 6 cai. Regina s-a urcat în altă trăsură, fiind însoțită de Principesa Maria și de Ducele de Saxa Coburg. În urmă venea trăsura Contelui Goluchowski și a lui D. Sturdza care era urmată de acelea ale invitaților. Până la palat Împăratul a fost întâmpinat cu urale nesfârșite, din balcoane se aruncau buchete de flori, iar doamnele agitau batistele. Muzica executa imnul imperial, iar armata și publicul continuau să strige „Ura !” și „Trăiască Austria !”. În momentul sosirii cortegiului la Palat s-a arborat drapelul imperial iar Împăratul a trecut în revistă garda de onoare și s-a întreținut cu ofițerii superiori din prima linie. În aceeași zi Franz Ioseph a făcut o vizită la legația austro-ungară din București iar seara a fost organizată la Palat o cină festivă, Regele Carol ridicând un toast în cinstea oaspetelui său: „Mă simt fericit că pot saluta pe Majestatea Voastră în capitala regatului meu. Majestatea Voastră prin înțelepciunea cu care ați condus monarhia Austro–Ungară ați fost un exemplu pentru mine și pentru tânăra mea țara, care e mândră azi că vă poate saluta pe pământul ei. Să trăiți majestate”²¹. Împăratul a răspuns prin câteva cuvinte mulțumind Regelui Carol pentru bunele sale sentimente și a salutat progresele înregistrate de tânărul stat român.

A doua zi, marți 17 septembrie 1896 a avut loc pe platoul de la Cotroceni defilarea armatei. A fost un moment de derută pentru societatea românească când s-a discutat cu multă pasiune faptul că Împăratul Franz Ioseph a apărut la defilarea trupelor nu în uniformă de colonel de artilerie română cum se anunțase în programul oficial ci pur și simplu în uniformă de husar ungar: în tunică albastră, pantalon cu lampas roșu și cizme. Ceva mai mult, Împăratul purta pe umărul stâng atila, un fel de mantie scurtă și care era semnul caracteristic al uniformei conducerii armatei ungurești. Toți se întrebau cu mirare care să fi fost cauza nerespectării programului, când se știa că Regele Carol

l-a îndeplinit întocmai, primind pe Împărat în uniformă de colonel austriac²².

A urmat vizita Împăratului la Sinaia, de unde s-a îndreptat spre Predeal, părăsind teritoriul românesc. Franz Ioseph a acordat numeroase cadouri înaltelor oficialități române și a decorat mulți ofițeri români. La rândul său Regele Carol a făcut daruri și l-a decorat pe generalul austriac Beck cu marele cordon al Stelei României în briliante.

Cu ocazia a 70 de ani de viață ai Regelui Carol, Principele moștenitor Wilhelm²³, fiul cel mare al Împăratului Germaniei, sosea în capitala României în aprilie 1909, vizită surprinsă de altfel în foarte multe fotografii și cărți poștale.

În dimineața zilei de 7 aprilie 1909 Prințul a fost întâmpinat de oficialitățile locului în gara Pitești de unde și-a continuat călătoria spre București: Trenul era salutat de primari, de consiliile comunale și de reprezentanții autorităților²⁴. La rândul său Bucureștiul era în sărbătoare. De la Palat până la Gara de Nord mii de oameni veniseră să-l salute pe Prinț. Casele de pe tot traseul pe unde urma să treacă Kronprințul german erau împodobite cu drapele și covoare.

În Gara de Nord, peronul era împodobit cu ghirlande, și drapele românești și germane. Elevii școlii militare erau înșirați de-a lungul peronului spre a da Prințului moștenitor onorurile militare. Pretutindeni erau înșirate puternice cordoane de jandarmi pentru a menține ordinea. La gară erau prezenți Regina, Princesesa Maria, Principele Ferdinand și Prințul Carol Anton de Hohenzollern fratele Principelui moștenitor. Regina și Princesesa moștenitoare erau îmbrăcate în alb, iar Principele Ferdinand și Prințul Carol Anton purtau uniforme de ofițeri superiori de dragoni germani. Din delegație mai făceau parte prim-ministrul I.C. Brătianu însoțit de alți miniștrii, președintele Camerei, vicepreședintele Senatului, primarul Capitalei, administratorul domeniilor coroanei – Ioan Kalinderu și ministrul Germaniei – Kiderlenwächter cu întreg personalul legației, generali și ofițeri superiori.

La orele 11,15 Principele moștenitor al Germaniei sosea la

București îmbrăcat în uniformă de cuirasieri din garda imperială. Regina Elisabeta a prezentat Prințului delegația română după care cortegiul a părăsit Gara de Nord având următoarea ordine: doi călăreți, un escadron de jandarmi călări, trăsura cu Regina, cu Principele Frederich Wilhelm al Germaniei și Principele Ferdinand al României, trăsura cu Principele Carol Anton de Hohenzollern, Princesa Maria și Principele Carol al României. Un alt escadron de jandarmi călări forma arier-garda trásurilor regale și princiare. Urmau apoi faietonul cu generalul von Schenk și gen. Warthiade – atașat pe lângă persoana Kronprințului, faietonul cu generalul baron Marschall și gen. Mavrocordat, faietonul cu colonelul von Roedern Oppen, lt. col. Rohrschlialt și lt. col. Baranga, landoul cu lt. col. conte von Schweinitz, colonel dr. Wiedemann, lt. col. Behr și maiorul Străinescu, landoul cu d. Somueer, lt. col. Magheru și maior Torocceanu. Cortegiul era încheiat cu trăsura în care se aflau col. P. Greceanu și ceilalți aghiotanți ai Principelui Ferdinand. Trecerea cortegiului a fost salutată cu urale de imensul public ce staționa pe trotuare²⁵.

După un dejun intim la Palatul Cotroceni, Principele moștenitor a vizitat parcul Carol și expoziția de la Filaret. În seara aceleași zile a fost organizată o masă festivă la Palat, iar în jurul orei 8 s-a făcut o importantă retragere cu torțe de către toate muzicile din capitală. A doua zi Kronprințul urma să viziteze capitala având ca obiective precise Biserica Luterană și așezământul „Vatra Luminoasă“, iar în ziua de 9 aprilie avea să asiste la aniversarea Regelui Carol.

Împăratul Wilhelm al Germaniei a trimis Regelui Carol prin Prințul moștenitor bastonul de marșal al armatei germane de general feldmareschall. Acest grad nu-l deținea până atunci decât Împăratul Franz Ioseph dintre toți suveranii Europei. Însemnele gradului erau: bastonul de mareșal, iar pe epoleții uniformei de general se aflau două bastoane de comandă puse unul peste altul în formă de cruce²⁶.

Pe 9 aprilie avea loc aniversarea Regelui Carol salutată încă din zori prin 21 de salve de tun. La ora 10 cortegiul a pornit din curtea Palatului și s-a îndreptat spre Mitropolie în uralele mulțimii care saluta

entuziast. La Mitropolie s-a oficiat un Te-Deum după care a urmat recepția de la Palatul Mitropolitan. A urmat o paradă militară după care cortegiul s-a întors la Palat. S-a oficiat un Te-Deum și la Catedrala Sf. Iosif din București de către Arhiepiscopul Netzhhammer înconjurat de întregul cler.

În data de 10 aprilie Kronprințul a vizitat regimentul 4 de Roșiori de la Cotroceni, însoțit de Princesa Maria comandantul regimentului și a participat la un garden party de la Buftea organizat de Barbu Știrbey și soția sa.

La Buftea spectacolul a fost cu adevărat demn de admirație. Obiceiurile vechi românești (Princesa Elisabeta era costumată în portul popular oltenesc), ridicate la înălțimea unei serbări princiare dădeau o notă originală manifestării. Kronprințul a intrat în horă alături de d-na Negruzzi cu care a dansat tot timpul. De asemenea în seara aceleiași zile la Palatul Cotroceni a fost organizată o seară dansantă cu cadriluri, încheiată prin obișnuitul cotilion urmat de supeu²⁷.

Principele moștenitor a părăsit România în data de 12 aprilie 1909.

Continuând șirul solemnităților de primire, conform etichetei și uzanțelor de la Curțile Europei corpul diplomaților străini era primit de Rege înaintea autorităților statului, acestea din urmă având și ele o ordine ierarhică – întâi Clerul, urma Guvernul, Senatul, Adunarea Deputaților și Curtea de Casație: „... corpul diplomatic juca un mare rol în viața unchiului – își amintea Regina Maria. Berlinul și Viena stăteau în rândul întâi, purtarea față de Franța era curtenitoare, iar Rusia, cu toate că nu inspira încredere era tratată cu cea mai amănunțită chibzuială și politețe însă era o politețe datorată mai mult îngrijorării decât bunăvoinței. Anglia, pe acea vreme depărtată, n-avea nici o legătură mai apropiată cu România amândouă țările aveau puține interese comune”²⁸.

Reprezentanții politici acreditați pe lângă Carol I erau primiți conform unui ceremonial stabilit încă din ianuarie 1872 și care va fi foarte puțin modificat ulterior.

Primirea unui ambasador la Curtea României se realiza cu cel mai mare fast, fiind considerat agent de gradul cel mai înalt în ierarhia diplomatică. Toate primirile erau publicate conform unor formulare în „Monitorul Oficial“. În acest formular se specificau ziua, ora, ceremonialul de primire la Palat și condițiile prin care persoana prezenta scrisorile de acreditare pe lângă Alteța sa în calitate de Reprezentant al unei țări străine.

Reprezentantul diplomatic trebuia să informeze Ministerul Afacerilor Străine fie printr-un secretar al Reprezentanței, fie printr-o scrisoare despre sosirea sa solicitând ziua și ora pentru a-l vizita și a-i încredința copia scrisorilor de acreditare, urmând ca Principele să fixeze ziua audienței. Mareșalul Curții îl anunța de decizie pe Ministrul Afacerilor Străine care la rândul său îl informa pe diplomat.

Aducerea diplomatului la Palat implica un întreg ceremonial. În ziua fixată pentru audiență, un aghiotant al lui Carol mergea cu două trăsurile de la Curte și cu doi valeți în costum de gală la locuința diplomatului, conducându-l la Palat, unde garda prezenta onorul. Era primit la scară de către ofițerul de serviciu și însoțit de aghiotant era invitat în salonul de primire unde se afla Mareșalul Curții și corpul militar. Diplomatul și personalul său erau invitați să intre în apartamentul Prințelui, Ministrul Afacerilor Străine stând în stânga lui Carol iar Corpul Civil și cel militar rămânând în spate. După înmânarea scrisorilor de acreditare și terminarea primirii la suveran, diplomatul era condus în apartamentul Prințesei Elisabeta de către Mareșalul Curții care îl prezenta. După încheierea întrevederii reprezentantul diplomatic era condus cu același alai. Există și un ceremonial pentru celebrarea zilei onomastice a unui suveran străin. Conform ceremonialului din 1872 Reprezentantul sau Consulul general care dorea ca aniversarea onomasticii Suveranului său să fie oficial sărbătorită și în România, comunica Ministrului Afacerilor Străine, ziua și ora pentru Te-Deum-ul oficiat cu această ocazie. Ministrul Afacerilor Străine, un aghiotant al Prințelui, General Comandant al Diviziei, ca și Prefectul de Poliție, asistau la serviciul divin. În aceași zi, la ora unu și

jumătate după amiaza, Ministrul Afacerilor Străine însoțit de un aghiotant al lui Carol se deplasa cu o trăsură de la Curte la reședința reprezentantului sau consulului general, care în uniformă primea felicitările de rigoare²⁹.

Cel mai vechi consulat în Țările Române era cel al Rusiei, înființat în 1774, după tratatul de la Kuciuk – Kainargi, urmat de Austria și Franța, iar Anglia își va deschide un consulat în anul 1802. Corpul Diplomatic și consular era reprezentat la București, în 1906 de 16 state: Germania, Austro – Ungaria, Belgia, Bolivia, S.U.A., Spania, Franța, Marea Britanie, Italia, Țările de Jos, Persia, Rusia, Serbia, Elveția, Turcia și Bulgaria³⁰.

Înainte de Convenția de la Paris din august 1858 în România nu exista un minister al Afacerilor Externe; Domnitorul întreținând relații cu agenții diplomatice prin intermediul unui secretar de stat care purta numele de Postelnic. De la început atribuțiile acestui minister au fost următoarele: probleme legate de frontiere și extrădare, convențiile cu Puterile străine, afacerile comerciale, tratatele comerciale și de navigație, chestiunile privitoare la protecția comerțului românesc în străinătate și la reclamațiile comerțului străin către autoritățile locale, eliberarea pașapoartelor, legalizarea actelor care îi erau prezentate, trimiterea actelor judiciare și a comisiilor rogatorii solicitate de autoritățile române și străine pentru localitățile în care țara avea reprezentanți, discutarea chestiunilor privitoare la starea civilă, ancheta asupra reclamațiilor privind dreptul privat al străinilor. Ministerul pregătea formularele pentru autorizarea unui consul străin ca să-și exercite funcțiile, rezolva tratatele și convențiile; trata afacerile contencioase conform documentelor diplomatice; veghea la respectarea regulamentelor de navigație și a actelor internaționale; se ocupa de problemele referitoare la privilegiile, imunitățile și libertățile de care se bucurau reprezentanții altor țări, etc³¹.

La București, Ministerul Afacerilor Străine se compunea în 1906 dintr-un cabinet al ministrului, o secție a personalului de protocol și cancelaria ordinelor regale, o secție de afaceri politice și contencios, o

direcție de afaceri comerciale și consulare, o secție de fonduri și contabilitate, un birou de lucrări speciale și de frontieră, servicii de arhivă, înregistrare și expediții.

România avea în același timp în străinătate 11 legații (Atena, Belgrad, Berlin, Bruxelles, Constantinopol, Haga, Londra, Paris, St. Petersburg, Roma, Viena), două agenții diplomatice și consulate generale la Sofia și Cairo, trei consuli generali, la Budapesta, Constantinopol și Odessa și șase consuli la Bitolia, Cernauți, Ianina, Ismail, Rusciuc și Salonic. Reprezentanții României aveau titlul și rangul de ministru plenipotențiar de primă clasă unde existau legații – în afară de cei din Atena și Belgrad care nu aveau decât titlul de miniștrii plenipotențiar de a doua clasă. Acest ultim titlu îl aveau și agenții diplomați din Sofia și Cairo.

Un ceremonial exista și pentru deschiderea Corpurilor Legiuitoare, investirea Mitropoliților și a Episcopilor sau investirea guvernului etc.

Iată cum descria I.G. Duca în *Memoriile* sale o investire de guvern³²: În seara zilei de 4 ianuarie 1914, la Palatul Regal din Calea Victoriei „Miniștrii erau introduși în Bibliotecă și așezați unul lângă altul, după ordinea vechimii lor, cu fața spre Calea Victoriei. Pe masa din mijloc – Crucea și Evanghelia, alături în odăjdii preotul de la biserica Bradului. Tăcere mormântală. După câteva clipe de așteptare apare regele Carol venind din cabinetul lui de lucru care era lângă sala Bibliotecii. Nu-l mai văzusem din vara anului 1913, de pe malul Dunării, în fața Corabiei, unde vesel primea defilarea trupelor care în nesfârșite urale păseau fără rezistență pe pământul Bulgariei. Fusesse câteva săptămâni bolnav de gripă. Era vădit slăbit și îmbătrânit. Voia însă să pară sănătos, se ținea drept în uniforma lui prea lungă și pășea apăsător după moda caracteristică ofițerilor prusaci. Fără o vorbă și fără altă formalitate ne face semn să jurăm. După ordinea în care eram înșirați am citit deci unul după altul cu mâna pe Cruce formula jurământului și am iscălit-o. Aveam impresia că suntem o companie militară. Atunci mi-am dat seama și mai bine cum acest principe german introdusese în

toate formele militarismul german de care toată ființa lui era atât de adânc pătrunsă³³.

Ordinea și disciplina germană aveau să-i călăuzească un timp și pe români, dar nu i-a dominat, spiritul lor latin și balcanic ieșind de cele mai multe ori la suprafață.

Note:

1. „Palatul din Calea Victoriei”, la origini a fost o casă particulară a familiei Golescu, ridicată la începutul secolului al XIX-lea. În 1832, trece în proprietatea statului, iar aici va funcționa „Sfatul Administrativ”. În 1837, Domnitorul Alexandru Ghica îl adoptă ca reședință, denumind-o „Curte Domnească”. Aici a fost primit și Domnitorul Alexandru I. Cuza la sosirea în București, în 1859 și tot aici a și abdicat, la 11 februarie 1866. Viitorul Rege al României, Carol I a fost primit în acest palat la 10 mai 1866.

O altă reședință domnească din București era Palatul Cotroceni ridicat la sfârșitul secolului al XIX-lea pe ansamblul mănăstiresc fondat de Șerban Cantacuzino la sfârșitul veacului al XVII-lea. În 1893, s-a deschis guvernului un credit pentru reamenajarea ansamblului Cotroceni, Carol I dorind construirea unei reședințe oficiale destinată familiei princiare. Lucrările au fost încredințate arhitectului francez Paul Gottereau, care a conceput construcția în maniera eclectismului francez.

Însă reședința emblematică și totodată favorită, a Regelui Carol I era Castelul Peleş de la Sinaia. În august 1866, Domnitorul Carol a vizitat pentru prima dată mănăstirea Sinaia (ridicată de Mihai Cantacuzino la mijlocul secolului al XVII-lea, botezată Sinaia în amintirea unei călătorii în Țara Sfântă) și impresionat de măreția și farmecul regiunii, a hotărât amenajarea aici a unui Palat Regal. Această reședință princiară construită în stilul Renașterii germane, dominată de munți și înconjurată de o natură încântătoare este opera mai multor arhitecți. Începută în 1873, construcția va fi întreruptă în timpul Războiului de independență, dar va fi terminată în 1883.

2. Vezi Dorina Tomescu, *Aspecte ale ceremonialului de la Curtea Regală în timpul lui Carol I* în „România Liberă”, 26 mai 2001, p. III.

3. În 1822 logofătul de obiceiuri își păstra rangul de boier de clasa I, fiind al 9 - lea mare dregător, imediat după marele logofăt. În Moldova logofeția de obiceiuri a fost creată sub domnia lui Al. Calimah (1795–1799). (Vezi *Instituții feudale din Țările Române*, Dicționar, Edit. Acad. R.S.R., București, 1988, p.278; V.A. Urechia, *Istoria românilor*, VII, p. 56-57 și 478-481; Radu G. Păun, *Sărbătoare publică și propagandă în Țările Române. Strategile gestului și cuvântului 1678-1821 în Sud-estul și contextul european*, Buletin III, 1994, p. 29-45 și SECE, 1995, 4; Sorin Iftimi *Izvoade privitoare la întocmirea alaiurilor de ceremonie la începutul veacului XIX* în „Cercetări istorice”, XVIII-XIX, 1999-2001, Iași, 2002; Idem, *Ceremoniile Curții*

Domnești la Crăciun, Anul Nou și Bobotează (sec. XVII-XIX) în Spectacolul public între tradiție și modernitate. Sărbători, ceremonialuri, pelerinaje și suplicii, București, Institutul Cultural Român, 2007.

4. *Memoriile Regelui Carol I al României ...*, vol. I, p. 76.

5. Fiind fără urmași Carol I l-a desemnat moștenitor al tronului pe nepotul său Ferdinand Victor Albert Meinrad, Principe de Hohenzollern. Acesta se va căsători la 29 decembrie 1892/10 ianuarie 1893 cu Maria Alexandra Victoria de Saxa Coburg Gotha, nepoata Reginei Victoria și a Țarului Alexandru al II-lea.

6. Maria, Regina României, *Povestea vieții mele*, vol I, ed, a III-a, Iași, Edit. Moldova, 1990, p. 231.

7. Vezi Dorina Tomescu, *op.cit.*, p. III.

8. Theodor Văcărescu, *Ceremonialulu Curței Domnesci a României*, Typographia Curții, MDCCCLXXVI [1876], p. 3-11.

9. Ioan Kalinderu ocupa o poziție importantă la curte, era administratorul domeniilor Coroanei României și primul demnitar al Curții Regelui Carol. Apar numeroase descrieri ale acestuia: „Era un gentilom, în care regele Carol avea cea mai mare încredere ... El servea din dragoste și neretribuit și de aceea era tratat cu multă prețuire de către regele lui. Deoarece lui Kalinderu îi plăceau onorurile regale, unchiul întotdeauna găsea mijlocul să-l aibă în suita sa, în împrejurările mai de seamă. Cu toate că era neândoios, un om de ispravă și plin de bune însușiri, Ioan Kalinderu era totuși o făptură, care însuflețea cu o putere neânvinsă creionul unui caricaturist. Era mic, rotunjour, cu barba tunsă scurt și cu un nas de proporții pronunțat semitice; avea în unul din ochi o sclipire vicleană, care arăta o deșteptăciune din cale afară de ageră. Ioan Kalinderu era credincios, devotat și neobosit la muncă, dar totodată era deplin încredințat de bunele lui însușiri și aceasta îi dădea o înfățișare încrezută și mulțumită de sine, ce era o neâncetată ispită pentru caricaturiști”. (*Maria, Regina României, op. cit.*, vol. I, p. 244). Devotat familiei regale Ioan Kalinderu se ridica în picioare ori de câte ori pronunța „Majestatea sa Regele”. A fost șeful curții regale până la moartea sa în 1913 când Regele l-a numit în locul său pe Barbu Știrbei.

10. Unul dintre șefii Casei Militare a Regelui a fost generalul Vlădescu „o adevărată întruchipare a ostașului, cu înfățișare marțială”. (*Maria Regina României, op. cit.*, vol. I, p. 265).

11. *Ibidem*, vol. I, p. 218-219; Iată de pildă portretul colonelului Coandă, aghiotantul Prințului Ferdinand așa cum reiese din descrierea Reginei Maria pe atunci logodnica tânărului prinț: „În acea seară întâlnim pe primul român, ce se ivise vreodată în calea noastră: colonelul Coandă, aghiotantul logodnicului meu. Era un tânăr înalt, plăcut și chipeș, cu o uniformă ciudată; fața îi strălucea de mulțumire căci Românii erau foarte bucuroși că tânărul lor moștenitor se căsătorește după cum era dorința țării. Se pare că nepoata reginei Victoria, o prințesă a cărei unchi și veri ocupau numeroase tronuri întruchipa întocmai ceea ce toți doreau; căsătoria aceasta era ceea ce se chiamă – un beau mariage; deschidea o ușă spre un viitor nou; pentru o țară încă puțin cunoscută – care se afla undeva la Răsărit, căci trebuie

să mărturisesc că, pe acea vreme, astfel vorbeau de România atât de scumpă mie astăzi”⁹.

12. *Ibidem*, vol. II, p. 9-10.

13. *Ibidem*, p. 14-15.

14. *Ibidem*, p. 19.

15. Vezi Theodor Văcărescu, *Ceremonialul Curței Domnesci a României...*, p. 95-97.

16. *Ibidem*, p. 102-104.

17. „*Adevărul*“, marți, 10 sept. 1896.

18. „*Universul*“, marți, 17 sept. 1896.

19. *Ibidem*.

20. *Ibidem*.

21. *Ibidem*, miercuri, 18 sept. 1896.

22. „*Adevărul*“, joi, 19 sept. 1896.

23. Născut în mai în 1882 la Postdam, fiul cel mai mare al Împăratului Germaniei, Principele moștenitor Wilhelm, era în momentul vizitei sale în România maior în regimentul 1 al găzii imperiale și colonel proprietar al mai multor regimente germane și străine. Se căsătorise la Berlin în iunie 1905 cu principesa Cecilia de Macklenburg cu care avea doi copii.

24. „*Universul*“, miercuri, 8 aprilie 1909.

25. *Ibidem*.

26. *Ibidem*, joi, 9 aprilie 1909.

27. *Ibidem*, sâmbătă, 11 aprilie 1909.

28. *Maria, Regina României, op. cit.*, vol. II, p. 24.

29. Vezi Ulysse de Marsillac, *Bucureștiul în veacul al XIX-lea*, reeditare, București, Meridiane, 1999, p.168- 170.

30. Vezi Frédéric Damé, *Bucarest en, 1906*, Socec et Cie Editeurs, 1907, p. 492-494.

31. Vezi Ulysse de Marsillac, *op.cit.*, p. 272-274.

32. La 4 ianuarie 1914 I.I.C. Brătianu și-a constituit guvernul, având următoarea componență: I.I.C Brătianu Președintele Consiliului de Miniștri și Ministrul de Război, Emanoil Porumbaru Ministrul Afacerilor Externe, Emil Costinescu Ministrul de Finanțe, V.G. Moțun Ministrul de Interne, Alexandru Constantinescu Ministrul Domeniilor, Alexandru Radovici Ministrul Industriei și Comerțului, dr. C. Angelescu Ministrul Lucrărilor Publice, Victor Antonescu Ministrul de Justiție, I.G. Duca Ministrul Instrucției Publice și Cultelor.

33. I.G. Duca, *Memorii*, vol. I *Neutralitatea*. Partea I (1914-1915), București, Edit. Expres, 1992, p. 11-12.

I.G. Duca l-a surprins pe Regele Carol, spre sfârșitul vieții, în momentul Consiliului de Coroană de la Sinaia din august 1914 când s-a hotărât neutralitatea României în I război mondial: „Consiliul s-a ținut la Castelul Peleş în sala de muzică, la ora 5 după amiază. În mijlocul sălii se așezase o masă mare acoperită cu tradiționalul postav verde. Masa era mai mult pătrată decât dreptunghiulară, iar în mijlocul ei stăteau suprapuse legate în piele verde și în marochin roșu, tratatele, vestitele și misterioasele tratate. Regele Carol și-a făcut intrarea întovărășit de moștenitorul

său, principele Ferdinand. Ne făcu semn să luăm loc. Principele Ferdinand se așează în fața lui. Regele, totdeauna preocupat de chestiunile de protocol invită pe Theodor Rosetti, ca cel mai vechi dintre președinții lui de consiliu, la dreapta lui și pe Petre Carp la stânga lui. La dreapta principelui Brătianu, la stânga Marghiloman. Ceilalți ne-am așezat unde am nimerit“. (p. 52). Ce a urmat toată lumea știe: România a preferat neutralitatea spre dezamăgirea Regelui care dorea intrarea în război de partea Germaniei. A doua zi după Consiliul de Coroană „Regele era abătut, îmbătrânit și încovoiat. Regina ni s-a plâns că prea l-am chinuit pe bătrânul nostru suveran și cu greu își puteau stăpâni indignarea împotriva soluției adoptate de Consiliul de Coroană. De altfel nu pot uita acest dejun din mai multe privințe. Asistau la el principele și principesa moștenitoare cu copiii lor. Ei se căzneau să fie veseli ca să-l distreze pe bătrânul rege și să mai risipească gândurile negre ce-l copleșeau. A venit vorba, firește la masă de ultimele știri de front. O telegramă spunea că niște aeroplane franceze veniseră până la Rin, dar Regele nu voia să creadă. Nu credea decât informațiunile care înregistrau succesele germane. De mai multe ori în cursul conversației adresându-se Reginei a spus: îți aduci aminte Elisabeth așa a fost și la 1870“. (*Ibidem*, p. 70).

„Cuvântul de ordine: datorie“

Carol I avea un program zilnic bine stabilit. Fiind un spirit metodic și disciplinat încă de la venirea sa în 1866 și-a impus o anumită strictețe.

Îl găsim dis de dimineață ieșind la plimbare călare pe „străzile Capitalei, în costum civil, însoțit doar de aghiotantul său și uneori de o mică escortă princiară. Nu îmbrăca ținuta militară decât atunci când se desfășurau ceremonii oficiale, când inspecta garnizoanele și în timpul călătoriilor prin diferite regiuni ale țării”¹. După plimbarea de dimineață lua micul dejun cu Majestatea sa Regina și se îngrijea de corespondență înainte de a sosi miniștrii cu raporturile. Întâia persoană pe care o primea, era Mareșalul Curții, care înainta raportul zilnic și prelua ordinele de la Rege.

Pe la zece și jumătate primea în audiență miniștrii, fiecare având o zi fixă a sa o dată pe săptămână. Aceștia prezentau Regelui decrete, numiri, proiecte de legi, pe care Șeful statului urma să le avizeze.

Ora dejunului era la unu după amiază. De cele mai multe ori puteau fi întâlniți Prințul moștenitor și Prințesa cu copii lor, uneori fiind prezenți chiar membrii Caselor civile sau militare și alți invitați. La prânzurile de gală înaltele autorități invitate erau înștiințate în mod nominal de către Mareșalul Curții. Pentru cei care urmau să ocupe locurile de lângă suverani în invitații se specifica acest amănunt, celelalte locuri putând fi ocupate de celelalte persoane fără o ordine prestabilită fiind considerate toate onorabile, aspect întâlnit și la Curtea Belgiei². Conversația în timpul dejunului era destul de liberă. „Regele posedă acea distinsă politeță, care pune pe fiecare comesean în voie, ori cât de mic ar fi fost el”³.

După dejun, Regele se plimba prin grădina palatului sau în oraș, o preferință a sa fiind promenada la Șosea. După amiază era de obicei ocupat cu primirea persoanelor care solicitaseră audiențe, plăcându-i de asemenea foarte mult să se întrețină cu artiștii, militarii, comercianții sau industriașii de seamă.

Pe la orele cinci și jumătate seara, Regele lua ceaiul cu Regina, după care se ocupa, cu funcționarii superiori ai palatului, de administrație.

Masa de seară o lua în familie înconjurat de invitați. Pe la zece, după o partidă de biliard, Regele se retrăgea în apartamentele sale, unde citea ziare, își expedia corespondența și își scria memoriile. La orele 12 se culca. Uneori seara putea fi întâlnit la teatru sau la un concert.

Se pare că ajuns la Sinaia, la Castelul Peleş, deși lucra zilnic cu miniștrii și acorda audiențe, Regele avea mai multe momente de libertate și de destindere decât în București. Plecarea la Sinaia, reședința de vară a Curții Regale (care avea loc în fiecare an aproape la aceeași dată, după serbarea zilei de 10 Mai), dar și revenirea la București după 6 luni, constituiau pentru Curte și Guvern un eveniment. Amândouă se desfășurau după un anumit ceremonial:„ erau înștiințate toate autoritățile județene și comunale care îl întâmpinau pe Rege îmbrăcate în înaltă ținută militară sau civilă, întotdeauna erau și detașamente militare, iar sosirea Regelui era anunțată de sunetul clopotelor“⁴. La Peleş se întâlnește o societate aleasă, de altfel regiunea Sinaia începuse să devină o veritabilă stațiune de vară pentru întreaga elită bucureșteană. Magistrați, miniștrii și foști miniștrii, diplomați, generali, deputați veneau să-și petreacă zilele de vară la Sinaia.

„La castelul Peleş viața era, dacă se poate spune familială. Curtea lua masa cu Majestățile lor. În fiecare zi erau primiți convivi, mai mult sau mai puțin edificați. Ne întâlneam într-un salon, zis de audiență, spațios, luminos care se deschidea cu trei uși de sticlă spre un balcon de lemn, ai cărui stâlpi erau acoperiți de viță sălbatică. Destul de golaș așa cum se potrivește cu o sală de aparat, cu perdele de satin bleu

pal, cu mobile aurite, cu parchet strălucitor, cu oglinzi venețiene, lustrele cu girandole erau în discordanță cu tonalitatea generală. La fiecare extremitate, uși cu două canaturi, care după cină rămâneau deschise, lăsau să se vadă în anfiladă pe o parte un budoar îngust urmat de sala de muzică, pe cealaltă sala de biliard. Lângă sala de biliard se află sufrageria, capitonată cu piele de Cordoba, mobilată greoi și bogat în stilul Renașterii germane⁵.

Regele Carol la Sinaia era înconjurat de multă lume la prânz și la cină, astfel deseori cererile de audiență ale unora erau satisfăcute printr-o invitație la prânz. Meniurile de la Peleş erau sofisticate. Iată ce conținea un astfel de menu pentru ziua de 5 august 1907: supa reginei, păstrăv fiert în sos cu măslina, găină îndopată a la Piemontaise, friptură de vită, salată Windsor, tarte cu fragi a la creme, desert. Preparatele din pește se pare că erau mai tot timpul incluse în meniuri, iar pe de altă parte „vinul nu lipsea de la masă și acesta era de calitate așa cum se cuvine unei mese regale⁶. Bucătăria era la subsol, iar platourile erau aduse cu liftul la parterul înalt unde se găsea sufrageria.

Înainte de mese, Regele și Regina se întâlneau în Sala de Marmură a Castelului Peleş cu invitații. Doamnele discutau cu Regina, iar domnii cu Regele, apoi se inversau rolurile. Urma trecerea la masa: „Regina exuberantă, vorbea foarte mult, povestea cum își petrecuse ziua, se interesa de ce făcuseră ceilalți, discuta literatură, artă și natură. Regele mai sec, supraveghea cu privirea lui mereu mobilă serviciul, câteodată atingea cu degetele cotul soției când ea exagera, rareori emitea o reflecție, uneori politică și printr-o privire rapidă, circulară, cerceta ce efect produsese⁷. După masă se retrăgeau cu toții în holul Castelului, unde Regele avea plăcerea să ofere musafirilor o surpriză. Adjutantul său apăsa pe un buton și tavanul sălii se mișca încet, lăsând să se vadă cerul. Urma un cerc în care de multe ori discuțiile se purtau stând în picioare. La cină la Peleş erau invitate persoane mai apropiate de Curte, iar după masă se juca biliard. Singurul joc de cărți pe care îl juca Regele, destul de rar și de obicei cu persoane din familie sau cu oaspeți străini de rang înalt era whistul⁸.

Un anumit protocol era impus și perechii princiere Ferdinand și Maria. În jurnalul lui Eugen Buchman din 1898, o zi normală la Palatul Cotroceni (palat destinat Prinților moștenitori Ferdinand și Maria) începea cu micul dejun la orele 9 dimineața „ce se servea în holul etajului al doilea pentru amândoi principii, după obiceiul din străinătate: cafea cu lapte sau ceai, pâine prăjită sau franzeluțe, unt, miere, sau marmeladă, fructe. Principelui Ferdinand i se servea pe lângă acestea și ouă, friptură la grătar sau șnițel cu cartofi. Micii principii erau serviți în camera copiilor. În diminețile frumoase ale primăverii se lua adesea micul dejun afară, pe terasa înflorită din fața palatului, ce avea privirea asupra întregului parc înverzit. După primul dejun, Principele, care în 1898 era comandantul Brigăzii a 8-a infanterie, pleca fără a fi însoțit de adjutantul de serviciu, în trăsură deschisă, vânătorul pe capră, cu penajul alb fluturând în vânt – la biroul său de la Corpul II Armată de pe strada Știrbei Vodă, de unde nu se înapoia decât la orele 1,30 când se servea dejunul...În palatul princiar dejunul avea loc la orele 1,30-masă gustoasă, ușoară, compusă din cel mult trei feluri, urmate de prăjituri, fructe, cafea și vin, numai indigen. Principele nu aprecia decât bucatele gătite fără cusur și avea simțul gustului foarte sensibil. Deseori făcea observații asupra modului de preparare. (...) Principeasa, care se deprinsese cu bucătăria de la Coburg, a adus prin 1900 de acolo pe șeful bucătar, Edner, care a rămas la Cotroceni până la încetarea din viață a reginei și pe urmă a trecut la palatul din Belgrad, în urma dorinței exprimate de Regina Mărioara⁹. După prânz, Ferdinand și Maria acordau audiențe demnitarilor palatului. Miercurea și duminica Principii moștenitori erau invitați la dejun de către Regele Carol la Palatul său din Calea Victoriei. „Principesa Maria a introdus la Cotroceni obiceiuri din țara sa natală cum ar fi ceaiul de la orele 5 („five o'clock tea“), urmat adesea de o plimbare la șosea (când Maria «pleca cu o trăsurică înaltă, trasă de patru cai ungurești mânâți de ea însăși») sau de excursii călări în împrejurimile orașului¹⁰. Seara urma cina de la ora 8 de obicei fără invitați după care Maria se retrăgea în apartamentele de la etaj, iar Ferdinand în biroul său unde citea sau își consulta colecția de

timbre.

Principesa Maria se considera o neînțeleasă și suferea îngrozitor de singurătate: „Se părea că nu eram în stare să dobândesc vreodată aprobarea Vechiului Palat cum numeam noi curtea regală. Eram privită drept prea englezoaică, prea liberă și ușuratică, prea frivolă, găseau că-mi place prea mult găteala și călăria, viața sub cer liber, că vorbeam prea deschis și că nu respectam destul datinile și eticheta“¹¹. Amestecul Regelui Carol nu se oprea însă aici. Despre educația copiilor Mariei, își exprima deseori punctele de vedere, spre nemulțumirea acesteia: „Toată tinerețea noastră a fost sfâșiată și chinuită de îndârjite dezbateri de câte ori era vorba să ne mișcăm sau să călătorim iar copiii erau cel mai mare prilej de neînțelegeri. Unchiul și Aunty voiau să ne convingă că fii noștri erau proprietate națională și voiau să-i crească potrivit cu ideile lor și să-i înconjoare cu persoane alese de ei. Aceasta bineînțeles era un izvor de nesfârșite neînțelegeri, deoarece noi părinții de bună seamă ne ceream drepturile“¹².

Viața la curte se desfășura așadar după uzanțe europene, dar unde voința Regelui Carol era hotărâtoare. Potrivit mărturiilor din epocă, Carol I „În gesturile și-n ținuta sa avea manierele unui ofițer prusian. Umbla până la sfârșitul vieții bătând din talpă și azvârlind picioarele cu o mișcare ce ar fi putut să pară tabetică, dacă n-ar fi fost la el o vădită reminiscență a Parade-Marsch-ului cu care se obișnuise încă din tinerețe prin regimentele de gardă de la Berlin și de la Postdam.

Era de o mare afabilitate, rareori cineva se despărțea de dânsul fără să fi fost sedus de farmecul primirii, de conversația lui și de aerul de nobleță ce se desprindea din toată ființa lui. Și totuși, niciodată nu ai fi putut surprinde la el vreun gest sau vreo pornire de familiaritate. Ținea pe toată lumea la distanță și niciodată, pentru nimic, nu s-ar fi coborât de pe înălțimile pe care soarta îl așezase“¹³.

Toți cei care l-au cunoscut își amintesc de modul cum saluta: „Nu saluta decât cu un deget. Când îți dădea două degete sau mâna întregă, era o excepție întotdeauna voită și cu un anume înțeles. De alminteri, acest deget (arătătorul de la mâna dreaptă) juca un rol

însemnat în exprimarea întregii sale personalități. Cu acest gest, și numai cu el, accentua frazele sau își completa gândirea. Încolo avea o sobrietate absolută de gesturi. Cu acest deget mulțimea aclamațiilor populare, pe el îl întindea celor ce se apropiau, numai el se înălța până la chipiu când trupele defilau și steagurile i se închinau în față. Iar când stătea liniștit, acest deget încovoiat rămânea atârnat de nasturele tunicii sale, neconfundat nici în această atitudine de rezervă cu restul mâinii, inexistentă¹⁴.

Audiențele cu caracter oficial sau privat erau acordate periodic de către Carol I. Acestea nu se acordau în ziua cererii ci numai după ce se depunea o cerere scrisă Mareșalului Palatului indicându-se și adresa la care putea să i se răspundă solicitantului. La ordinul suveranului, Mareșalul Palatului comunica ziua și ora audienței. Regele Carol era intransigent și „nu de puține ori a refuzat să primească în audiență persoanele care nu respectau ora fixată. Un asemenea tratament avea să fie administrat și celor mai cunoscute personalități politice care se obișnuiseră cu proverbiale indolență orientală și protocolul mai puțin rigid din vremea domniilor anterioare¹⁵. Un exemplu în acest sens este cazul Blaremburg. Nicolae Blaremburg, membru al Partidului Conservator, distins parlamentar, avocat, ministru de Justiție, în timpul unei manifestații, împins de mulțime s-a rănit la mâini în geamurile de la ușa Palatului Regal. El s-a prezentat astfel în fața Regelui, solicitându-i o audiență. Deși l-a văzut cu mâinile sângerânde, Carol l-a concediat, spunându-i că nu îi este permis să se prezinte fără o audiență prealabilă, calificând situația ca lipsă de protocol¹⁶.

În fiecare duminică, între orele 13⁰⁰ și 15³⁰, Regele primea fără scrisori de audiență, funcționarii și înalte personalități, cu singura condiție ca acestea să se înscrie pe lista aghiotantului de serviciu. În două registre depuse în salonul aghiotanților se înscriau semnăturile tuturor celor care, neputând fi primiți, doreau să facă cunoscut suveranilor faptul că au venit să le exprime omagiile lor. Aceste registre erau prezentate, în fiecare săptămână Majestăților lor.

Nimeni nu avea dreptul să dedice o carte sau altceva Regelui sau Reginei fără o autorizație prealabilă. Se proceda la fel și cu orice obiect prin care dorea cineva să aducă un omagiu suveranilor, în prealabil fiind nevoie de o autorizație de la administrația Curții.

Negustorii care doreau să obțină titlul de furnizori ai Curții erau obligați să adreseze o cerere către Mareșal, acesta din urmă cerea aprobarea suveranilor și elibera petiționarilor un brevet ce îi autoriza să pună emblema princiară pe actele lor, pe facturi¹⁷.

Ținuta de înfățișare la curte, în orice ocazie consta în frac, mănuși albe, cravată și anumite decorații¹⁸ (atunci când Curtea nu era în doliu) – marea ținută pentru bărbații în civil, doamnele fiind primite în rochie lungă și cu pălărie.

Un protocol anume era folosit și pentru baluri și serate, diverse festivități, doliul curții, călătorii și vânători regale.

Note:

1. Vezi Sorin Liviu Damean, *op.cit.*, p, 223; *Memoriile Regelui Carol I al României* ..., vol. I, p. 79-80.
2. Theodor Văcărescu, *Ceremonialulu Curței Domnesci a României...*, p. 65-66.
3. *România în timpul Domniei glorioase a lui Carol I, întemeietorul Regatului Român 1866-1914*, București, Institutul de Arte Grafice C. Sfetea, București, p. 24.
4. Vezi Dorina Tomescu, *op. cit.*, p. III.
5. Robert Scheffer, *Orient Regal. Cinci ani la curtea României*, reeditare, București, Edit. Saeculum I.O., Edit. Vestala, 1997, p. 25-26.
6. Daniela Zaharia, *Viața cotidiană la Castelul Peleş în vremea lui Carol I (1873-1914)*, în *Ipostaze ale modernizării în Vechiul Regat*, vol.III, editori: Ion Bulei, Alin Ciupală, București, Edit. Universității din București, 2006, p.155.
7. Robert Scheffer, *op.cit.*, p.26.
8. Vezi Dorina Tomescu, *op. cit.*, p. III.
9. Apud. Narcis Dorin Ion, *Castele, palate și conace din România vol. I*, București, Edit. Fundației Culturale Române, 2003, p.104- 105.
10. *Ibidem*, p. 105.
11. *Maria Regina României*, *op. cit.*, vol. II, p. 86.
12. *Ibidem*, p. 64.
13. I.G. Duca, *op. cit.*, p. 101.
14. *Ibidem*, p. 101.
15. Sorin Liviu Damean, *op. cit.*, p. 223.

16. Vezi Victor Bilciurescu, *București și bucureșteni de ieri și de azi*, reeditare, București, Edit. Paideia, 2003, p. 115; Dorina Tomescu, *op. cit.*, p. III.
17. Vezi Ulysse de Marsillac, *op.cit.*, p. 171.
18. „Pentru portul decoratiunilor se stabilesc în principiu că ele trebuiesc purtate la Curte în mărimea și forma reglementară. Simpla panglică sau rosetă la nasture (care se poartă în ținută de orașu) este cu totul inadmisibilă. Casurile în care se pot purta decoratiunile reduse, în miniatură și la lăntșoru, sunt forte restrânse se voru specifica anume“ (Th. Văcărescu, *Ceremonialulu Curței Domnesci a Romaniei ...* , p. 78.).

CAPITOLUL IV

Mondenități

De la jumătatea secolului al XIX-lea societatea românească s-a adaptat din ce în ce mai mult moravurilor occidentale. Bucureștiul din epoca aceea era un oraș vesel unde se organizau numeroase petreceri, sindrofii, serate și baluri. „După europerizarea Principatelor Române – comenta Ulysse de Marsillac – începând cu anul 1830, au fost adoptate și la noi balurile și soaréele corespunzând carnavalului ce ținea din ianuarie până la lăsata secului“¹.

Balurile mari, devenite clasice, organizate aproape la aceeași dată în fiecare an, reprezentau adevărate evenimente pentru protipendada bucureșteană. Spre deosebire de predecesorul său, care nu organiza la curte decât un singur bal pe an, austerul Rege Carol oferea câteva recepții.

Primul mare bal al sezonului era cel de la Palat din seara zilei de 1 ianuarie. Era un bal popular, Regele Carol invitând peste 1000 de persoane², din diferite straturi sociale, dar care se încadrau în limitele unei anumite etichete. Alături de „mari boieri“ și de cei cu stare, erau invitați oameni politici, miniștrii, senatori, deputați, înalți funcționari, ofițeri superiori („plus un însemnat contingent de ofițeri inferiori ca dănțuitori“³), reprezentanți ai profesiunilor liberale, ai industriei și ai comerțului printre care se numărau și furnizorii curții Regale.

Invitațiile pentru bal se trimiteau din ordinul suveranului, de către Mareșalul Curții potrivit listelor alcătuite de fiecare autoritate și depuse la administrație. Acestea conțineau pe lângă numele invitatului, ora la care începea recepția, locul ce trebuia să-l ocupe fiecare invitat, ținuta în care urma să se prezinte și intrarea de la Palat. La această recepție intrarea în apartamentul suveranului aparținea numai: șefilor de misiuni diplomatice, miniștrilor Statului, Președintelui Senatului, Președintelui Adunării Deputaților, Președintelui Curții de Casație,

Președintelui Curții de Conturi și soțiilor acestora, Primarului Capitalei și altor înalți funcționari⁴.

Al doilea mare bal era organizat tot la Palat în luna februarie și se limita la un grup restrâns de invitați: guvernul, înalții demnitari, ambasadori și ofițeri.

Protocolul Palatului era asemănător cu cel al Palatului imperial din Berlin, unde uniforma militară era favorită. Mareșalul Curții transmitea invitațiilor, ziua, ora și ținuta de prezentare (vezi anexe). De obicei nu exista „un ceremonial în privința locurilor ce urmau a fi ocupate în încăperile destinate acestor recepții. Dacă urma un supeu, invitații luau parte la el în serii (de obicei acestea erau în număr de trei) și nu erau desemnate alte locuri decât cele de la masa suveranilor la care se așezau șefii de misiuni diplomatice cu soțiile lor”⁵.

Regele nu admitea nici un titlu și în invitațiile Palatului, ca de altfel și în actele oficiale întâlneam suscripția de „domn” și „doamnă”, singura excepție admisă fiind în favoarea lui Beizadea Mitică – Dimitrie Ghica „pentru care întregul regim avea o slăbiciune și care a rămas prinț pentru Cancelaria Palatului ca și pentru Monitorul Oficial”⁶. Această stare de fapt stârnea nemulțumiri familiilor Știrbei și Bibescu. Drept urmare George Bibescu, mândru de soția sa născută Prințesă de Caraman Chimay și fostă Prințesă de Beufremont „nu frecventa” Palatul. Împăcarea între casele de Hohenzollern și Bibescu nu s-a făcut decât în 1889 cu prilejul Expoziției Universale de la Paris, când George Bibescu a fost numit comisar General pentru secția română. După mai multe tratative s-a convenit să nu se numească în decret nici „Prinț”, nici „Domn” ci pur și simplu „George Bibescu e numit etc.”. Se pare însă, că în timpul unei audiențe la Rege a lui George Bibescu, în timpul conversației, Carol l-ar fi numit pe acesta „mon cher Prince”⁷.

Perechea regală intra în sala de bal a Palatului pe la orele 22, după ce se auzeau trei lovituri de sabie pe pardoseală date de adjutantul regal: „Suveranii își făceau intrarea în saloane pe la ora 10, când începea și jocul, în care timp regele se întreținea cu cei mai de seamă invitați, iar regina cu doamnele acestora. La mijlocul nopții, se servea masa pe

reprize în sala de jos, iar coborârea la masă se făcea pe cele două scări dintre etaje, cu suveranii în frunte, urmați de cortegiul strălucitor de eleganță și de podoabele scumpe purtate de doamne și de distincțiile lucitoare de pe uniforme și fracuri: defilarea aceasta pe scări era o priveliște dintre cele mai atrăgătoare pentru ochi, sub ploaia de lumină filtrată prin cristalele lustrelor și lampadarelor. Urmau reprizele celelalte, vreo trei la număr, în ordinea importanței fiecăreia. Regele și Regina se retrăgeau cam după prima repriză, iar invitații petreceau până spre zori, jucând, reconfortându-se la masă sau la bufet, afară bineînțeles de invitații politici, senatori, deputați sau înalți dregători, care discutau politică, în așteptarea consoartelor⁸. Nimeni nu avea voie să părăsească balul înaintea Regelui sau a Reginei.

Sunt consemnate de altfel, atitudinile pe care le aveau marii noștri oameni politici la astfel de sindrofii, în timpul convorbirii ce o aveau cu Regele. De pildă generalul Gheorghe Manu, coleg la o școală militară germană cu Regele Carol avea o ținută respectuoasă, Nicolae Fleva o atitudine degajată, Petre Carp aproape ireverențioasă, Take Ionescu și Titu Maiorescu – foarte corectă, Alexandru Marghiloman era excesiv de protocolar prin plecăciunile sale. Însă o notă distinctă aparținea lui Dem. A. Sturdza care avea o atitudine excesiv de reverențioasă. La ceremonii oficiale, în prezența întregii asistențe întâmpina pe Rege sărutându-i mâna și îi obliga să facă și pe subalterni, așa cum s-a întâmplat cu prilejul unei călătorii a Regelui pe Dunăre, când a obligat pe prefectii de județ, din orașele unde acosta vaporul regal, să sărute mâna suveranului. Se pare că prefectul de Ialomița a fost destituit deoarece a avut curajul să încalce această dispoziție. Erau și demnitari care participau mai rar sau nu participau la nici un bal, la nici o ceremonie oficială, indiferent dacă asista sau nu Regele sau un membru al familiei regale. Printre aceștia din urmă se numărau Lascăr Catargiu, Eugen Stătescu, Gheorghe Panu, Theodor Rosetti, Vasile Lascăr, Nicolae Blaremburg⁹.

În general lumea se distra la balurile de la Curte: „În două ierni de-a rândul am fost îndemnați chiar să dansăm cadrile costumate,

precum o pavană, un menuet, dansuri japoneze și țărănești¹⁰. Alături de aceste mari recepții întâlnim și așa-zisele baluri costumate, unde Principesa Maria era organizatoarea principală.

În București existau și alte renumite baluri organizate de marile familii (Șuțu, Bibescu, Știrbei) dar pe care Regele Carol foarte rar le frecventa. Pentru unii balul Știrbei era cel mai select al sezonului: „Invitați puțini și tries sur le volet. Cei poftiți erau clasați în ierarhia socială. Un bal, înainte de venirea americanilor, consta esențialmente dintr-un cotilion și dintr-un supeu. Danțurile care precedau supeul – valțuri, polka, polimazurka, cadril și lanciers – erau simplu mezelic menit să deștepte pofta de mâncare. Balurile începeau la ora 10-10 ½, supeul se servea la 12 ½, cel mai târziu la 1 și cotilionul își desfășura figurile după supeu, până la 3-4 dimineața. Balurile reușite durau până la 7-8 dimineața și se terminau printr-o ceașcă de cafea cu lapte, sau cu bulion cald, oferită ultimilor combatanți ca semnal de încetare a focurilor¹¹. Pentru alții, balul Șuțu era unul dintre cele mai pretențioase baluri din vremea aceea: „nu numai fiindcă amfitrionii erau foarte parcimonioși la invitați, nu numai fiindcă acest Șuțu purta pe atunci titlul de prinț și pe frontispiciul palatului avea zidit blazonul familiei, nu numai fiindcă ducea o viață cu adevărat princiară: avea atelaj scump cu cai frumoși de rasă, cu trăsură deschisă sau închisă în formă de landou, cu care apărea la Șosea, cu arnăut la spatele trăsurii, cu livrea cu marcă pe capră și cu un câine de rasă la picioare...ci mai cu seamă pentru considerația că treceai drept om de lume, drept un arbitru al eleganței și al manierelor alese, dacă ai fi frecventat măcar o singură recepție sau un bal la Șuțu, frecvență ce conta ca un titlu de aristocrație¹². Principesa Maria amintea de astfel de recepții unde cu greu participa nefiind lăsată de bătrânul rege deoarece petrecerea era socotită frivolă: „lumea părea a fi bogată și erau unele saloane în care aveam voie să dansăm. Fuseseră alese de unchiul cu multă grijă; n-am fi îndrăznit niciodată să primim o invitație fără consimțământul lui. Lucru ciudat, nu ne era îngăduit să mergem la legațiile străine, tocmai mai târziu dobândirăm această concesie¹³. Existau și baluri publice organizate în cele câteva spații

ample ale orașului. În București se întâlneau la Teatrul Național sau în sălile Bossel și Slătineanu.

În acea vreme, balurile de la Curte erau serbări oficiale, iar eleganța etalată de toți era desăvârșită: „Mamele veneau cu ficele lor și fiecare își dădea multă osteneală să fie deosebit de gătită, chiar și doamnele bătrâne, iar miniștrii care trebuiau să fie invitați, veniră și ei în fracuri colorate. Parcă văd și acuma pe grăsuliu de general Manu, pe Petre Carp, pe Tache Ionescu, pe Marghiloman, până și aceste însemnate personalități împărțeau starea sufletească din acea seară și fiecare părea că petrece de minune”¹⁴. Tot Principesa Maria recunoștea cum „Gâteala juca și ea un mare rol în viața noastră, ne plăcea să fim cât se poate de elegante...Idealul meu erau rochiile purtate de actrițele mari pe scenele pariziene, bunăoară Jane Hading, Bartet, Granier, Vanda de Bonza, Marcelle Linder și altele. Avându-le pe ele în față ca model lăsam să-și ia zborul închipuirea și nu-mi dădeam seama că uneori mă îmbrăcam fără să-mi dau seama în chip arătos”¹⁵. Ca eleganță era de neîntrecut. Principesa Maria purta cu un farmec anume și portul țărănesc. De altfel exista o modă în epoca vremii inițiată de Regina Elisabeta ca doamnele din înalta societate să poarte cu anumite ocazii la baluri sau acțiuni caritabile costumul popular. Portul popular românesc este un costum frumos, dar cu siguranță prezența lui în special la familia regală și la cele apropiate Curții sugera o nevoie de legitimare. „Profuzia de fir de aur și argint – spune Adrian Silvan Ionescu, marile paftale din metal prețios, diadema din țechini cu pandantive ca la domnițele bizantine, precum și salba cu trei șiraguri de mari galbeni împărătești confereau acestui costum o valoare pe care nici țărăncile cele mai înstărite nu ar fi putut-o da veșmântului de sărbătoare. Tot restul veacului se va păstra această diferență între costumele țărăncilor veritabile și cele ale doamnelor care se travesteau în țărănci”¹⁶. Și în cazul Principesei Maria situația era aceeași. „Totdeauna imaginativă și inspirată – continuă Adrian Silvan Ionescu, Principesa Maria purta costumul popular în chip foarte personal, adoptând piesele după gustul său. Astfel ea nu-și va așeza niciodată marama de borangic peste păr, ca

un vâl așa cum făcea Regina Elisabeta urmând moda țărăncilor ci și-o va înfășura strâns în jurul capului și pe frunte aproape ca un turban, lăsând să-i atârne marginile pe spate, ca o mantilă¹⁷. La fel și copiii ei erau îmbrăcați adesea în țărăncuțe și ciobănași. Principii Carol și Nicolae purtau căciuli mari de oaie și se sprijineau în bătă, iar Principesele Elisabeta, Mărioara și Ileana aveau fotă, ie și maramă. Domnii îmbrăcau foarte rar straietele țărănești în special la baluri costumate. Erau prezenți în fotografii alături de doamne îmbrăcate țărănește, ei purtând întotdeauna uniforma militară sau ținuta civilă elegantă.

Ținuta Regelui la baluri era în uniformă. De altfel și la balurile costumate nu-și schimba tunică de mică ținută, o singură dată la un bal organizat de Principesa Maria la Palatul Cotroceni, îl găsim renunțând la vechea uniformă de infanterie în favoarea celei de cavalerie: „Unchiul, bineînțeles nu putu să apară costumat dar ne făcu o nemaiauzită concesie, venind într-o uniformă de călăraș pe care n-o pusese din tinerețe. Unchiul nu era dintre acei regi care-și schimbă mereu uniforma. Ani de-a rândul, îl vedeai în nearătoasa uniformă de general de infanterie, negru, roșu și aur, pe care în zilele de mare sărbătoare o înviora cu panglica roșie a Crucii României, cu niște epoletii greoi și nedecorativi și cu o egretă albă, prinsă în fața chipiului galonat. Chipiul unchiului nu suferise vreo schimbare în decursul anilor; unii ofițeri mai eleganți își lărgiseră treptat fundul chipiului, pe când al regelui Carol, păstrase de-a lungul anilor, prima lui formă cam asemănătoare cu a unei cești de ceai; aceasta îl deosebea de ceilalți generali, precum și încălțăminte groasă și cu vârfurile pătrate. Unchiul nu râvnea la eleganță însă toate în costumul lui erau așezate întrucâtva solemne, nimic nu părea că vrea să bată la ochi. Ceea ce făcea dintr-însul o figură impunătoare, era neasemănată și liniștita lui demnitate, iar ochii lui pătrunzători și atotvăzători puneau la locul lor și pe cei mai zvăpăiați¹⁸.

Aceeași preferință pentru uniformă o găsim și în testamentul său redactat la 14/26 februarie 1899: „Doresc a fi îmbrăcat în uniforma

de general (mică ținută, cum am purtat-o în toate zilele), cu decorațiile de războiu și numai „Steaua României“ și „Crucea de Hohenzollern“ pe piept“¹⁹.

De altfel preferința pentru uniformă nu era străină curților europene. Acest aspect nu era inedit nici pentru români. Întâlnim portul uniformei și la Domnii regulamentari, îl întâlnim și la Cuza chiar dacă de la anteriile „șalvării și ișlicele domnilor fanarioți de la începutul secolului al XIX-lea se trecuse lent la o vestimentație apuseană“²⁰.

La sosirea sa în România, Principele Carol își manifestase nemulțumirea față de dotarea armatei și de uniformele ofițerilor – adaptate după modelul francez – „peste măsură împodobite cu fir“. În ziua de 12/25 mai 1866 la Cotroceni, Carol a îmbrăcat pentru prima dată uniforma de general român: „Pe la ora 1 se ia jurământul trupelor pe piața de exercițiu a garnizoanei, lângă Cotroceni. Cu ocazia acestei solemnități prințul Carol pune pentru prima oară uniforma de general român: această uniformă e imitată întocmai după cea franțuzească și prințul nu se prea simțea bine într-însa. Două regimente de infanterie cu câte 2 batalioane, un batalion de vânătoare, elevii școlii militare, un regiment de ulani, un regiment de artilerie de patru baterii (singurul care exista), sunt postate pe câmpul Cotrocenilor. Îmbrăcămintea imitată în fel și tăietură după cea franțuzească e foarte defectuoasă; infanteria e înarmată cu puști Minié, artileria cu tunuri franțuzești de bronz la cari sunt înhămați cai slabi. Uniformele ofițerilor sunt peste măsură împodobite cu fir“²¹. De altfel sub influența Misiunii militare coordonată de E. Lamy din timpul Domnitorului Cuza, numeroase regulamente din armată care până atunci fuseseră de influență germană se schimbaseră în favoarea modelului francez. Numeroși ofițeri români, la venirea în țară a Principelui Carol, pentru a-l flata pe acesta au recurs totuși la vechile regulamente germane²².

Prin urmare, în calitate de fost ofițer al armatei Regelui Wilhelm I, Carol va încerca pe cât posibil să adapteze sub toate formele modelul prusian la cerințele armatei române, având speranța unui sprijin din

partea Berlinului. Pe această linie s-a înscris sosirea în România, la solicitarea Domnitorului, a lt colonelului prusian von Krenski.

O dată ce influența prusiană se contura cu mai mare claritate în privința organizării militare și a schimbării uniformelor (se adoptase pentru foarte puțin timp și celebra cască cu vârf, element distinctiv al țintei trupelor prusiene) misiunea franceză Lamy va părăsi România la începutul anului 1869²³.

În decembrie 1867 uniforme din armata română au început să fie modificate: fireturile din aur pentru ofițeri au fost desființate, infanteriștii primeau bluze albastre, pantaloni și mantale sure, cavaleria primea uniforme de husari iar artileria era echipată cu bluze cafenii, pantaloni și mantale sure²⁴. Într-o comunicare susținută la Muzeul Național Cotroceni intitulată Carol I și specificul național al uniformelor militare românești, Adrian Silvan Ionescu, demonstra totuși o mare influență franceză asupra uniformelor de infanterie, artilerie, geniu și cavalerie în timpul Regelui Carol.

O preferință pentru uniformă o avea și Principesa Maria fie că o găsim la călărie în costumul căzăcesc sau la ceremonii în uniformă de roșiori. În momentul când Principele Ferdinand a fost avansat colonel și i s-a dat comanda regimentului de cavalerie 4 Roșiori, Regele Carol a numit-o și pe Principesa Maria șef onorific al aceluiași regiment în anul 1897: „Pe acea vreme cavaleria noastră purta tunici roșii cu trese negre și nasturi de aur, cu pantaloni albi în zilele de gală și negri în zilele obișnuite. Bineînțeles îmi făcui și eu o uniformă și la fiecare paradă călăream mândră în fruntea regimentului meu; ar fi fost greu de spus cine simțea mai mare bucuria soldații mei sau eu. Pentru mine de bună seamă pantalonii erau înlocuiți cum se cuvenea prin fuste albe sau negre“²⁵.

Revenind la atmosfera de bal de la curtea Regelui Carol, nu putem să nu remarcăm bucătăria Palatului care era una dintre cele mai bogate și mai alese din București. În ghidul Bucureștilor din 1879 bucătăria marilor restaurante din capitală era caracterizată ca fiind excelentă cu vinuri de primă clasă și serviciu aproape ireproșabil²⁶.

Timp de 30 de ani, bucătarul șef al Regelui Carol („Chef de bouche de sa Majesté Le Roi de Roumanie“) a fost „Papa Gilet“, patronul restaurantului Frascati unul dintre cele mai renumite restaurante bucureștene din epocă. De asemenea unul dintre bucătarii apreciați de Regele Carol a fost patronul restaurantului Guichard, primul bucătar al lui Carol iar după deschiderea în 1886 Restaurantul Capșa din Calea Victoriei a cărui bucătărie franțuzească, dar și românească era excelentă se va afla printre favoriții Casei Regale a României.

În România, bazele legislației comerciale apăruseră în perioada Domnitorului Cuza când s-a introdus un cod comercial francez ce va supraviețui două decenii. Regele Carol introducea în 1887 un nou cod comercial inspirat de data aceasta din codul comercial apărut în Italia în anul 1882. La 18 februarie 1893 apărea regulamentul privitor la titlul de Furnizor al Curții Regale care urma a fi conferit „meseriașilor, industriașilor și comercianților cari, prin capacitate și moralitate și-au dobândit un nume nepătat și o reputație în specialitate. Brevetul dă dreptul, de-a pune armele țarei ălätura cu firma socială și de-a purta titlul indicat întrânsul. Pentru eliberarea brevetului cel în cauză plătea o taxă în folosul săracilor“²⁷.

Unul dintre furnizorii favoriți ai Regelui Carol era Grigore Capșa, patronul Casei Capșa. Frații Capșa de origine aromână pusese ră bazele unei cofetării de prestigiu din București. Aduceau noi preparate de proveniență occidentală pe care le comercializau dar pe care începuseră să le și fabrice în laboratoare proprii: „Bomboanele fondante, oule de ciocolată, bomboanele fine de ciocolată, caramele, fructele zaharisite, însoțite de ambalaje arătoase și sofisticate satisfăceau gusturile cu care, în timpul călătoriilor în capitala Franței sau a studiilor făcute acolo, se deprinsese boierimea română, lumea mondenă bucureșteană dar și tânăra noastră burghezie“²⁸. Dintre toți frații s-a distins Grigore Capșa, cofetar fost elev al lui Boissier la Paris, care a devenit proprietar al Casei Slătineanu, transformând-o în cofetărie, cafenea, restaurant și hotel. Sub patronajul lui Capșa cofetăria-cafenea („Casa Capșa“) devine locul de întâlnire al celei mai

alese societăți bucureștene. „Bucureștii posedă un stabiliment de confiserie și patiserie care este în stare să rivalizeze cu cele mai mari case de tot felul acesta din Paris...Boissier, Marquis, Potel și Chabot... și ocupă primul rang printre marile case de alimentare, prin îngrijirea dată tuturor preparațiilor delicate care constituia luxul mesei“²⁹. La 12 iulie 1869 lui Grigore Capșa i s-a acordat titlul de furnizor al Curții Princiare (mai târziu Regale) din România și a fost decorat cu medalia „Bene Merenti“ clasa I. Ulterior va deveni și furnizorul Curții Regale a Bulgariei (în 1908) și a Serbiei³⁰.

Regele Carol I, ca de altfel toți membrii familiei regale a României, au arătat respect și o apreciere deosebită față de Casa Capșa, fiind inclusă permanent în ceremonialul sărbătoririi anuale a zilei de 10 mai. Așadar de 10 mai când trăsura, care îi ducea pe suverani de la Palat la Mitropolie, ajungea în dreptul Casei Capșa, se oprea pentru ca una dintre fetele lui Grigore Capșa să ofere Reginei Elisabeta un buchet de flori. Cu ocazia festivităților încoronării din mai 1881, cortegiul carului alegoric al cofetarilor – restauratorilor „compus, executat și înscenat de Grigore Capșa“ defilând înaintea M.S. Regelui Carol pe bulevardul Elisabeta s-a bucurat de un imens succes: „Carul propriu-zis este format dintr-un cuptor plasat sub un baldachin, purtând înscrisul Cofetăria Capșa. Pa masa care înconjoară cuptorul câțiva cofetari prepară dulciuri, iar alții le coc, în timp ce la o masă aflată într-una din extreme câțiva domni eleganți ciocnesc pahare cu șampanie. Alți cofetari însoțesc carul purtând în mână torturi de ciocolată dintre care unul reproduce coroana regală. În fața lor, îmbrăcat în frac, cu decorațiile pe piept și jobenul în mâna dreaptă, îl recunoaștem pe însuși Grigore Capșa“³¹.

Bufetul Capșa nu lipsea de la nici un dineu, recepție oferite de Palat, fiind de asemenea prezent și în marile case bucureștene³². Tot Grigore Capșa este cel care în timpul serbărilor prilejuite de inaugurarea canalului Porțile de Fier la 15 septembrie 1896, în prezența Regelui Carol, a Împăratului Austro-Ungariei Franz-Ioseph și a Regelui

Serbiei Alexandru avea să pregătească și să se servească dineul oficial de la Turnu Severin.

De-a lungul anilor, cu prilejul unor evenimente importante, s-au lansat și o serie de produse de cofetărie, patiserie sau bucătărie dedicate suveranilor. De pildă la inaugurarea canalului Porțile de Fier, Grigore Capșa a lansat în onoarea Regelui Carol prăjitura „Carol I“, iar în onoarea Regelui Alexandru al Serbiei și a Marelui Duce Boris Vladimirovici, fratele Țarului Nicolae al II-lea ciocolata și bomboanele „Alexandre“ și respectiv „Boris“. Altădată cu ocazia nașterii, la 25 august 1903 a Principelui Nicolae au fost lansate bomboanele „Prince Nicolas“³³. O lume interesant numită.

Note:

1. Vezi Adrian Silvan Ionescu, *Fotografie și costum în secolul al XIX-lea - românesc*, supliment al revistei „Transilvania“, nr. 3-4, 1995.
2. Vezi Constantin Argetoianu, *Pentru cei de mâine. Amintiri din vremea celor de ieri*, vol. I, București, Edit. Humanitas, 1991, p. 106.
3. La balul din 1 ianuarie 1886 au participat 1400 de persoane (Carol I al României, *Jurnal*, vol.I, 1881-1887, Iași, Edit. Polirom, 2007, p. 478.
4. Theodor Văcărescu, *Ceremonialulu Curței Domnesci a României...*, p. 38-39.
5. Dorina Tomescu, *op. cit.*, p. III.
6. Constantin Argetoianu, *op. cit.*, p. 110.
7. *Ibidem*, p. 111.
8. Victor Bilciurescu, *op. cit.*, p. 48.
9. *Ibidem*, p. 49.
10. Maria, Regina României, *op. cit.*, vol. II, p. 243.
11. Constantin Argetoianu, *op. cit.*, p. 111.
12. Victor Bilciurescu, *op. cit.*, p. 50.
13. Maria, Regina României, *op. cit.*, vol. II , p. 112.
14. *Ibidem*, p. 115.
15. *Ibidem* p. 115, 145.
16. Adrian Silvan Ionescu, *Modă și societate urbană*, București, Edit. Paideia, 2006, p.168.
17. *Ibidem*, p. 172.
18. Maria, Regina României, *op. cit.*, vol. II , p. 114.
19. *România în timpul Domniei glorioase a lui Carol I...*, p. 27.
20. „Domnitorii din perioada regulamentară, fie că aveau sau nu aptitudini și pregătire militară, umblau în mod frecvent îmbrăcați în uniformă“. Pe Alexandru Dimitrie Ghica îl găsim la teatru și la plimbare îmbrăcat „evropenește“, purtând frac

și pălărie „franceză” (țilindru) însă la exerciții și la paradele militare purta pălăria de general de divizie (bicorn), mica redingotă rusească și epoleți cu franjuri groase. Gheroghe Bibescu a cărui imagine dorea să se asemene cu cea a lui Mihai Viteazul, la înscăunarea sa purta „tunică de general dar și gugiumanul cu Surguci și mantia cu guler de blană care erau însemnele tradiționale ale investiturii și cadouri de la sultan”. Vezi Adrian Silvan Ionescu, *Moda românească 1790-1850. Între Stambul și Paris*, București, Edit. Maiko, 2001, p. 126.

21. *Memoriile Regelui Carol I al României...*, vol. I, p. 58.

22. Un episod în acest sens este povestit de Constantin Argetoianu în *Memoriile sale*, unde eroul principal este chiar tatăl său care neconformându-se celorlalți ofițeri, a respectat noul regulament al infanteriei, cel francez introdus de Domnitorul Cuza, spre totală dezamăgire a Principelui Carol (Vezi Constantin Argetoianu, *op. cit.*, p. 27-28).

23. Sorin Liviu Damean, *op. cit.*, p. 152-155.

24. *Memoriile Regelui Carol I al României ...*, vol. IV, p. 5.

25. *Maria, Regina României, op. cit.*, vol. II, p. 107-108.

26. Maria-Magdalena Ioniță, *Casa și familia Capșa în România Modernă 1852-1950*, București, Edit. Publinterpres, 2000, p. 18.

27. *Ibidem*, p. 27.

28. *Ibidem*, p. 88-89.

29. Idem, *Casa Capșa în competiții interne și internaționale din a doua jumătate a secolului al XIX-lea* în „Muzeul de Istorie a României”, IX, București, 1997, p.39-43.

30. Grigore Capșa a fost Președintele Camerei de Comerț, senator, comandor al ordinului Coroana României, ofițer al Stelei României, ofițer al Legiunii de onoare, comandor al ordinului Tacowa. A participat la numeroase expoziții în capitala Franței. În 1867 a obținut mențiuni onorabile, iar în 1873 a fost răsplătit cu medalia de aur. Doi ani mai târziu, în 1875, tot la Paris, la expoziția internațională a dobândit tot medalia de aur pentru „ bomboane, dulceață de trandafiri și diverse produse”. În 1882 a participat la Bordeaux, unde a fost singurul român care a expus produse vinicole, fiind răsplătit cu o medalie de bronz. Recunoscându-i meritele și competența „ Institutul Științific European” l-a ales printre membrii săi în cadrul reuniunii de la Paris din 1885, iar la 25 iunie 1889 a fost ales membru al Academiei Naționale, Agricole, Manufacturiere și Comerciale a Franței (Idem, *Casa și familia Capșa în România Modernă ...*, p. 119-123).

31. *Ibidem*, p. 108.

32. Iată de pildă menu-ul pregătit și servit de Casa Capșa la banchetul de aniversare a 40 de ani de domnie ai Regelui Carol I, organizat de Ministerul de Externe la 11 mai 1906:

Menu

du 11 Mai 1906

Crème Princesse

Tartelettes Conti en Feuilletage

Trites de rivièrè glacées au vin de Bordeaux

Filet de boeuf á la Godard.

Suprême de canetons á la Rouvennaise
Sorbet aux cerises
Pâté de foie gras de Strasbourg
Poularde de Maus rôtie á la broche
Salade de saison
Asperges d'Argenteuil sauce mousseline
Peches Conde
Beignet au fromage
Glace Princesse Marie
Gaufrettes-Bonbons
Fruits

Casa Capșa era prezentă cu produsele sale și la chermizele organizate în scop de binefacere în parcul Palatului Cotroceni aflate sub înaltul patronaj al Principesei Maria. La un astfel de eveniment, organizat la 21 mai 1902, Principesa Maria, îmbrăcată în costum național din Prahova, ajutată de un grup de domnișoare purtând și ele costume naționale vindea numeroase obiecte de artă confecționate de ea însăși, iar alături funcționa un bar american organizat de Casa Capșa (*Ibidem*, p. 114-116).

33. *Ibidem*, p. 117, 135.

Festivități

La 10 mai 1939 în Piața Palatului din București, Carol al II-lea dezvelea statuia ecvestră a lui Carol I, unchiul și predecesorul său pe tronul României. Data nu era întâmplător aleasă¹.

10 mai era ziua în care în anul 1866, la București în fața Parlamentului, Carol I jurase că va fi credincios legilor țării, că va păzi religia românilor și integritatea teritoriului lor. Era ziua Regelui și totodată ziua României, iar sărbătorirea acestei zile se bucura de importanța cuvenită.

În acea zi familia regală pe lângă participarea la defilare, era prezentă și la slujba pentru sfințirea zilei la Mitropolie, la masa festivă de la Palat, iar seara ieșea în mijlocul bucureștenilor, asistând la bătaia cu flori de la Șosea și la spectacolul cu focuri de artificii din Cișmigiu².

Cu ocazia acestei zile se editau mărci poștale cu aspecte din viața suveranului: marca de un ban (cu jurământul Regelui la 1866), de 3 bani (cu călătoriile Regelui prin țară în poștalion), de 5 bani (primul tun care a tras la Calafat și Vidin), de 10 bani (întâlnirea lui Carol I cu Osman pașa), de 25 bani (trecerea Dunării de către armata română), de 40 bani (intrarea triumfală a lui Carol I în 1878 în București). Se dăruiau medalii, care erau conferite pe viață. Dreptul de a le purta era personal; așadar el nu putea fi transmis urmașilor care însă puteau păstra aceste medalii ca amintire de familie.

Cu acest prilej se băteau monede jubiliare cu chipul suveranului, (cele din aur de 100, 50, 20 lei și cele din argint de 1 leu, 5 lei). Pe moneda de 100 lei, din 1906 apăreau, pe lângă chipurile Regelui și al Reginei și acelea ale lui Traian, Mircea cel Bătrân, Ștefan cel Mare, Mihai Viteazul. Erau reprezentate podul de peste Dunăre al lui Traian, străjuit de un legionar roman și podul de peste Dunăre de la Cernavodă – Podul Carol I iar lângă acesta din urmă un dorobanț³.

10 mai era o zi de petrecere pentru toți românii.

La București, în Piața Universității avea loc defilarea armatei, a elevilor, studenților, meșteșugarilor și negustorilor, a primarilor și reprezentanților diferitelor județe ale țării îmbrăcați în costume populare. Se țineau discursuri pompoase: Regele Carol era comparat cu „Făt-Frumos, care se urcă pe vârful muntelui ca un vultur“, era „falnicul biruitor al lui Osman Pașa“⁴.

De 10 mai orașul strălucea. Se înălțau arcuri de triumf, străzile erau iluminate mai puternic, tricolorul era prezent pretutindeni. La toate barierele Bucureștiului se ofereau prânzuri populare pentru săraci (la Filaret se organiza ospățul veteranilor). Primăria oferea un banchet sub cerul liber, iar seara suveranul invita la Palat marile personalități. Se organizau expoziții cu produse ale industriei și agriculturii din toate județele, dar unde figurau și cărți, obiecte din artă, cu prețuri accesibile pentru toată lumea⁵.

Cele mai spectaculoase serbări de 10 Mai au fost cele din 1881, când a fost proclamat Regatul și cele din 1906. Acestea din urmă (1906) erau dedicate în principal sărbătoririi a 40 de ani de domnie ai Regelui Carol I dar și împlinirii a 25 de ani de la proclamarea în 1881 a Regatului Român. Tot cu acest prilej se rememorau momente din istoria românilor: 1800 de ani de la cucerirea Daciei de către Împăratul Traian în 106 și stabilirea aici a primilor coloniști romani.

În 1906 sărbătoarea propriu zisă a debutat printr-un serviciu divin oficiat de Mitropolie urmat de celebra paradă militară. În acordurile imnului național, Regele putea fi văzut pe un splendid cal murg însoțit de o strălucită escortă. Într-o splendidă trăsură de gală, descoperită, trasă de 4 cai înveșmântați în argint și împodobiți cu pene de struț în culorile tricolorului, se găsea Regina Elisabeta, îmbrăcată în alb salutând mulțimea entuziastă. Alături de Regină se afla Princesesa Maria, însoțită de Prinții Carol și Nicolae și Prințesele Elisabeta și Maria. Cu toții se îndreptau spre pavilionul regal unde se aștepta începerea ceremoniei militare semnalul urmând a fi dat de Principele Ferdinand. La paradă au defilat atât forțele României moderne cât și

trupe ale veteranilor, spre încântarea tuturor. În zilele următoare s-au desfășurat serbări populare și numeroase recepții la palatul regal⁶.

Aniversările din 1906 au fost însă ocazia organizării la București a unei mari expoziții universale. Au participat la acest eveniment și români din Bucovina, Transilvania și Banat (basarabeni neprimind aprobarea puterii țariste) dar și reprezentanți din Austro-Ungaria, Italia, Elveția, Franța, Germania etc. Scopul era prezentarea progresului din România din ultimii 40 de ani. Numeroși vizitatori din țară și străinătate – se pare că numărul lor a depășit 2.000.000, au vizitat parcul și pavilioanele Expoziției întâlnind o varietate de produse. Numeroase documente, statistici, tablouri comparative, grafice, monografiile ofereau imaginea unei Românie înfloritoare⁷.

10 Mai era și ziua când se inaugureau diferite instituții.

În 1891, cu ocazia aniversării a douăzeci și cinci de ani de domnie, Regele Carol anunța înființarea „Fundațiunii Universitare Carol I” – bibliotecă universitară, căreia îi donase edificiul, biblioteca și un fond de întreținere. Scopul înființării este redat într-o scrisoare a Regelui din care spicuim câteva fraze: „Urmând pilda bunilor Domni din trecut și spre amintirea faptelor împlinite în acest pătrar de veac, vroim a înființa un așezământ spre binele tinerimii universitare de la toate facultățile din Țară, al cărui scop va fi de a procura studenților un loc de întrunire, înzestrat cu o bibliotecă totdeauna deschisă, unde vor putea satisface iubirea lor de studiu, ... Dorința noastră, a Reginei și a Principelui Moștenitor, este ca această fundațiune să contribuie a întări frăția printre tinerimea universitară și a hrăni simțământul patriotic care înălță sufletul ei. Alegând Noi înși-ne locul viitoareii clădiri, am vroit ca ea să se ridice aproape de reședința Noastră, adică sub ochii și sub ocrotirea Noastră fiindcă vedem în tânăra generație speranța Patriei și unul din sprijinile cele mai temeinice ale Tronului și Dinastiei Noastre”⁸.

Deși terminată în 1893, inaugurarea clădirii a fost amânată până în 1895 din pricina unor frământări în rândul studențimii. Mai târziu tot cu o donație din partea Regelui clădirea Fundației Universitare va fi

mărită, iar noua inaugurare va fi în mai 1914. Înainte de inaugurare Regele a ținut sub o strictă supraveghere atât buna funcționare a noii clădiri cât și protocolul ce urma să se desfășoare: „Timp de o oră regele vizită întreaga instituție, acum de cel puțin trei ori mai mare ca prima clădire interesându-se de aproape de noile instalații pneumatice pentru remiterea cărților din depozite în sălile de lectură, de rafturile metalice pentru cărți, de mesele de lucru modificate după cele de la Berlin, de ceasornicele comandate, de o pendulă electrică, bucurându-se și de buna utilizare dată vitrourilor colorate și lămpilor provenind din rămășițele prefacerilor de la Castelul Peleş ... Mulțumit regele, la plecare semna cu largă parafă în cartea de onoare a instituției. Festivitatea inaugurării ... s-a petrecut întocmai după protocolul prescris de suveran”⁹.

La inaugurare intrarea curții a fost salutată cu imnul regal, intonat de corul Facultății de teologie care a însoțit și serviciul religios oficiat de mitropolitul Conon, înconjurat de înaltul cler metropolitan. În loja regală se aflau pe lângă Rege și Regină, Principii moștenitori și Principele de Waldeck Pymont. Au urmat discursurile Regelui și ale altor personalități, și s-a înmînat o medalie comemorativă realizată de celebrul sculptor din München H. Smegerle. Au fost decorați arhitectul Paul Gottereau și directorul instituției Al. Tzigara-Samurcaș.

Dar inaugurarea marilor instituții nu se realiza numai de 10 Mai. La 14 (26) decembrie 1869 are loc inaugurarea noii clădiri a Universității din București, completată cu cea de-a patra facultate cea de Medicină¹⁰. Festivități grandioase au avut loc și cu alte ocazii. Într-o corespondență din 18/30 octombrie 1878 de la Cotroceni, Carol I îi scria fratelui său Friederich (Fritz) despre întorcerea victorioasă a trupelor românești în 1878: „...Intrarea trupelor mele (în București) la 8/20 a fost măreață și frumoasă; numai la Șosea la ultimul rond, unde a fost înălțat un mare arc de triumf și unde m-a primit primarul precum și delegațiile din toată țara trebuie să fi fost peste 50.000 de oameni. Am primit așa de multe cununi că ofițerii din suita mea, 60 la număr, aveau

fiecare câte două; pe celelalte le-am atârnat la drapelurile turcești cucerite care erau purtate înaintea mea “¹¹.

Au fost anumiți ani mai prolifici decât alții în materie de sărbători. În anul 1909 au avut loc trei astfel de evenimente. În luna ianuarie s-a sărbătorit a 50-a aniversare a Unirii Moldovei cu Muntenia, în aprilie au avut loc ample manifestări cu ocazia zilei de naștere a suveranului – a 70-a aniversare, iar în octombrie avea loc inaugurarea solemnă a portului Constanța devenit unul dintre cele mai importante porturi ale Europei.

De ziua Regelui la 8/20 aprilie aveau loc în fiecare an manifestări. O sută una salve de tun anunțau capitalei ziua aniversării. Întregul oraș era decorat cu steaguri. La ora 11 se celebra un Te-Deum la Mitropolie unde asistau miniștrii, Înalta Curte de Casație și Conturi, Primarul cu Consiliul Municipal, înalți funcționari și ofițeri superiori¹². Erau organizate diverse serbări.

În privința solemnităților religioase, acestea aveau loc cu prilejul zilelor de 1 ianuarie – Sf. Vasile, de Bobotează, de Paști, de Sf. Constantin și Elena, care era și ziua hramului Bisericii Mitropoliei din București, de Sf. Maria, de Crăciun, de aniversările familiei regale etc.

Sărbătorirea Paștilor era foarte importantă. În Vinerea Mare, Regele însoțit de Casa Civilă, Militară, miniștrii și ofițeri, în ținută de mare doliu, haine negre, cravată albă, mănuși negre alături de Primarul cu Consiliul Municipal și alți înalți funcționari mergeau la Mitropolie. Tot cortegiul ocolea Biserica într-o ordine strict stabilită. Un adjutant regal și doi ofițeri de ordonanță supravegheau ordinea precisă pentru procesiune. În noaptea de Sfânta Înviere, Regele împreună cu Casa Civilă și Militară, escortat de un escadron de cavalerie mergea la Mitropolie. Asistau miniștrii, reprezentanții statului, funcționarii înalți în ținută cu frac, cravată, mănuși albe și decorații. Când Mitropolitul întona Hristos a înviat se anunța Capitalei prin o sută una lovituri de tun trase de pe Dealul Spirii. Conform vechilor tradiții se scia Evanghelia Sf. Ioan, pe care Carol o semna, fiind apoi sigilată, după care

suveranul lua în mâini Sfânta Cruce înaintea căreia se închina toată asistența¹³.

O a doua mare sărbătoare era Crăciunul. Un eveniment cu acest prilej respectat de români din vechime era Vicleimul, un așa zis teatru ambulant, care reprezenta cu mai mult sau mai puțină fidelitate grota binecuvântată în care s-a născut Iisus. Pe vremuri, Vicleimul era cel mai mare eveniment vreme de două săptămâni la Crăciun. „Exista Vicleimul domnesc, care era plimbat noaptea, escortat de torțe și însoțit de garda de onoare compusă din arnăuții domnitorului, înarmați cu iatagane și pistoale și îmbrăcați în costumul lor bogat din stofă roșie cu gaitane de aur. Acest Vicleim splendid era purtat numai la palatul domnitorului și la mării boieri”¹⁴. Un obicei de la Crăciun la Bobotează era plimbarea unei stele mari de hârtie colorată, prevăzută cu un felinar aprins așa zisa steaua Magilor, de altfel Sărbătoarea Crăciunului prelungindu-se până pe 7 ianuarie de ziua Sf. Ion.

Spre sfârșitul veacului al XIX-lea, România începe să împrumute noi obiceiuri, pierzând multe din vechile tradiții: „Străinul care, în ultimele săptămâni ale lui decembrie ar trece pe străzile Bucureștilor ar putea să se creadă transportat pe bulevardele Parisului sau cel puțin pe străzile comerciale ale marilor orașe occidentale. Magazinele își pun cele mai frumoase podoabe. În spatele vitrinelor strălucitoare este o încântătoare abundență de bijuterii, giuvaiere, cufărașe, obiecte de artă și lux, foarte multe jucării și bomboane”¹⁵.

Un obicei de import era și Pomul de Crăciun, a cărui amenajare se transforma într-o adevărată sărbătoare pentru familia regală. La Palatul Cotroceni, organizarea pomului de Crăciun avea loc în fiecare an pe 24 decembrie, șeful Cancelariei Palatului Eugen Buchman amintind în 1898 în jurnalul său întreaga desfășurare a acestui ceremonial. Cu două săptămâni înainte începeau pregătirile. Grădinarul Castelului Peleş trimitea un brad înalt și frumos, iar Beghenau, inspectorul silvic de pe domeniul de vânătoare al Principelui trimitea vânat. Brüning, administratorul moșiei Principelui trimitea vâsc, din ordinul Principesei Maria care respectând tradiția englezească împodobea de Crăciun

camerele cu vâsc. Din Nürnberg se aduceau splendide ornamente pentru pom, dar foarte multe cadouri erau cumpărate și din București. Fiecare om de la Curte, primea un cadou la Pomul de Crăciun. Bradul era așezat în marea sală de bal, iar câteva domnișoare din Înalta societate ajutau la împodobirea imensului pom. Din cauza înălțimii bradului, nu se fixau pe el lumânări, cum era datina ci doar mici lămpi electrice de toate culorile. În ajunul Crăciunului la orele 6 seara, toată lumea invitată trebuia să fie în sală. Veneau mai întâi Regele Carol și Regina Elisabeta însoțiți de câteva persoane după care intra toată Curtea de la Cotroceni. După împărțirea darurilor de către Principele Ferdinand care „ținea să înmâneze darul său fiecăruia și avea întotdeauna câteva cuvinte amabile de adăugat“, personalul se retrăgea rămânând numai familia regală cu demnitarii Curții invitați care se așezau la masă. Festivitatea se încheia în jurul orelor 22. 30¹⁶.

De Bobotează, Carol asista la sfințirea apei în Dâmbovița, și la o paradă militară, iar seara organiza o mare recepție la Palat. Regele Carol participa și la zilele de Sf. Maria și Sf. Dumitru dar și la marele bălci de la Buzău de Drăgaică din 23 iunie (5 iulie). De asemenea era prezent și de Moși – sărbătoarea comemorării morților. La Târgul de Moși toți bucureștenii participau, organizându-se baluri, spectacole, lumini și focuri de artificii. Printre obiceiurile legate de Moși unul dintre cele mai interesante era dansul călușarilor.

În afară de ceremoniile oficiale, la Palatul Regal din București aveau loc și evenimente de familie, botezuri, logodne, căsătorii etc. Botezul Prințesei Maria, fiica lui Carol și a Elisabetei s-a bucurat de un fast deosebit¹⁷. În ziua de 30 septembrie (12 octombrie) 1870, persoanele invitate de Mareșalul Curții s-au adunat la reședința de la Cotroceni. Erau prezenți membrii ai corpului diplomatic, înaltul cler, Consiliul de Miniștrii cu Președintele, Președinții și Vicepreședinții Adunărilor Legiuitoare, a Înaltei Curți de Casație și alte oficialități. Ținuta era de gală, doamnele purtând „rochii montate și capele“ iar militari erau în uniformă de mare ținută. Prințesa era purtată în brațe de către Doamna de onoare. Ceremonia botezului a fost oficiată de către

Mitropolitul Primat și de cel al Moldovei și Sucevei. Nași au fost Prințesa Maria a Olandei, Contesa de Flandra și Prințesa de Wied. A urmat un Te-Deum și au fost trase douăzeci și una de salve de tun de pe dealul Mitropoliei¹⁸.

Alteori familia regală cununa sau boteza familii simple de țărani. Un astfel de eveniment a fost trăit de Prințesa Maria la scurt timp după venirea în România: „Printre numeroasele și mai adesea plicticoasele ceremonii la care trebuia să mă supun, a fost una în adevăr pitorească și care mi-a pricinuit o deplină plăcere. Nando și cu mine a trebuit să fim nași la cununia a treizeci și două de perechi de țărani aleși din cele treizeci și două de județe ale României. După datina religiei greco-ortodoxă, sunt nași la cununie cum sunt și la botez. Cununia plină de culoare a celor treizeci și două de perechi s-a oficiat la Mitropolie și a fost într-adevăr o frumoasă priveliște, din pricina strălucitorului port țărănesc și a multor lumânări aprinse între zidurile vechii biserici, acoperite cu fresce în tonuri șterse. Era o priveliște pe care ochii mei o sorbeau cu bucurie. După ce au fost unite cele treizeci și două de perechi de însurăței se așezară în căruțele lor rustice, trase de minunați boi cenușii, cu imense coarne poleite și trecură în măreț alai pe sub ferestrele palatului“¹⁹.

Un loc aparte la Curte îl aveau vânătorile Regale. Invitația de participare la vânătoare era trimisă din timp înaltelor oficialități, demnitarilor și corpului diplomatic. Pe invitație se specifica locul unde Regele își invita „supuși“ să participe, data și ora plecării din București. Uneori se specifica și ținuta, în costum de călătorie sau de vânătoare, dacă vânătoarea avea să înceapă imediat²⁰. Invitatul era obligat să semneze că a luat la cunoștință de această invitație, să specifice dacă participă sau nu, în caz de refuz specificând motivul anume. Carol desemna prin Mareșalul Curții sau prin adjutanții săi, cine avea să conducă vânătoarea și persoanele care aveau să stea lângă acesta.

Vânătorile erau adevărate sărbători, încheindu-se de obicei în acordurile muzicii lăutărești: „Uneori vânătorile noastre luau forma de „rallye-papers“, iar galopul de la urmă, când încercam să prindem

vulpea, ne pricinuia o nespūsă plăcere. Adesea se trimiteau, dinainte, lăutari țigani la locul de întâlnire al călăreților ceea ce sporea atmosfera de sărbătoare“²¹.

Pentru a cunoaște mai îndeaproape diferite regiuni ale țării, tradițiile, portul țărănesc și dansurile populare familia regală mergea în călătorii oficiale sau particulare. Deplasările cu caracter oficial erau însoțite de un anumit ceremonial. Înainte de plecarea suveranului din București, Mareșalul Curții comunica în scris președintelui Consiliului de miniștri traseul, ziua și ora fixată. În primii ani de domnie, Carol I se deplasa cu trăsura deschisă cu opt cai, drumurile fiind deosebit de lungi și obositoare. Cu timpul trăsurile elegante au fost înlocuite de deplasările cu trenul regal. „În momentul părăsirii Capitalei suveranul era însoțit până la barieră de prefectul Poliției, membrii Guvernului și o escortă militară. La sosirea în județele aflate pe traseu, el era întâmpinat, potrivit tradiției, cu pâine și sare de către oficialități și membri ai clerului în odăjdii“²².

În localitatea în care suveranii se opreau să locuiască pentru un scurt timp, alaiul mergea mai întâi la biserică unde se oficia un Te-Deum. Clerul, funcționarii civili, judecătorești, militari și membrii corpului profesoral erau înștiințați de ora la care suveranii îi vor primi sau le vor acorda audiențe. În cazul în care se organizau prânzuri, prefectul județului invita înaltele oficialități ale locului. La locuința destinată pentru suverani, aceștia erau întâmpinați de gardă militară cu steag și muzică. Particularii care solicitau audiențe în timpul călătoriei suveranilor se adresau Mareșalului Curții spre aprobare²³.

Carol era impresionat de frumusețile țării, de natură, de zonele montane, de imensele resurse ce nu erau încă exploatare. A apreciat în mod deosebit mănăstirile din nordul Moldovei și din Muntenia, de altfel sprijinind financiar restaurarea unor monumente, în special biserici²⁴, precum „Trei Ierarhi“, Mitropolia și biserica domnească, Sf. Nicolae din Iași, Mitropolia din Târgoviște, biserica de la Curtea de Argeș etc.

Note:

1. „Era zi de sărbătoare, era ziua națională a României moderne de până la 1947. Așa fusese concepută din primii ani de domnie ai lui Carol I și așa intrase în tradiție“ (Vezi Ion Bulei, *9 Mai, 10 Mai ...*, în „Magazin Istoric“, nr. 5, mai 1997, p. 9.).
2. *Ibidem*, p. 9.
3. *Ibidem*, p. 9.
4. *Ibidem*, p. 9-10.
5. *Ibidem*, p. 10.
6. Vezi Paul Lindenberg, *Charles Ier Roi de Roumanie*, Paris, Librairie H Le Soudier, 1913, p. 298-306.
7. Vezi *La Roumanie 1866–1906*, Bucarest, Imprimerie Socec et Cie, Soc. Anonyme, 1907; Maria Ioniță, *Bucureștii în ajunul Jubileului din anul 1906* în „Muzeul Național“, X, București, 1998, Muzeul Național de Istorie a României, p. 107-1113.
8. Al. Tzigara-Samurcaș, *Fundația Universitară Carol I* în „Boabe de grâu“ nr. 6 anul III, iunie 1932, p. 193-194.
9. Idem, *Memorii*, vol. 2 (1910–1918), București, Edit. „Grai și suflet“ – „Cultura Națională“, 1999, p. 60-61.
10. Acest eveniment a fost un bun prilej pentru ca Bucureștii să fie împodobit. Drapelele în culorile naționale erau pretutindeni, porticul Universității era decorat cu ghirlande din frunze și flori, aceeași decorație aflându-se și la intrare. Scara mare din marmură era acoperită cu un covor roșu, iar sala de ședințe era împodobită cu ghirlande de tul roz și cu stemele tuturor districtelor României. Pretutindeni se întâlneau monogramele Principelui Carol și ale Principesei Elisabeta, încadrate de coroane de flori. Altețele princiare au fost primite la ora zece și jumătate de către miniștrii și de rectorul Universității. Carol era în ținută civilă, purtând marele cordon al ordinului „Vulturul Roșu“ și mai multe decorații și ordine printre care „Legiunea de Onoare“. Principesa purta o toaletă simplă elegantă. Cuplul princiar era însoțit de Mareșalul Curții George Filipescu (aflat în funcție între 1866–1874), șambelanul Principesei – A. Mavrocordat, doamna de onoare Caterina Golescu și aghiotanții. (Vezi Ulysse de Marsillac, *op. cit.*, p. 179).
11. Sorin Cristescu, *Carol I Corespondența Personală (1878-1912)*, București, Edit. Tritonic, 2005, p. 56.
12. Se ofereau cadouri Regelui Carol de ziua sa și i se dedicau poeme. Un astfel de poem intitulat *Să trăiască Carol Rege* semnat Marion avea ca primă strofă următoarele versuri:
Nu-i român ca să n-adore
Pe mărețul căpitan
Care frânse prin bravură
Jugul crâncen otoman
Și redete țării noastre
Libertatea din trecut
S-o făcu un stat puternic
De vecini acum temut („Universul“, miercuri 8 aprilie 1909).

13. Vezi Dorina Tomescu, *op. cit.*, p. III, Theodor Văcărescu, *Ceremonialulu Curței Domnesci a României...*, p. 51-54.
14. Ulysse de Marsillac, *op. cit.*, p. 231.
15. *Ibidem*, p. 230.
16. Narcis Dorin Ion, *op. cit.*, p. 106.
17. Carol I și Elisabeta au avut un singur copil, Principesa Maria, născută la 28 august/8 septembrie 1870, care în urma unei difterii a decedat la vârsta de 3 ani și jumătate, la 28 martie 1874.
18. Theodor Văcărescu, *Ceremonialulu Curței Domnesci a României...*, p. 105-107.
19. *Maria, Regina României, op. cit.*, vol. II, p. 21.
20. DANIC, *Fond Casa Regală*, dosar nr.23/1886.
21. *Maria, Regina României, op. cit.*, vol. II, p. 123.
22. Sorin Liviu Damean, *op. cit.*, p. 224.
23. Theodor Văcărescu, *Ceremonialulu Curței Domnesci a României...*, p. 85-86.
24. Sorin Liviu Damean, *op. cit.*, p. 224.

Regina Carmen Sylva

Carol I s-a căsătorit la 3/15 Noiembrie 1869 cu prințesa germană Elisabeta de Wied¹, păstrând și întărind sentimentele progermane. Căsătoria a avut loc la Castelul Prințesei din Neuwied, după ritualul protestant al miresei și cel catolic al mirelui. La ceremonie printre personalități au fost prezenți părinții, frații și surorile Prințului Carol (Prințul moștenitor Leopold cu Prințesa, Conte și Contesa de Flandra, Prințul Frederic), mama și fratele Prințesei Elisabeta, Prințul de Waldeck Pyrmont, Prințul de Solms Braunfels, Prințul Waldemar de Schleswig – Holstein, ambasadorul Rusiei la Berlin – baronul d'Oubril, ministrul Franței la Calsruhe – Conte Mosbourg și nu în cele din urmă Regina Augusta a Prusiei. Românii erau reprezentați de ministrul Justiției V. Boerescu, agentul diplomatic la Paris Istrat, aghiotanții Principelui – maior Greceanu și maior Skina, Mareșalul Curții George Filipescu, șambelanul și doamnele desemnate pentru serviciul Prințesei – Zulnia Sturdza și Elena Cornescu. A avut loc oficierea căsătoriei după ritul catolic, preotul garnizoanei din Düsseldorf, doctorul Kaiser celebrând serviciul divin care s-a încheit printr-o frumoasă predică. A urmat căsătoria după ritul, protestant al miresei într-o altă sală a aceluiași castel. Nunta s-a încheiat cu un bal organizat de către municipalitate, iar Regina Augusta a oferit în cinstea mirilor un dejun la reședința sa de la Coblenz².

După scurte vizite la Viena și Pesta Carol I și Elisabeta au ajuns în România, la 10/22 noiembrie 1869 la Turnu Severin, la bordul vasului „Frantz Iosef”. Au avut parte de o primire fastuoasă: vapoare împodobite cu steaguri multicolore, grupuri de țărani înveșmântați în costume naționale, un imens arc de triumf ridicat pe țărm, salve de tun, și o adevărată ploaie de flori s-a revărsat asupra Prințesei Elisabeta în momentul când aceasta a pus piciorul pe țărm. După o scurtă ședere la

Turnu Severin, tânăra pereche princiară s-a îmbarcat din nou pe vasul „Frantz Iosef”, însoțit acum de două vapoare românești – „Ștefan cel Mare” și „România” și pe 12/24 noiembrie a sosit la Giurgiu, unde a fost întâmpinată cu același mare fast. În sunetul clopotelor și în mijlocul ovațiilor mulțimii suveranii s-au urcat într-o trăsură cu opt cai împodobită cu flori și condusă de poștalioni înveșmântați în portul național și s-au îndreptat către gară. În după-amiaza aceleiași zile au ajuns la București, la gara Filaret fiind întâmpinați de primarul G. Cantacuzino cu tradiționala pâine și sare. În uralele mulțimii suverani s-au îndreptat spre Mitropolie unde s-a oficiat un Te-Deum de către Mitropolitul Primat Nifon și Mitropolitul Moldovei. Principele și Principesa au sărutat crucea și după slujbă au asistat la căsătoria a 50 de perechi de țărani, căsătoriți pe socoteala statului în amintirea căsătoriei princiare. Zilele următoare, delegați din toate județele și autorități ale statului au sosit la Palat să-și prezinte felicitările³.

Foarte repede, Principesa Elisabeta a început să-și îndeplinească obligațiile de suverană. A participat la deschiderea oficială a sesiunii legislative a Parlamentului, la inaugurarea noii Facultăți de Medicină, la opere de caritate etc. Deși dezamăgită la început de București, a început să-l cunoască, plimbându-se aproape în fiecare zi însoțită de o singură doamnă de onoare într-un cupeu închis. Fiind o persoană cultivată și extraordinar de amabilă a intrat în contact cu înalta societate românească pe care a apreciat-o, neamestecându-se însă în treburile politice.

Devenită Regina Elisabeta, a ajuns cunoscută în mediile culturale sub numele de Carmen Sylva, pseudonimul cu care-și semna versurile, piesele de teatru, aforismele și jurnalele de călătorii⁴.

Curtea Reginei era compusă din două doamne de onoare, o mare maestră a veșmintelor, o mareșală a Curții, un secretar și o cititoare⁵. Doamnele de onoare⁶ se ocupau de audiențe, îi țineau companie, îi citeau și brodau alături de ea, dezbăteau ultimele zvonuri. „Stăpâna cea mare este fermecătoare – își amintea secretarul Reginei Robert Scheffer, dar sfâșiată de dolii crude succesive. Nu are mare lucru

de făcut și nu se ocupă decât de relațiile mondene ale Curții. Cu Regele trebuie să vorbești despre pictură, arte frumoase, istorie, geografie, cifre, statistici, niciodată politică ... V-am spus că reginei i se sărută mâna. Nu o veți face chiar de la început ci numai atunci când v-ați familiarizat cu ea, vă veți obișnui cu obiceiurile țării și Curții ... Regele este catolic, regina protestantă, țara ortodoxă: să nu vorbești despre religie ... , să nu-i vorbești niciodată reginei de copila ei care a murit, să nu șovăiți să-i puneți întrebări de fiecare dată când veți avea nevoie. Este bunătatea și simplitatea însăși⁷.

Regina Elisabeta nu acorda însemnătate mondenităților, considerându-le lipsite de importanță. Într-un interviu acordat în 1906 revistei „Je sais tout“, la rubrica „Viața mondenă“, Regina Elisabeta descria o zi obișnuită petrecută la Sinaia, la Castelul Peleş – locul de odihnă al familiei regale. Se trezea la 6 dimineața și lucra până la ora 8 în biroul său. Lua micul dejun cu soțul său, căruia îi citea telegramele sosite peste noapte și ziarele de dimineață. Acorda audiențe de la 10 la 11. La ora 13 urma dejunul, la care se mânca foarte repede. După dejun bea o cafea turcească în sala de biliard. Urma o mică siestă și din nou muncă până la ora 5 după-amiaza, oră la care Regele venea să bea ceaiul la Regină. După cină, Regele juca biliard, iar Regina mergea la teatru sau organiza întâlniri literare⁸. De cele mai multe ori însă trecea în salonul de muzică împreună cu suita: „salonul-il descrie Robert Scheffer – deși mohorât ziua, se înveselea seara sub lumina electrică. Are aspectul unei biserici luterane, cu vitralii colorate, cu strane sculptate de-a lungul pereților, cu orga pe o estradă. Maiestatea sa improviza deseori la orgă și nu asta era ocupația la care avea cel mai mult talent, fiind mai degrabă îndrăzneată decât experimentată ... Adesea citea din operele ei. Domnișoarele de onoare le cunoșteau pe dinafară⁹“.

Alteori tot la Sinaia, Regina organiza promenade după-amiaza: „Atunci adopta o ținută specială de munte: cu o bască pe cap, cu fusta scurtă, cu piciorul cambrat într-o gheată înaltă cu șireturi, mergea cu pas vioi, cântând adeseori, cu fața îmbujorată de plăcere¹⁰“.

De altfel ținuta avea să joace un rol important pentru Regina Elisabeta. Se pare că succesul primelor sale lucrări literare a determinat o anumită extravaganță în vestimentația acesteia: „Adesea toaletele ei au fost considerate de apropiați sau de oaspeți ca adevărate îndrăzneii de vedetă. Rochii – tunică albe, inspirate de cele ale lui Sarah Bernhardt, erau acoperite de bijuterii nu tocmai regale, ci de fantezii cu dimensiuni mari, precum și de tot felul de dantele și broderii neașteptate. Aparițiile ei erau de multe ori așteptate tocmai pentru că provocau râsul”¹¹. Se împodobește așadar cu bijuterii mari, fără valoare, cu dantele făcute de mâna ei, purta mantouri ample și pălării stranii, martorii din epocă considerând toaletele ca fiind cel puțin ciudate. Folosea un „parfum de pădure“, o esență chiar bizară, se pare inventată chiar de ea, făcută din plantele de la Sinaia. Dar ceea ce a șocat cel mai mult a fost tunsoarea adoptată și anume Regina tăindu-și scurt părul, lucru neobișnuit pentru acea epocă. În aparițiile sale Elisabeta regiza foarte mult. De la prima întâlnire cu Regina, Principesa Maria a observat „punerea în scenă“: „jocurile de scenă păreau temperamentului ei artistic ceva cu totul firesc ... lumea era pentru ea un imens teatru, privea toate lucrurile ca un șir de scene dramatice în care ea avea rolul principal”¹².

Mare iubitoare de poezie, de muzică și de pictură, Regina își alcătuisse o curte, formată din oameni de cultură care își etalau talentele la Palatul Cotroceni sau la Castelul Peleş, fiind pentru aceștia un adevărat mecena. Vasile Alecsandri, George Enescu, Pierre Loti sunt doar câteva nume, dintre cele mai ilustre aflate în anturajul reginei: „Carmen Sylva uneori aduna în jurul ei ființe în adevăr de mare valoare, muzicieni, poeți, filosofi, oameni de știință, actori: am întâlnit în salonul ei mulți oameni celebri și artiști de seamă, precum Sauer, Sarasate, Van Dyck, Slezak, Isaye, Pugno, Thibaut, Hubermann, Sarah Bernhardt, Rejane, Catulle Mendès și alții al căror nume nu mi-l reamintesc acum. Știa să-i prețuiască, să le deștepte simpatia și entuziasmul. Le înflăcăra imaginația cu vorbe de laudă, îi asculta cu râsuflarea oprită și revărsa

asupra capetelor lor aprecieri pline de înțelepciune și toți plecau de lângă ea subjugați de farmecul ei¹³.

Numeroase descrieri o surprind în timpul acestor întâlniri. Îmbrăcată în alb, în amplele sale veșminte luând loc pe estrada bibliotecii, Regina Elisabeta era copleșită de emoții înaintea citirii ultimei sale opere. Auditoriul format în special din doamne era într-o permanentă admirație, fiecare încercând să aducă un compliment Reginei. Alteori seara, când nu citea din propriile creații sau nu participa la vreo recepție, îi plăcea să cânte la pian Bach, Handel, Beethoven, Schumann și Mozart, acompaniată de muzicienii invitați. Cel puțin o dată pe an erau organizate la Palat concerte cu pianști celebri. Era pasionată de pictură și de broderie. Se pare că a inventat chiar o cusătură care-i poartă numele și care a fost răsplătită cu o medalie de aur la Expoziția Universală din 1900. Prin îngrijirea Reginei, o școală de țesut, având 40 de eleve, s-a întemeiat pe platoul Cotrocenilor, ca mai apoi să fondeze o școală de broderie¹⁴.

Cu ocazia zilei sale de naștere aveau loc diverse serbări. La 29 decembrie 1913, când Regina Elisabeta a împlinit 70 de ani, pe una din terasele Castelului Peleş a fost dezvelită statuia sa din bronz, operă a sculptorului Oscar Spaethe¹⁵. Tot cu această ocazie au fost organizate grandioase festivități.

Regina Elisabeta va locui des, în special după moartea Regelui Carol la Curtea de Argeș¹⁶ în reședința regală din Palatul Episcopal – complex refăcut în timpul domniei acestora. Restaurările au început în 1875 sub îndrumarea arhitectului francez André Lecomte du Noüy și a arhitectului român Nicolae Gabrielescu și s-au finalizat în 1885, biserica episcopală fiind din nou sfințită, cu mare pompă, la 12 octombrie 1886, în prezența Regelui și a Reginei. Discursul primarului din Curtea de Argeș, în urările a peste 5.000 de oameni, în acea zi solemnă exprima respectul de care se bucura familia regală: „Cetățenii Argeșului se simt mândri și fericiți a exprima prin mine, primarul orașului, iubirea și devotamentul lor suveranilor noștri.

Voe, Sire, v-a fost dat de Înaltul Creator să redeseptați vitejia străbună.

Voe, Sire și Regină, datorăm reînvierea artei veacului de mijloc din România

Să trăiți, Sire și Doamna, mulți ani fericiți pentru binele României

Bine ați venit sănătoși între noi

Însuflețit de forțe mare bucurie, nu ne pot opri de a striga împreună cu cetățenii Argeșeni

Trăiască M.S. Carol I, primul rege al României !

Trăiască M.S. Regina !

Trăiască România

Trăiască actualul guvern !¹⁷.

La Curtea de Argeș, Regina ocupa aripa stângă a reședinței regale, având în catul superior apartamentele sale și ale oaspeților regali, precum și atelierul din lemn decorat cu pânzele lui Nicolae Grigorescu¹⁸.

După moartea Regelui Carol în 1914 Regina va înfățișa chipul clasic al văduvei. Înveșmântată în văluri de crep negru, în fiecare dimineață regina mergea la catedrală, la mormântul Regelui. Tot la Curtea de Argeș primea vizite și uneori se plimba cu automobilul prin împrejurimi.

Regina Elisabeta s-a stins din viață la 18 februarie/2 martie 1916, la București, răpusă de pneumonie. Siciul a fost expus pe un soclu la intrarea sălii tronului unde s-au oficiat servicii religioase protestante și ortodoxe. Duminică 21 februarie/5 martie 1916 în acordurile marșului funebru al lui Schubert orchestrat de George Enescu, siciul a fost închis¹⁹. Al. Tzigara Samurcaș, doctorul Mamulea și aghiotanții au purtat pe umeri siciul până la carul funerar care s-a îndreptat spre gară. În mormântarea Reginei la Curtea de Argeș a fost fără fast. Au avut loc succesiv o slujbă ortodoxă și una protestantă și s-a cântat Trioul în mi bemol al lui Schubert orchestrat tot de George Enescu.

Note:

1. Originile casei contale și apoi princiere de Wied coboară în secolul al XI-lea. Un strămoș cunoscut al familiei este Contele Arnold de Wied în secolul al X-lea, altul este Comitele Meffridus von Wiedhe, menționat într-un document din anul 1129 sau la începutul secolului al XIII-lea Teodoric, Conte de Wied și arhiepiscop de Trier.

Elisabeta Paulina Otilia Luiza (viitoarea Regina Elisabeta) s-a născut la Neuwied în castelul familiei, la 29 decembrie 1843 ca fiică a lui Hermann de Wied (șeful casei princiere de Wied) și a Mariei-Wilhelmina Frederika Elisabeth (fiica Ducelui de Nassau).

2. *Memoriile Regelui Carol I al României...*, vol. V, p. 56-57. Meniul de la nuntă a fost: „supă-cremă de vânat după o rețetă vânătorească, vin de Madeira, antreuri regale, păstrăvi cu sos olandez, șampanie, file de porc a la Goddard, Scharzhofberger, salam de fazan cu trufe, homar în aspic, vin Chateau Lafitte, curcan umplut cu trufe, căprioară la cuptor, salată. Marcobrunner, mazăre, terină de potârnichi roșii, compot, cap de mistreț, șarlotă rusească de cafea, Porta port, tort (bombă) de înghețată, deserturi“(Vezi Gabriel Badea-Păun, *Carmen Sylva, uimitoarea Regină Elisabeta a României*, București, Edit. Humanitas, 2003, p. 73)

3. *Memoriile Regelui Carol I al României...*, p. 62-64.

4. Regina Elisabeta era poetă și o foarte bună traducătoare. A tradus multe opere literare românești în germană și a scris în limba germană poeme, povești, și nuvele. Opera sa s-a bucurat de un real succes în Franța, unde prietenul ei scriitorul Pierre Loti i-a prefăcut mai multe ediții.

5. Vezi Gabriel Badea-Păun, *op.cit.*, p. 128.

Între 1869–1916 componența Casei Reginei era următoarea: Mareșalul Curții: A. Mavrocordat (1870–1883) și Olga Mavrogheni (1884–1916); doamne și doamnișoare de onoare: Crețulescu (1870–1872), A. Golescu (1870–1872), Olga Mavrogheni (1870–1884), Maria–Elena Poenaru, născută Văleanu (1872–1878 și 1900–1916), Maria Romalo (1872–1878), Zoe Bengescu (1873–1878 și 1891–1913), Lucia Ghica (1878–1883), Ecaterina Grădișteanu (1878–1883), Natalia Romalo (1883–1887), Zoe Bălăceanu (1884), Livia Maiorescu (1886), Ecaterina Slăniceanu (1886–1887), Zoe Davilla (1888–1890), Elena Văcărescu (1888–1890), Zoe Miculescu (1889–1891), Natalia Voinescu (1889–1891), Eufrosina Băicoianu (1913–1916), secretari și bibliotecari: Robert Scheffer (1888–1891) și Edgar Dall’Orso (1900–1916).

6. Pentru a fi aduse la Curte, doamnele de onoare erau așteptate în fiecare dimineață de careta regală: „Vizitiul și feciorul purtau o livrea albastru – închis cu fireturi de argint, cu nasturi tot de argint, pe care se vedea ca și pe harnașamentul cailor, coroana regală. Pe cap avea joben cu o cocardă de argint tivită cu tricolorul românesc“. (Zoe Cămărășescu, *Amintiri*, București, Edit. Vitruviu, p. 14.).

7. Robert Scheffer, *op. cit.*, p. 10.

8. Gabriel Badea-Păun, *op. cit.*, p. 127-128.
9. Robert Schffer, *op. cit.*, p. 26.
10. *Ibidem*, p. 27.
11. Gabriel Badea-Păun, *op. cit.*, p. 10-11.
12. *Maria, Regina României, op. cit.*, vol. I, p. 259.
13. *Ibidem*, vol. II, p. 92.
14. George Bengescu, *Carmen Sylva intime*, 1903, Bruxelles.
15. Gabriel Badea-Păun, *op. cit.*, p. 214.
16. Biserica de la Curtea de Argeș a fost înălțată de Neagoe Basarab (1512–1521), fiind una dintre cele mai valoroase construcții de artă și arhitectură bisericească. Din 1793 o găsim sub denumirea de „biserică episcopală”, fiind reședința Episcopiei Argeșului.
17. Vezi *Biserica Episcopală a Mănăstirii Curtea de Argeș restaurată în zilele M.S. Regelui Carol I sfințită din nou în ziua de 12 octombrie 1886, volum comemorativ*, p. 72.
În dimineața zilei de 12 octombrie 1886, o mulțime impresionantă aștepta desfășurarea ceremonialului de sfințire. În sunetul clopotelor, al muzicii și în aclamațiile mulțimii, Regele și Regina și-au făcut apariția în jurul orei 9 în fața Episcopiei, în trăsura de gală a Curții Regale trasă de 4 cai și escortată de prefectul de Argeș și de un escadron de călărași. Suveranii au fost întâmpinați de miniștrii, de ambasadori, de înalți demnitari ai statului și de alte oficialități. Serviciul sfințirii s-a oficiat de Episcopul Ghenadie cu 4 arhieri, 4 arhimandriți și 12 diaconi în asistența tuturor preoților din eparhia Argeșului și a unui număr de câteva sute de preoți veniți din alte eparhii. Procesiunea a ocolit biserica de trei ori în sunetul clopotelor. După mai multe ritualuri s-a început spălarea Sfintei Mese. Însuși Regele și Regina, încinși cu câte un șorț alb de atlas au spălat tabla de marmură pentru ca apoi Episcopul să o ungă cu Sfântul Mir. După terminarea ungerii cu mir, Regele și Regina, însoțiți de ministrul Cultelor au intrat în altar, au sărutat crucea, Evanghelia și Sf. Pristol. Regina Elisabeta a avut o mare satisfacție, auzind citită Evanghelia după manuscrisul său (cele douăsprezece Evanghelii au fost transcrise pe foi de pergament de însăși Regina). După oficierea Sfintei Liturghii au rostit discursuri Episcopul de Argeș Ghenadie, Regele Carol și Dimitrie Sturdza ministrul Cultelor. După terminarea cuvântărilor s-a intonat imnul regal, s-au trecut în revistă trupele de paradă și s-a oferit la sfârșitul ceremonialului un dejun regal.
18. Vezi A. Tzigara-Samurcaș, *Memorii*, vol. 2, p. 113-114.
19. *Ibidem*, p. 134-137.

CAPITOLUL VII

Doliul Curții

Atunci când un membru al familiei regale înceta din viață Suveranul ordona doliul și durata acestuia¹. Hotărârea se publica în „Monitorul Oficial“, iar Mareșalul Curții notifica doliul corpului diplomatic. Toate persoanele care aparțineau Curții erau datoare de a purta doliul pe timpul stabilit. Se instaurau doliul ordinar sau marele doliu. Când se anunța prin Monitorul Oficial de Doliul Curții, atunci se înțelegea doliul ordinar. Pentru marele doliu existau anumite mențiuni speciale.

La doliul ordinar vestimentația la bărbați consta în haine negre (frac, cravată albă), mănuși de culoare închisă. Doamnele purtau veșminte din mătase neagră, diamante și mănuși de culoare închisă. Militarii și funcționarii civili în uniformă aveau doliu numai la sabie.

La marele doliu, bărbați purtau de asemenea haine negre (frac, cravată albă), mănuși negre și doliu la pălărie. Nu se purtau decorații. Doamnele în costum de mare doliu aveau veșminte din lână neagră, giuvaere negre, mănuși negre. Militarii purtau doliu la sabie și la braț. Funcționarii civili în uniformă aveau doliu la spadă și la braț, cocarda, galonul pălăriei de asemenea avea doliu și purtau mănuși negre².

În anul 1874 Curtea României se va afla în doliu. La 28 martie, singurul copil al lui Carol I și al Elisabetei, Principesa Maria a decedat. Pe 29 martie, a fost înmormântată în apropierea Bisericii Cotroceni, lângă Azilul Elena Doamna³. Funerariile au avut loc în mijlocul unei numeroase asistențe⁴. În sunetul clopotelor și în zgomotul tunurilor, sicriul înconjurat de 12 eleve ale azilului Elena Doamna era urmat de Casa Civilă și Militară, de Miniștrii, de Înaltele Corpuri Legiuitoare precum și de funcționarii civili și militari. După ce Mitropolitul Primat a oficiat serviciul funebru și, potrivit datinilor

bisericii ortodoxe, a fost vărsat vinul și untdelemnul, corpul neînsuflețit al Principesei a fost coborât în mormânt.

România a cunoscut mare doliu, la moartea lui Regelui Carol I în septembrie 1914.

Starea de sănătate a bătrânului rege se înrăutățise în ultimii săi doi ani de viață. Hotărârea Consiliului de coroană de la Sinaia din august 1914 privind neutralitatea României îl marcase profund pe Rege. Acesta nu pierdea ocazia să-și manifeste pregnant nemulțumirea față de atitudinea ostilă pe care clasa politică românească o afișa față de Germania. Cu francezii învingători pe Marna și cu rușii la porțile Ungariei însăși păstrarea neutralității pentru România devenise din ce în ce mai dificilă. Mare parte din clasa politică românească cerea intrarea de partea Antantei; victoria de la Marna a francezilor provocând românilor un mare entuziasm. În aceste condiții domnia Regelui Carol devenise foarte grea.

Când se ivea problema intrării României în război de partea Antantei, Regele amenința cu abdicarea, Prințul moștenitor Ferdinand renunța și el la tron, doar viitoarea Regina Maria împreună cu copii, spunea că chiar dacă vor deveni persoane particulare, nu vor părăsi România.

De altfel de la Consiliul de Coroană și până la moartea sa Regele primea foarte puțină lume în audiență, societatea și clasa politică românească sancționând acest fapt. Presa, la rândul ei, devenea din ce în ce mai agresivă, mergând până la caricaturizarea familiei regale. De toate acestea Regele Carol era foarte afectat: „Nu dormea nopți întregi, slăbea, era un chin fără de ieșire. Toate îl dureau, îl durea pe el obișnuit de atâția ani numai cu adulațiuni, îl durea izbucnirea țării împotriva lui, îl dureau sfâșierile din sânul familiei sale până atunci atât de disciplinată, îl dureau toate presiunile miniștrilor Puterilor Centrale în care vedea mereu ascunsă, în formule politicoase, învinuirea intimă de trădare, îl durea răzvrătirea oamenilor politici până ieri atât de supuși

voinței sale atotputernice. Era lovit în afecțiunile, în iluziile, în ambițiile lui, în totul⁵.

Pentru unii moartea bătrânului Rege a venit ca o ușurare, ca o limpezire a situației.

În zorii zilei de 27 septembrie/10 octombrie 1914 la Sinaia, Regele Carol I a trecut în neființă. A avut parte de o moarte ușoară, cu o seară înainte nimeni nu se gândise la acest sfârșit, se pare că fusese chiar „excepțional de ager și bine dispus⁶”.

Două probleme se impuneau acum: urcarea pe tron a lui Ferdinand și a Mariei și înmormântarea marelui Rege.

A doua zi după moartea suveranului duminică 28 septembrie noul Rege Ferdinand a depus jurământul înaintea Corpurilor Legiuitoare convocate de urgență. La Cameră noua familie regală a fost primită cu entuziasm. De la Cameră s-a mers la Mitropolie unde Mitropolitul Conon a oficiat un Te-Deum. Ceremonialul s-a încheiat la Palat unde Regele Ferdinand, Regina Maria și Principele Moștenitor Carol au fost salutați în noua lor calitate.

În tot acest timp România se pregătea de grandioase funeralii. La Castelul Peleş, marea și splendida sală maură era cernită. Regele Carol, îmbălsămat de doctorul Minovici era îmbrăcat în uniformă de general în mică ținută, cu „Steaua României”, Crucea de Hohenzollern și decorațiile de război pe piept după voința sa exprimată în testament⁷ (Testamentul datează din 14/26 februarie 1899, cu un codicil scris și iscălit în decembrie 1911). Sicriul se afla în aula Castelului așezat pe catafalc între troiene de flori. La cap îi ardeau lumânări în sfeșnice, iar candelarele ardeau de jur împrejur. Patru aghiotanți regali, în mare doliu erau de gardă lângă corpul Regelui defunct cu săbiile trase. Chipiul defunctului era așezat lângă cap în dreapta. La picioare lângă sicriu, pe o pernă de mătase erau așezate bastonul de mareșal oferit de Împăratul Germaniei Wilhelm în 1909 și bastonul de mareșal oferit de Țarul Rusiei Nicolae al II-lea în 1912. Mai jos pe o masă sta spada și alături de ea coroana din oțel⁸.

Luni 29 septembrie Carol I urma să părăsească Castelul Peleş. A avut loc oficierea unui serviciu religios unde au participat înaltele oficialități alături de Regina văduvă, de Regina Maria și Regele Ferdinand. S-a format un cortegiu. Sicriul din stejar, îmbrăcat în catifea purpurie acoperit cu capacul, peste care se așezase chipiul regelui era așezat pe un afet de tun din regimentul 19 artilerie, tras de 6 cai și acoperit cu pânza steagului care fluturase deasupra Castelului Peleş. Generalul Robescu ducea în fruntea cortegiului spada Regelui, generalul Peticari – coroana din oțel, iar generalul Iarca cele două bastoane de mareșal⁹. O lume imensă asista.

La sosirea în București, la gara Mogoșoaia, foarte mulți bucureșteni au ieșit să întâmpine rămășițele pământești ale Regelui Carol: „trăsuri, tramvae, automobile, valuri de pietoni, toate aveau aceeași ținută și autoritățile au avut mult de lucru, ca să păstreze ordinea impusă într-o atare împrejurare“¹⁰.

Erau ofițeri în mare ținută, diplomați în uniforme strălucitoare, înalți funcționari în ținută de doliu, magistrați în robe roșii și negre, doamne în doliu mare alături de bucureșteni obișnuiți.

Capitala avea o înfățișare solemnă. Edificiile publice erau cernite. Palatul Regal era îngropat într-un doliu adânc. Grilajele palatului erau acoperite cu postav negru, prins cu panglici tricolore. Balcoanele erau și ele cernite. Sala tronului unde se afla catafalcul regal era împodobită cu flori naturale și brad. După oficierea serviciilor religioase de către arhiepiscopul catolic Netzhammer și de cel ortodox, publicului i-a fost îngăduit să defileze prin fața marelui rege.

Zile de-a rândul mii de oameni au trecut pe la Palat pentru a aduce un ultim omagiu Regelui Carol „corpul meu va fi expus în sala tronului – scria Regele Carol în testament, înconjurat de flori și verdeață. Rog foarte mult să nu fie cunune, afară de câteva de flori naturale, și aceasta numai când înmormântarea mea va fi în lunile florilor, altmintrelea vor fi numai ramuri de brazi. Coroana de oțel, făurită dintr-un tun luat pe câmpul de luptă și stropit cu sângele vitejilor mei ostași, trebuie să fie depusă lângă mine, purtată până la cel

din urmă locaș al meu și readusă atunci la palat. Sicriul meu, închis, va fi pus pe afetul unui tun biruit (dacă se poate) la Plevna și tras de șase cai din grajdurile mele, fără văluri negre. Toate steagurile care au fâlfâit pe câmpurile de bătaie, vor fi purtate înaintea și în urma sicriului meu, ca semn că scumpa mea armată a jurat credință steagului său și șefului său suprem, care, prin voința lui Dumnezeu nu mai este în mijlocul credincioșilor săi ostași ... Doresc ca corpul meu să fie îngropat lângă biserica Curței-de-Argeș, reclădită de mine și care poate deveni mormântul dinastiei române; însă când Capitala Regatului va cere, ca cenușele mele să rămână în mijlocul iubiților mei bucureșteni atunci înmormântarea la Curtea de Argeș va fi provizorie, până ce se va clădi un mausoleum pe o înălțime împrejurul orașului¹¹.

A venit și ziua când conform voinței Regelui acesta urma să fie înmormântat la Curtea de Argeș. În ziua de 2/15 octombrie, după oficierea serviciilor religioase catolic și ortodox, sicriul regal ridicat de pe catafalc și purtat pe umeri de aghiotanți, de dr. Mamulea și de Al. Tzigara-Samurcaș a fost depus pe un afet de tun și s-a îndreptat spre gară. În acel moment s-au tras 101 lovituri de tun, iar clopotele tuturor bisericilor din Capitală au început să bată. Cortegiul a pornit de la Palatul Regal în jurul orei 10 dimineața și avea următoarea ordine: Prefectul Poliției Capitalei, un escadron din regimentul de escortă Regală, corurile, clerul, veteranii războiului de independență, drapelele corpurilor de trupă care au luat parte la 1877-1878, spada Regelui Carol, purtată de un general de divizie și alți doi generali, coroana din oțel purtată de asemenea de un general de divizie însoțit de doi generali, carul mortuar tras de 6 cai, Președinția Consiliului de miniștri, Președintele Corpurilor Legiuitoare, Primul Președinte al Înaltei Curți de Casație și Justiție, Regele, Principele Carol Moștenitorul Tronului și Principele Nicolae alături de alți înalți demnitari. Toate persoanele care au luat parte la cortegiul de la Palatul Regal spre gară se vor regăsi și la Curtea de Argeș.

Pe drum trenul mortuar nu s-a oprit decât la Titu, Golești și Pitești.

Ajuns la Curtea de Argeș, cortegiul va părăsi gara, va trece pe strada Negru Vodă, pe bulevardul Carol I și se va îndrepta spre Mânăstire. Aici, după oficierea serviciului divin, sicriul regal înfășurat în drapelul țării va fi coborât în cripta din interiorul bisericii în prezența Regelui și a Reginei, a familiei regale, a membrilor Sfântului Sinod și a altor oficialități.

Regina văduvă n-a asistat la înmormântare și de asemenea nici un reprezentant al țărilor vecine deși mulți dintre ei își anunțaseră sosirea.

O mulțime impresionantă de țărani ce dorea să pătrundă în biserică spre a aduce un ultim omagiu suveranului a fost cu greu sfătuită să rămână în afara lăcașului. După ce sicriul a fost coborât, ușile bisericii s-au deschis și cei rămași pe treptele mânăstirii au putut intra să se roage la mormânt.

În toată țara au avut loc solemnități.

În acele zile de mare doliu, numeroase personalități din străinătate au trimis condoleanțe României¹². Contele Istvan Tisza declara următoarele cu privire la moartea Regelui Carol: „România a pierdut în regele Carol un mare domnitor. Europa un bărbat de stat înțelept, iar monarhia noastră un amic devotat. El a fost acela care a vegheat la leagănul României, peste viața națiunii eliberate și peste noul stat tânăr creat de dânsul“¹³.

Presa vremii, într-un glas, indiferent de culoarea politică a adus și ea un omagiu Regelui dispărut: „Oricât timp va trece amintirea lui Carol I nu se va șterge; dimpotrivă meritele lui vor apărea mai luminoase și istoria îl va așeza printre cei mai mari și mai străluciți Domnitori ai românilor“¹⁴.

Și cum moartea este parte din viață, ar trebui să devină doar ieșirea discretă însă demnă din scenă-spunea Philippe Aries¹⁵, doar că viața unui suveran ca și moartea de altfel, nu le aparțin numai lor.

Note:

1. Theodor Văcărescu, *Ceremonialulu Curței Domnesci a României...*, p. 69-71.
2. *Ibidem*, p. 69-71.
3. *Istoria Cotrocenilor în documente (sec. XVII-XX)*, București, Muzeul Național Cotroceni, Edit. Sigma, 2001, p. 228.
4. Vezi, *Memoriile Regelui Carol I al României...*, vol. VII, p. 63; Theodor Văcărescu, *Ceremonialulu Curței Domnesci a României...*, p. 108-109.
5. I.G. Duca, *op. cit.*, p. 88.
6. Regina Elisabeta „așezată pe un scaun lângă soțul ei, învăluită în negru și înconjurată de multe doamne îmbrăcate, povestea cum murise unchiul pe neașteptate în brațele ei ... pentru el o moarte minunat de lină, dar pentru ea o îngrozitoare zguduire“ (*Maria, Regina României, op. cit.*, vol. II, p. 370).
7. Vezi Testamentul Regelui Carol I publicat în Al. Tzigara - Samurcaș, *Memorii*, vol. 2, p. 70.
8. „Universul“, miercuri 1 octombrie 1914.
9. *Ibidem*, miercuri 1 octombrie 1914.
10. *Ibidem*, miercuri 1 octombrie 1914.
11. Al. Tzigara—Samurcaș, *Memorii*, vol. 2, p. 71-72.
12. Într-o telegramă adresată Reginei văduve Elisabeta, Împăratul Austro—Ungariei Franz—Iosef își exprima regretul față de dispariția Regelui Carol: „Știrea morții regelui, scumpul tău soț, m-a mișcat adânc. Plâng din toată inima pierderea acestui scump amic care-mi era atât de aproape și iau parte din toată inima la durerea ta a cărei intensitate o înțeleg. Dumnezeu să te păzească și să te mângâie în aceste ceasuri grele“ („Universul“, miercuri 1 octombrie 1914).
13. *Ibidem*, miercuri 1 octombrie 1914.
14. *Ibidem*, vineri, 3 octombrie 1914.
15. Philippe Aries, *Omul în fața morții*, București, 1996.

Epilog

Ani de-a rândul (mai auzim și azi) s-a vorbit de integrarea României în Europa. Analizând viața la curtea Regelui Carol I, putem desprinde ideea că România la sfârșitul secolului al XIX-lea și la începutul secolului al XX-lea nu se putea afla decât în Europa. Prin venirea lui Carol I pe tronul țării în 1866, eticheta caselor princiere europene și implicit modul de viață european au pătruns în România, după secole de încărcătură orientală. Întâlnim mari schimbări în special în lumea citadină, o interesantă mutație în viața cotidiană a elitei românești. Nu de puține ori s-a imputat familiei regale că a impus în entourageul său, un stil german. Desigur multe caracteristici ale vieții de la curte erau de tradiție germană¹. Dar românii considerau că legitimitatea națiunii române nu putea veni decât dinspre Occident, acolo România începea să-și caute reperatele. Rolul Occidentului a fost complex în formarea României moderne, fiind o sursă de inspirație și în plan instituțional. Nu întotdeauna modelul adaptat s-a potrivit, nu întotdeauna a reușit, dar în acea perioadă s-au desfășurat mari acte naționale: independența statului, proclamarea regatului. Am observat cum serbările încoronării din 10 mai 1881, au constituit unul dintre marile momente de triumf ale Regelui. România avea de acum stabilitate politică în comparație cu statele vecine. Prin originea sa, prin legăturile sale de rudenie, prin tot ceea ce a întreprins Carol I a legitimat România pe plan internațional. Nu a înșelat speranțele românilor și a reușit să lase moștenire o Românie puternică. România putea privi viitorul cu încredere, putea spera la un destin fericit, fiind pregătită pentru progresele pe care le va înregistra în perioada interbelică. Instituțiile statului funcționau, nivelul de viață creștea, imaginea României începea să capete noi dimensiuni în exterior.

Note:

1. Iată ce-i mărturisea Regele Carol I lui Paul Lindenberg într-o discuție purtată în anii premergători primului război mondial: „Într-un anumit sens, eu am fost și un pionier german în regiunea Dunării de Jos și m-am străduit în permanență să întretin cele mai bune relații cu Germania. Firește, am avut de întâmpinat adesea mari dificultăți în acest sens“. (Klaus, Heitmann, *Oglinzi paralele*, București, 1996). La rândul său, Regina Elisabeta a simțit toată viața dependența față de lumea germană după chiar spusele sale: „Nu poți deveni de azi pe mâine o prințesă orientală, care domnește peste un popor de rasă latină. Nu, în străfundurile cele mai adânci ale inimii rămâi mereu o fiică a Renaniei, un copil al sălbaticei naturi din Munții Alpi“. (Ibidem, p. 108).

Anexa 1

**Raport consular belgian din 1866
despre caracterul și moravurile românilor.
Al consulului general al Belgiei la București,
Jacques Poumay, către ministrul de externe
Charles Rogier**

Consulatul General al Belgiei
în Principatele Unite
ale Munteniei și Moldovei
nr. 687

București 22 [februarie]/ 6 martie 1866

Domnule ministru,

În circumstanțele actuale, excelența voastră va găsi probabil un interes să citească rezumatul următor asupra moravurilor și caracterului; timpul de 16 ani printre ei mi-a permis să-i studiez și să le pot judeca păcatele bunele și rele.

Pentru a judeca echitabil și într-o manieră completă caracterul românilor, a trebuit să stabilesc de la început o profundă distincție între oamenii vechiului regim și cei noi. Oamenii trecutului sunt supuși aservirii, dar în același timp au o bonomie patriarhală care-i face indulgenți față de ceilalți, așa cum ar dori să fie tratați și ei. Acești indivizi aproape au dispărut, au rămas doar câțiva ca niște ruine. Nu voi insista mai mult asupra acestei chestiuni.

Cei din noua generație au un caracter complex pe care voi încerca să-l redau cât mai exact, cât mai departe de denigrare, dar și de apologie.

Înainte de toate se observă că sentimentul religios este complet absent din sufletele lor: ei țin de religia greacă-ortodoxă, religie exterioară, privată de predică și învățătură teologică, bazându-se în special pe practici puerile, la care oamenii țin foarte mult, îmbinându-le

cu o mare libertate în moravuri, de fapt o mascaradă ridicolă. Clerul, cu câteva excepții, este în general neinstruit. Înaltul cler iubește intrigă; clerul de jos este ignorant, dominat de o toleranță excesivă, care ar fi o virtute, dacă n-ar fi indiferență.

Familia nu există în România. Posibilitatea divorțului prea lejer face din căsătorie un concubinaj mai mult sau mai puțin lung. Mai ales în Moldova acest fapt s-a răspândit ca o plagă, astfel că fiecare familie are copii din diverse legături.

Educația maternă nu este posibilă fără existența mamei. Crescuți cu lipsa dragostei de mamă, copiii aduc în societate un scepticism a cărui consecință imediată este o relaxare a moravurilor înspăimântătoare.

Românii își iubesc patria, vorbesc mult de aceasta și sunt emoționați. Literatura lor se bazează pe acest sentiment, dar și pe dragoste, și poate că imaginația lor are mai mare importanță decât sufletul. Cred în același timp că românii, conduși de acest patriotism, pot face foarte mult pentru viitorul lor.

Românii sunt inteligenți, pricep repede și au spirit ascuțit. Ei preferă să studieze Dreptul, pentru că le satisface un dublu instinct: finețea în argumentație și elocvența. Numeroasele procese fac meseria foarte profitabilă. Întâlnim foarte mulți doctori în drept la români, decât la celelalte popare din Europa. Cei mai mulți au făcut studiile la Paris.

Ei citesc cu interes istorie, dar mai ales pentru a-și satisface o curiozitate copilărească. Preferă istoria contemporană, mai ales partea anecdotică a acestei istorii. Adoră pamfletele, istoria alcovului. Păcatele celor mari sunt o absolvire pentru cei mici. Sunt și câțiva istorici erudiți, care au adunat o cantitate imensă de documente, dar fără să le ordoneze; mulțumiți că și-au strâns materialele, îi lasă pe alții să le coodoneze.

În filosofie iubesc argumentările sofisticate, dar nu se neliniștesc de marile probleme religioase și sociale. Toți au citit viața lui Iisus de Renan, dar nici unul nu l-a citi pe Straus. În literatură le plac romanele, de preferință cele de dragoste și cele care privesc moravurile

lumii interlope. Numele de Alexandre Dumas-fiul, Henri Murger, Edmond About sunt familiare românilor; îi cunosc foarte puțin sau chiar deloc pe Walter Scott și Fenimore Cooper.

Științele exacte sunt urmate de tineri, dar în general studenții nu se îndreaptă spre acestea.

Problemele politice îi preocupă la cel mai înalt nivel. De zece ani românii nu scriu decât articole pentru jurnale, iar când aceste articole nu aparțin personalităților se vede lipsa de experiență.

Românii au o ușurință pentru studiul limbilor. Toți vorbesc cu eleganță franceza, care este limba saloanelor, dar mai vorbesc și greaca, care a fost cu predilecție limba boierilor, germana, engleza, italiana și mai rar rusa.

Artele sunt puțin dezvoltate. În muzică Verdi este cel preferat. Melodiile naționale sunt foarte melancolice.

Pictura nu a fost până în prezent decât o imitație a formelor rigide din școala bizantină. Câțiva tineri au studiat în Franța și în Italia. Rafael și Ingres sunt pictorii lor preferați.

Sculptura nu există. Arhitectura este într-o fază incipientă. Plăcutul se întâlnește câteodată, frumosul niciodată.

Teatrul trăiește din imitații sau din simple traduceri. Câteva piese originale sunt destul de interesante, dar se exagerează cu sentimentul patriotic, dus la extrem, spiritul locului fiind împins până la grotesc.

Imaginația românilor este vie și schimbătoare, toți sunt poeți, se înflăcărează repede, dar totul este de suprafață.

Se entuziasmează ușor, dar se întristează la fel de repede. O vorbă bună îi încurajează, iar speranța îi poate conduce foarte departe. Sensibilitatea seamănă imaginației lor. Iubesc puternic, dar și uită foarte repede. La ei nimic nu durează, nu țin minte nici binele, nici răul. Nu sunt răzbunători, dar nici recunoscători. Nu sunt prea amabili.

Au un caracter adaptabil care ajută în formarea unui popor. Un om inteligent, onest și energic (sunt necesare cele trei condiții) poate veni să creeze o națiune. va trebui să dea dovadă românilor de puritate

și de cinste mai ales. Ei imită foarte repede. Venite de sus, aceste calități vor fi cu siguranță urmate. Ca și copiii, românii au sentimentul dreptății, chiar dacă nu-l practică. Când suveranul și cei din jurul lui sunt modele morale, influența va fi imensă.

Românii sunt leneși și cheltuitori. La bărbați pasiunea jocului, iar la femei prostituția le procură bani fără muncă. Ei sunt excesiv de vanitoși, iar dacă le flatăm vanitatea, moravurile lor vor cunoaște o profundă transformare.

La români găsim foarte multe vicii, fără a spune că au instincte rele. Un sistem bun de educație va putea să le asigure un viitor bun generațiilor viitoare.

Vă rog să agreeți, Domnule Ministru, cele mai respectuoase considerații pe care am onoarea să le prezint Excelenței Voastre, umilul și supusul dumneavoastră servitor.

Jacques Poumay

Excelenței sale, Domnului Charles Rogier, Ministrul Afacerilor Externe.

(Valeriu Stan, „Revista istorică“, serie nouă, tomul III, 1992, 11-12 noiembrie-decembrie, p. 1199-1201)

**Proclamația Principelui Carol I
din 11 (23) Maiu 1866**

Români,

În destinurile omenеști nu este o datorie mai nobilă decât aceea de a fi chemat a mântuirea drepturile unei națiunii și a consolida libertățile ei.

O misiune așa de însemnată M-a decis să părăsesc fără preget o pozițiune independentă, familia și țara, de cari am fost legat prin legămintele și suvenirile cele mai sacre, pentru a urma apelul vostru.

Primirea plebiscitului, care a pus pe capul meu Coroana lui Ștefan cel Mare și a lui Mihai Viteazul, Îmi impune o mare răspundere. Sper însă că-Mi va fi dat, cu ajutorul lui Dumnezeu și cu un întreg devotament, a asigura noiei mele patrii o existență fericită și demnă de trecutul ei.

Români! Sunt al vostru din toată și din tot sufletul. Puteți să vă întemeiați pe Mine în orice timp, precum Eu Mă întemeiez pe voi.

Dată în capitala Noastră București, în 11 Maiu, 1866.

Carol.

(Regele Carol I al României, *Cuvântări și Scrisori*, Tomul I, 1866-1877, București, Inst. de Arte Grafice Carol Gobl, 1909, p.17).

Anexa 3

**Răspuns al Principelui Carol I dat
Baronului Eder, Agent și Consul general
al Austriei, la prezentarea scrisorilor de acreditare
21 Februarie (5 Martie) 1867**

Domnule Agent și Consul general,

Sunt fericit a primi prin mijlocirea D-voastre asigurarea simțimintelor binevoitoare, cari insuflă pe Maiestatea Sa Apostolică pentru România.

Sper ca legăturile de amicitie, cari au existat totdeauna între amândouă țările, se vor strânge mai mult în viitor și că Austria va vedea o garanție de securitate în ordinea de lucruri stabilită și regulată de acum înainte pe țărmurile Dunării-de-jos.

**Răspuns al Principelui Carol I dat
Baronului de Offenberg, Consul general
al Rusiei, la prezentarea scrisorilor de acreditare
29 Martie (10 Aprilie) 1867**

Domnule Consul general,

Cu o vie satisfacțiune și cu o osebită plăcere primesc scrisorile prin care sunteți acreditat pe lângă persoana Mea în calitate de Agent și Consul general al Maiestății Sale Împăratului Rusiei. Sunt fericit a gândi la legămintele de amicitie și de bune relațiuni, cari au existat în tot timpul între ambele țări. Ele se vor strânge încă mai mult în viitor, și mă felicitez că Maiestatea Sa Împăratul a ales, pentru a-L reprezenta, pe un bărbat de meritul D-voastre.

(Regele Carol I al României, *Cuvântări și Scrisori*, Tomul I, 1866-1877, București, Inst. de Arte Grafice Carol Gobl, 1909, p.71-72).

**Ordin de zi către armată
10 (22) Maiu 1880**

Ofițeri, subofițeri, caporali și soldați,

Ziua de 10 Maiu este îndoit scumpă inimii Mele: în această zi am intrat ca Domn în Capitala României, și tot la 10 Maiu țara a devenit independentă, grație eroismului vostru.

Pe cât a fost însă de mare gloria care a încoronat silințele voastre, pe atât este de grea misiunea de a păstra neatins sacrul depozit pus de acum înainte sub scutul patriotismului vostru.

Sunt sigur că veți fi totdeauna pătrunși de înalta misiune ce vă încumbă și că România va găsi pururea cea mai puternică garanție în devotamentul și în îndeplinirea datoriei voastre.

Să trăească România!

Să trăească armata română!

Dat în București, 10 Maiu 1880.

**Toast al Regelui Carol I
la prânzul oferit în sala Teatrului Național
10 (22) Maiu 1880**

Ziua de 10 Maiu fiind o sărbătoare națională, închin cel dintîiu pahar în onorul țerii. Sunt acum trei ani de când România, în împrejurările cele mai grele se declară independentă. Armată și popor luptară cu vitejie și bărbăție și învinseseră în fine tote greutatețile. Lupta aceasta a oțelit și întărit națiunea și astăzi putem privi viitorul cu liniște și încredere, și strigă cu mândrie: Să trăească scumpa noastră patrie de sine stătătoare

(Regele Carol I al României, *Cuvântări și Scrisori*, Tomul II, 1877-1886, București, Inst. de Arte Grafice Carol Gobl, 1909, p.385-387).

**Telegrama Regelui Carol
de răspuns la felicitările
Consiliului de Miniștri
de Anul Nou,**

Sigmaringen, 1 (13) Ianuarie 1893

Domnului Ministru Carp.

București.

Felicitările Consiliului Miniștrilor, concepute în termeni așa de călduroși, Mi-au umplut inima de bucurie. Primiți, pentru D-Vostre și pentru membrii Guvernului, mulțumirile Mele cele mai vii și toate urările cu ocasiunea reînnoirii anului care începe sub auspicii așa de fericite. Opera, căreia Mi-am devotat viața, găsesc astăzi o nouă consacrațiune de a vedea asigurat viitorul scumpei noastre Români.

Carol.

(1866-1896 Trei-deci de ani de domnie ai Regelui Carol I. Cuvântări și acte, vol. II 1881-1896, București, Institutul de arte grafice „Carol Gobl”, 1897, p.345).

BIBLIOGRAFIE GENERALĂ

- Argetoianu, Constantin, *Pentru cei de mâine. Amintiri din vremea celor de ieri*, vol I. București, Edit. Humanitas, 1991.
- Badea, Păun, Gabriel, *Carmen Sylva, uimitoarea Regină Elisabeta a României*, București, Edit. Humanitas, 2003.
- Banciu, Angela, *Istoria vieții constituționale în România (1866-1991)*, București, 1996.
- Bengescu, George, *Carmen Sylva intime*, 1903, Bruxelles.
- Bilciurescu, Victor, *București și bucureșteni de ieri și de azi*, ed. reeditată, București, Edit. Paideia 2003.
- ...*Biserica Episcopală a Mănăstirii Curtea de Argeș restaurată în d zilele M.S. Regelui Carol I sfințită din nou în ziua de 12 octombrie 1886*, volum comemorativ.
- Bulei, Ion, *9 mai, 10 mai ...*, în „Magazin istoric“, nr. 5, mai 1997.
- Idem; Mamina, Ion, *Guverne și guvernanți 1866-1916*, București, Edit. Silex, 1994.
- Cantemir, Dimitrie, *Descriptio Moldaviae*, București, Edit. Academiei R.S.R., 1973.
- Carol I al României, *Jurnal*, vol.I, 1881-1887, Iași, Edit. Polirom, 2007.
- Cazimir, Ștefan, *Alfabetul de tranziție*, București, Edit. Cartea Românească, 1986.
- Cămărășescu, Zoe, *Amintiri*, București, Edit. Vitruviu.
- Costescu, George, *Bucureștii Vechiului Regat*, București, Edit. „Universul“, 1944.
- Cristescu, Sorin, *Carol I Corespondența Personală (1878-1912)*, București, Edit. Tritonic, 2005.
- Damé, Frederic, *Bucarest en 1906*, Socec et e^{ie} Editeurs, 1907.
- Damean, Sorin Liviu, *Carol I al României 1866 - 1881*, vol. I, București, Edit. Paideia, 2000.
- Djuvara, Neagu, *Intre Orient și Occident. Țările Române la începutul epocii moderne*, București, Edit. Humanitas, 1995.

- Duca I.G., *Memorii*, vol. I, Neutralitatea. Partea I (1914 - 1915), București, Edit. Expres, 1992.
- Durandin, Catherine, *Istoria Românilor*, Iași, Institutul European, 1998.
- Henry, Paul, *L'abdication du prince Cuza et l'avènement de la dynastie de Hohenzollern au trône de Roumanie*, Paris, 1930.
- Hitchins, Keith, *România 1866 - 1947*, București, Edit. Humanitas, 1994.
- Iftimi, Sorin, *Izvoade privitoare la întocmirea alaiurilor de ceremonie la începutul veacului XIX în „Cercetări istorice“*, XVIII-XIX, 1999-2001, Iași, 2002.
- Idem, *Ceremoniile Curții Domnești la Crăciun, Anul Nou și Bobotează (sec. XVII-XIX) în Spectacolul public între tradiție și modernitate Sărbători, ceremonialuri, pelerinaje și suplicii*, București, Institutul Cultural Român, 2007.
- ...*Instituții feudale din Țările Române*, Dicționar, Edit., Acad. R.S.R., București, 1988.
- Ion, Narcis Dorin, *Castele, palate și conace din România*, vol I, București, Edit. Fundației Culturale Române, 2003.
- Ionescu, Adrian Silvan, *Fotografie și costum în secolul al XIX-lea românesc*, supliment al revistei „Transilvania“, nr. 3 - 4, 1995.
- Idem, *Moda românească 1790 - 1850. Între Stambul și Paris*, București, Edit. Maiko, 2001.
- Idem, *Modă și societate urbană*, București, Edit. Paideia, 2006.
- Ioniță, Maria-Magdalena, *Casa Capșa în competiții interne și internaționale din a doua jumătate a secolului al XIX-lea în „Muzeul de Istorie a României“*, IX, București, 1997, p.39-43.
- Idem, *Bucureștii în ajunul Jubileului din anul 1906 în „Muzeul Național“*, X, București, 1998, Muzeul Național de Istorie a României.
- Idem, *Casa și familia Capșa în România Modernă 1852 - 1950*, București, Edit. Publimpress, 2000.
- Iorga, Nicolae, *Byzance après Byzance*, București, 1935.
- ...*Istoria Cotrocenilor în documentele (sec. XVII - XX)*, București, Muzeul Național Cotroceni, Edit. Sigma, 2001.

- Kremnitz, Mite, *Regele Carol al României. Un simbol al vieții*, București, Edit. Stabilimentului de arte grafice Universală, 1903.
- ...*La Roumanie 1866 - 1906*, Bucarest, Imprimerie Socec et Cie, Soc. Anonyme, 1907.
- Lindenberg, Paul, *Charles Ier Roi de Roumanie*, Paris, Librairie H. Le Soudier, 1913.
- Maria, Regina României, *Povestea vieții mele*, vol. I-II, ed. a III-a, Iași, Edit. Moldova, 1990-1991.
- Marsillac, Ulysse de, *Bucureștiul în veacul al XIX-lea*, ed. reeditată, București, Edit. Meridiane, 1999.
- Memoriile Regelui Carol I al României (ale unui martor ocular)*, vol. I, București, Edit. Tipografiei Ziarului Universul.
- Montesquiou, Léon de, *Notes sur La Roumanie*, Paris, Nouvelle Librairie Nationale, 1914.
- Morand, Paul, *Bucarest*, Paris, Peon, 1935.
- Moscu, Emanoil Hagi, *București. Amintirile unui oraș. Ziduri vechi. Ființe dispărute*, București, Edit. Fundației Culturale Române, 1995.
- Păun, Radu G., *Sărbătoare publică și propagandă în Țările Române. Strategiile gestului și cuvântului 1678-1821 în Sud-estul și contextul european*, Buletin III, 1994, p. 29-45 și SECE, 1995, 4.
- Regele Carol I al României, *Cuvântări și Scrisori*, Tomul I, 1866-1877, Tomul II, 1877-1886, Tomul III, 1887-1909, București, Inst. de Arte Grafice Carol Gobl, 1909.
- ...*România în timpul domniei glorioase a lui Carol I întemeietorul Regatului Român 1866 - 1914*, București, Institutul de Arte Grafice C. Sfetea.
- Samurcaș, Al. Tzigara, *Fundația Universitară Carol I în „Boabe de grâu“ nr. 6 anul III, iunie 1932*.
- Idem, *Memorii*, vol. 2 (1910 - 1918), București, Edit. „Grai și suflet“ - „Cultura Națională“, 1999.
- Scheffer, Robert, *Orient Regal. Cinci ani la curtea României*, ed. reeditată, București, Edit. Saeculum I.O., Edit. Vestala, 1997.
- Scurtu, Ioan, *Carol I*, București, Edit. Enciclopedică, 2001.
- Ștefănescu, Codrin; Dragomir, Silviu, *Familia Regală în vechi cărți poștale ilustrate*, București, Edit. Arvin Press, 2007.

- Tomescu, Dorina, *Aspecte ale ceremonialului de la Curtea Regală în timplu lui Carol I* în „România Liberă“, 26 mai 2001.
- 1866-1896 *Trei-deci de ani de domnie ai Regelui Carol I. Cuvântări și acte*, vol I, 1866-1880 vol. II 1881-1896, București, Institutul de arte grafice „Carol Gobl“, 1897.
- Urechia, V.A., *Istoria românilor*, VII, p. 56-57 și 478-481.
- Văcărescu, Theodor, *Ceremonialulu Curței Domnesci a României*, Bucuresci, Typographia Curții, MDCCCLXXVI [1876].
- Idem, *Ceremonialulu Curței Regale a României*, Bucuresci, Typographia Curții, [1882].
- Zaharia, Daniela, *Viața cotidiană la Castelul Peleș în vremea lui Carol I (1873-1914)*, în *Ipostaze ale modernizării în Vechiul Regat*, vol.III, editori: Ion Bulei, Alin Ciupală, București, Edit. Universității din București, 2006, p.148-161.

PERIODICE

- „Adevărul“ – 10 septembrie 1896
- „Adevărul“ – 19 septembrie 1896
- „Universul“ – 17 septembrie 1896
- „Universul“ – 18 septembrie 1896
- „Universul“ – 8 aprilie 1909
- „Universul“ – 9 aprilie 1909
- „Universul“ – 11 aprilie 1909
- „Universul“ – 1 octombrie 1914
- „Universul“ – 3 octombrie 1914
- „Boabe de grâu“ – iunie 1932

ARHIVE

DANIC, Fond Casa Regală
Arhiva Muzeului Național Cotroceni
Fond de fotografii: Muzeul Național Cotroceni.

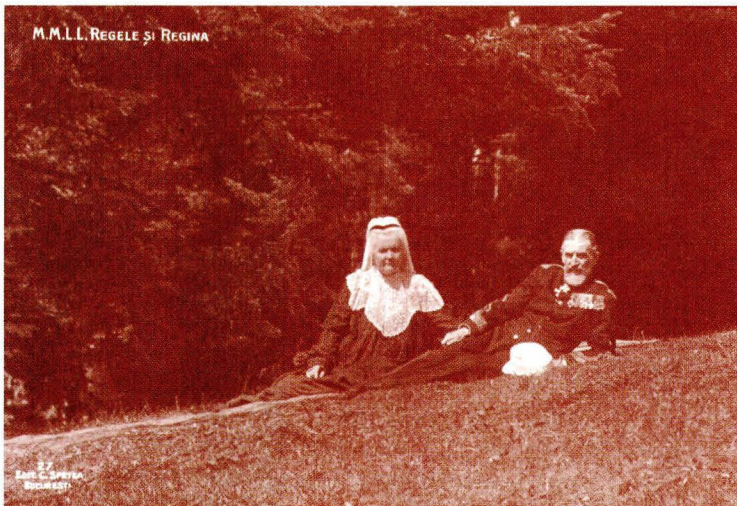
Famiile regală și princiară ale României
Colecția Muzeului Național Cotroceni

Principesa Elisabeta
Colecția Muzeului Național Cotroceni

Principesa Elisabeta și fiica sa Principesa Maria
Colecția Muzeului Național Cotroceni

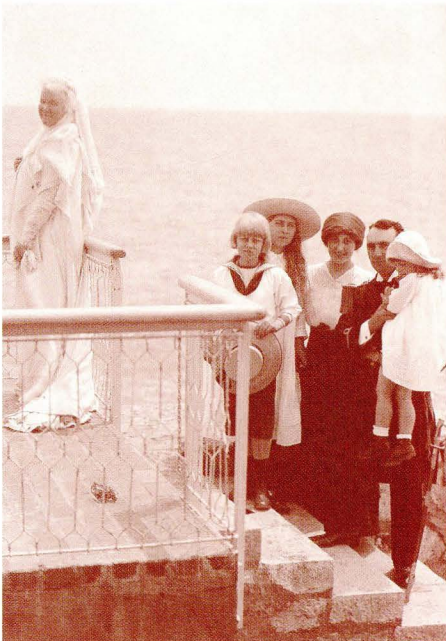

Regele Carol I și Regina Elisabeta la Sinaia
Colecția Muzeului Național Cotroceni

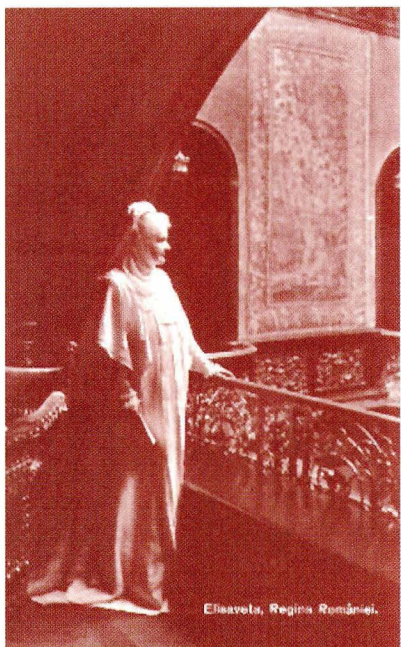
M. S. Regina Elisabeta.

Regina Elisabeta
Colecția Muzeului Național Cotroceni

Regina Elisabeta
Colecția Muzeului Național Cotroceni

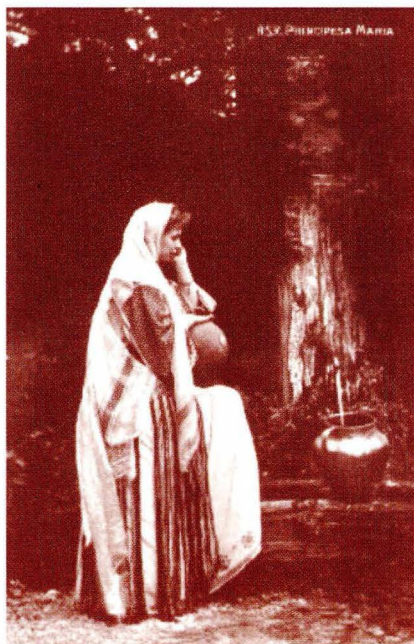

Regina Elisabeta
Colecția Muzeului Național Cotroceni

Principele Ferdinand și Principesa Maria
Colecția Muzeului Național Cotroceni

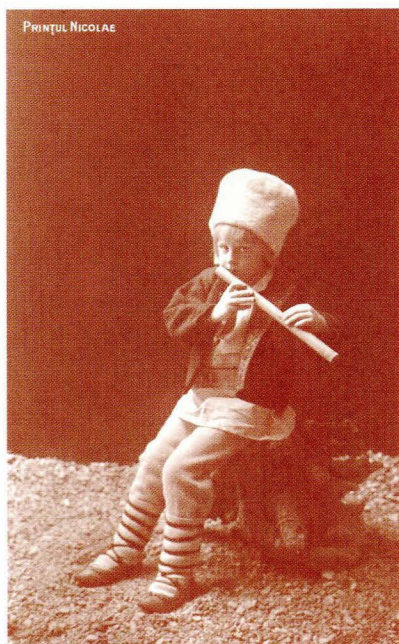
Principesa Maria
Colecția Muzeului Național Cotroceni

Principesa Maria
Colecția Muzeului Național Cotroceni

Principesa Maria
Colecția Muzeului Național Cotroceni

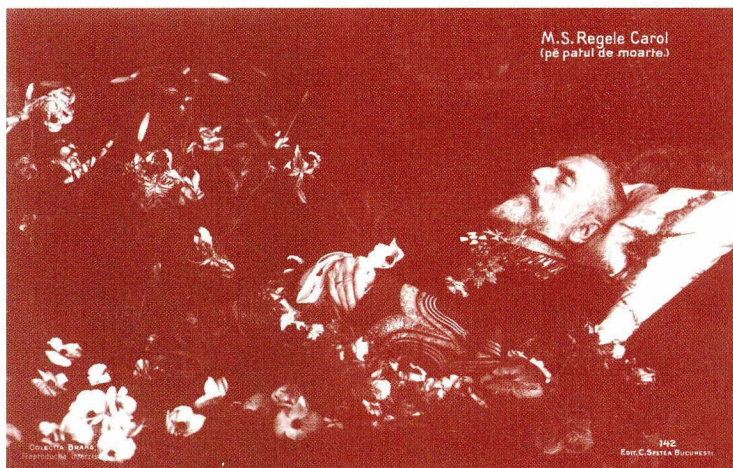
Principele Nicolae
Colecția Muzeului Național Cotroceni

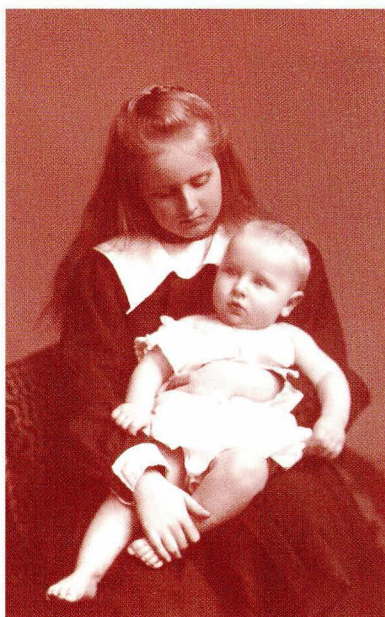
Principele Carol și Prințesa Elisabeta
Colecția Muzeului Național Cotroceni

Prințesa Mărioara
Colecția Muzeului Național Cotroceni

Regele Carol pe patul de moarte
Colecția Muzeului Național Cotroceni

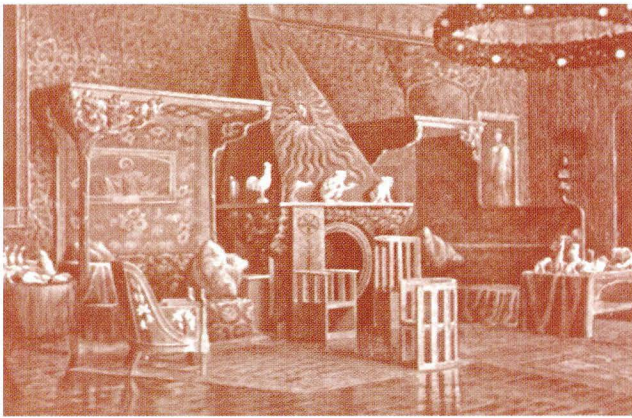
Principesa Elisabeta și Principele Nicolae
Colecția Muzeului Național Cotroceni

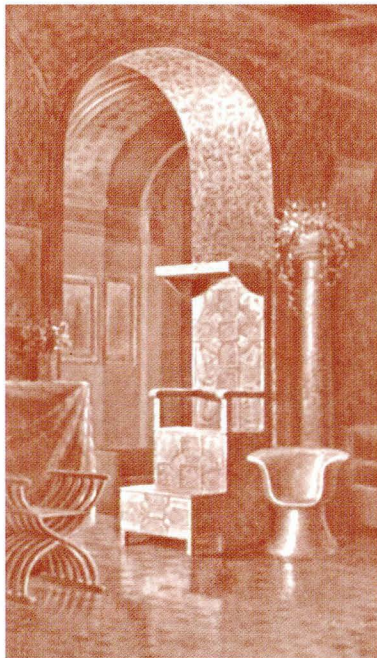
Regina Elisabeta
Colecția Muzeului Național Cotroceni

Palatul Cotroceni
Colecția Muzeului Național Cotroceni

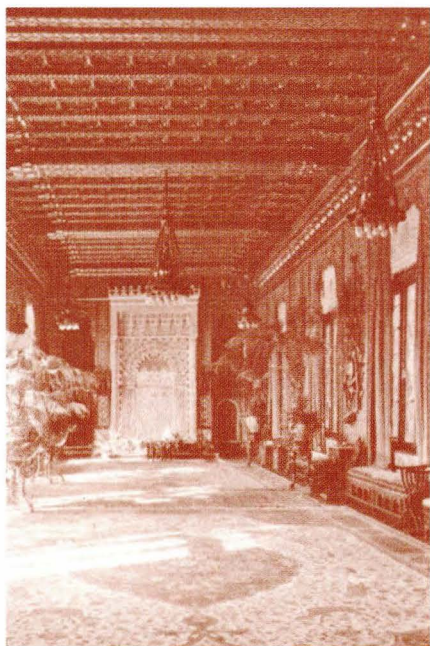
Salonul de Aur, Palatul Cotroceni
Colecția Muzeului Național Cotroceni

Salonul de Aur, Palatul Cotroceni
Colecția Muzeului Național Cotroceni

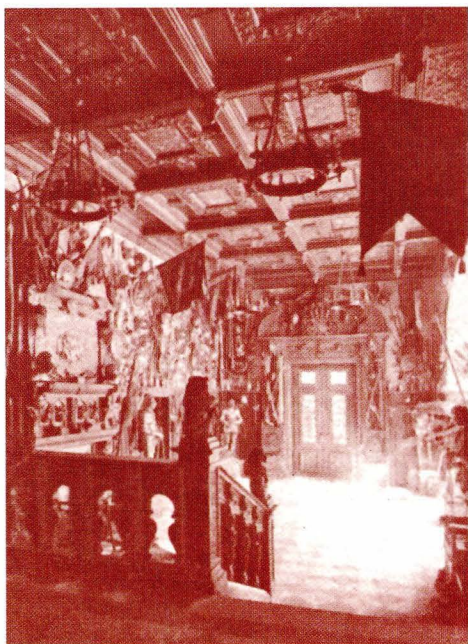

Castelul Peleş
Colecția Muzeului Național Cotroceni

Sala Maură, Castelul Peleş
Colecția Muzeului Național Cotroceni

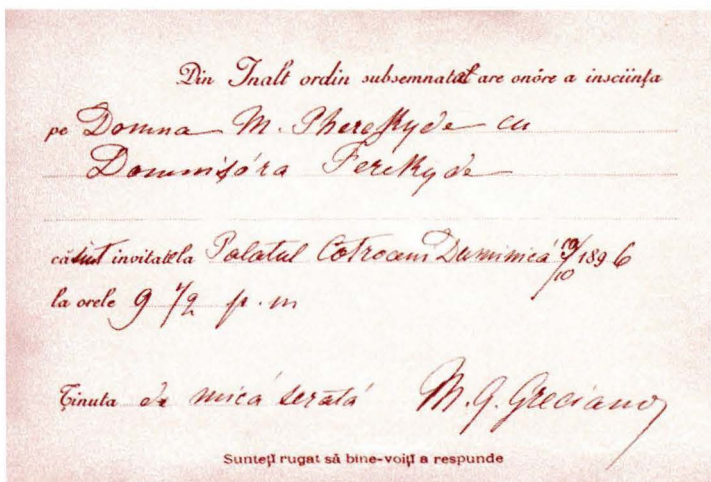
Interior, Castelul Peleş
Colecția Muzeului Național Cotroceni

Sala de arme, Castelul Peleş
Colecția Muzeului Național Cotroceni

Mănăstirea Curtea de Argeș
Colecția Muzeului Național Cotroceni

Invitație
Colecția Muzeului Național Cotroceni

Din Înalt ordin Împăratul Palatului are onoare a înscuipa
pe Domnul M. Theresyde
Vice-Prezident al Adunării Deputaților
— Doamna s. Domnișoara Theresyde
— să sînt invitată la serata dansantă ce se va da la Căminul
Joi 30 Ianuarie 1897 la ora 9 sora.

Print
Domeniul: Sine și onoare altele.
Domeniul: Invitație de serată.
Serata se va oferi pe la ora 9 sora.

Invitație
Colecția Muzeului Național Cotroceni

Din ordinul A.A. L.L. R.R. Principelui și
Principesei României are onoare a înscuipa pe Domnul
M. Theresyde Asistentul de Sănătate și
Doamna Theresyde
— să sînt invitată la serata dansantă ce se va da la Palatul Cotroceni
la 4/16 Ianuarie 1897 la ora 9 1/2.

Marșalul Curții
General Roden

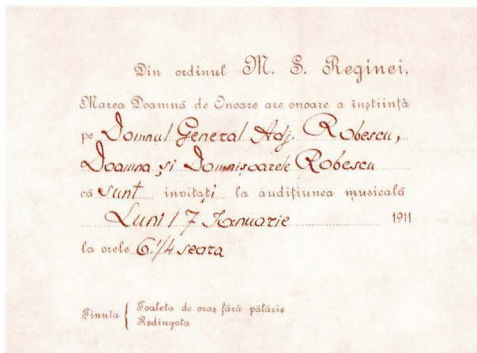
Invitație
Colecția Muzeului Național Cotroceni

Din Înalt ordin Marșalul Curții Regule are
onore a înscuipa pe S. Bărbulescu
— și Doamna Bărbulescu
— Doamna a Palatului
— să sînt invitată la serata ce va avea loc în ziua 2 Iunie
la ora 8 la Palatul Regelui din București.
— Redingote
— Tăbăle de ceașcă și țigări
— Regala regală se ține vaită a țigărilor

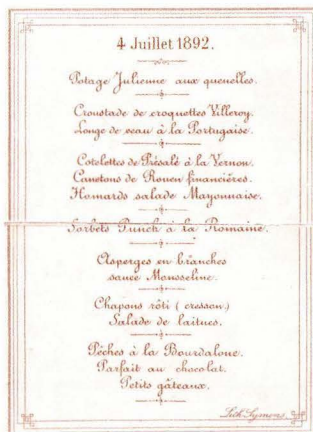
Invitație
Colecția Muzeului Național Cotroceni

Din ordinul M. S. Reginei, Excepțional Comitetului dirijent
al Societății de Beneficență „Regina Elisabeta” are onoarea
a însoțirii pe Doamna Maria M. Porcchiotti
cui este rugată să funcționeze a lăsa parte la Adunarea Generală
ce va avea loc Sâmbătă 27 Noiembrie 1899
la ora 8 1/2 seara la Palatul Regal

Invitație
Colecția Muzeului Național Cotroceni

Invitație
Colecția Muzeului Național Cotroceni

Meniu
Colecția Muzeului Național Cotroceni

Dîner du 21 Février 1898

*Potage Salsanka,
Racine à la viande,
Poulets aux herbes,
Pommes de terre frites,
Sopresos à l'Anglaise,
Sauce de veau rôtie,
Salade,
Riz au lait,
Desserts.*

Meniu
Colecția Muzeului Național Cotroceni

DÉJEUNER

du 11 Février 1908

Consommé Princesse.

Croustades à la Talleyrand.

Caviar au blinis.

Filet de boeuf à la Romain.

Pâté de lièvre, sauce Cumberland.

Soyes.

Poularde rôtie.

Salade.

Asperges nouvelles, sauce Hollandaise.

Parfait Nelusko.

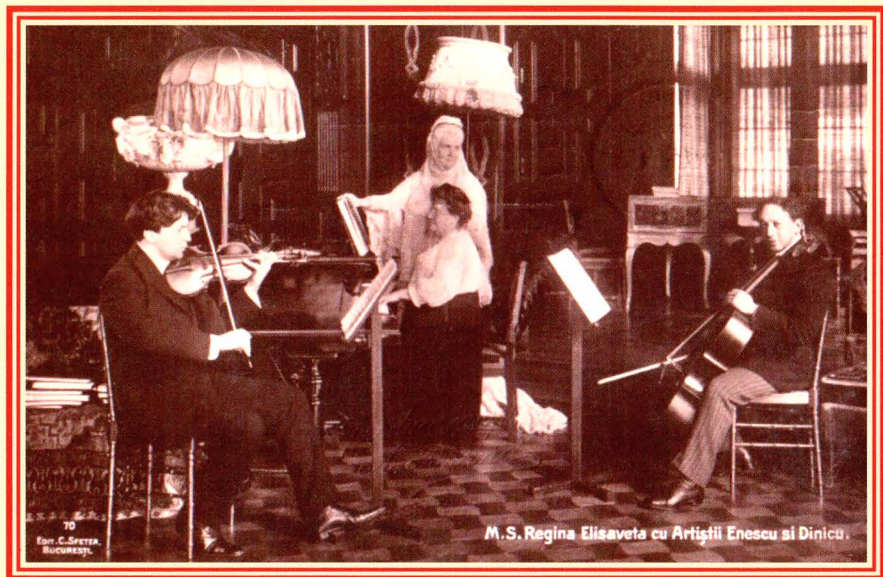
Welsh rarebits.

Dessert.

Meniu
Colecția Muzeului Național Cotroceni

Coperta 1: Regele Carol I la masa de lucru
Colecția Muzeului Național Cotroceni

Coperta 4: Regina Elisabeta alături de artiștii George Enescu și Grigoraș Dinicu
Colecția Muzeului Național Cotroceni

70
Eun. C. Sereva.
Москва.

M. S. Regina Elisaveta cu Artistii Enescu si Dinicu.